

1998. III. évfolyam 6.szám

GRAMOFON

Az igényes zenerajongó lapja

Ára: 296 Ft

Photo: Sengővári Zsolt

Leila Josefowicz
Michael Tilson Thomas
Anne-Sophie Mutter

Snétberger Ferenc
Toots Thielemans
Kenny Barron

A HÓNAP INTERJÚJA

Szabadi
Vilmos

BUDAPEST RÁDIÓ
96.4 ^{F.M}
STEREO

A FŐVÁROS RÁDIÓJA

1022 BUDAPEST, BIMBÓ ÚT 7.
TELEFON: 212-4507, 212-5643 • FAX: 316-2073

Retkes Attila
Főszerkesztő

Bősze Ádám
Lapigazgató

Zipernovszky Kornél
Jazzrovat-vezető

H. Magyar Kornél
Munkatárs

Trochilus Grafikai Bt.
Lapterv és tipográfia

A szerkesztőség címe:

1025 Budapest
Mandula utca 31.
Tel./Fax: 212-4782

Internet-cím:

<http://www.bmc.hu/gramofon>

Kiadja:

Amfisiz Kft.

Iványi Margó
Felelős kiadó

1025 Budapest
Mandula utca 31.
Tel./fax: 212-4782

Terjeszti:

a Hírker Rt., az NHE,
a Kiadói Lapterjesztő Kft.,
és alternatív terjesztők

Terjesztésszervezés:

MediaTrade Bt.
Tel./fax: 342-2362

Nyomtatás:

Athenaeum Nyomda Rt.
Budapest

Felelős vezető:
Dr. Garáné Bardóczy Irén
az Igazgatóság elnöke

ISSN 1416-1109

a Gramofon júniusi sztárjai

15
Szabadi Vilmos

25
Anne-Sophie Mutter

32
Snétberger Ferenc

T a r t a l o m

A hónap interjúja: Szabadi Vilmos	2
Kiadói panoráma: Nonesuch	5
Oldal Gábor: Kis magyar gramofonológia XV.	8
Antológia: Wagner: Lohengrin	10
A kék kalap színpadi világpremierje	12
A Filharmónia Budapest Kht. a Gramofonban	14
Kritika: Klasszikus	15
Jazz és Belgium – szubjektív útibeszámoló	26
Kritika: Jazz	28
A Budapest Music Center a Gramofonban	37
Régi kortársak II. – Beszélgetés Paizs Miklóssal	38
Kritika: pop, etno	40
A Nemzeti Tankönyvkiadó Rt. ajánlata	42
Forrás-estek a Gramofonban	44
A Budapesti Fesztiválzenekar a Gramofonban	45
Hírek	47

GRAMOFON

Az igényes zenerajongó lapja

LAPUNK TÁMOGATÓI:

Nemzeti Kulturális Alap,
Fővárosi Kulturális Alap

A Gramofon következő száma július 14-én,
kedden jelenik meg.

Kocsis Zoltán

Nem erőszak a disznótor

Minden jel arra mutat, hogy a lemezgyártásnak befellegzett; hovatovább egyesek már a konzervzene végnapjait emlegetik. A komolyzenei hanghordozók gyártása valóban drámai válságban van, a probléma világméretű. A nagy és középcégek folyamatosan bocsátják el, vagy teszik taccsvonalra művészeiket – de ez utóbbiak is seregestül szökdönsnek el tőlük, legtöbb esetben picike, mondhatni csak papíron létező, ám a muzsika iránt a multinacionális nagyvállalatoknál feltétlenül elkötelezettebbnek tűnő kiadócskák védőszárnyai alá menekülve. A folyamat kisebbfajta népvándorlásra emlékeztet: ugyanazok a nevek egyik pillanatról a másikra új címkén tűnnek fel, ugyanazon a címkén vadonatúj nevek, a legtöbbször egy vagy csupán néhány kiadvány erejéig.

Úgy látszik, a konjunktúrának egy időre bealkonyult. Ebben a körforgásban lehetetlen meg nem érezni: mindenki keresi a helyét. Mint ahogy a nagy okot, a felelős körülményeket is. Marketing-szakértők, PR-menedzserek, sőt szociográfusok ezrei próbálják megfejteni a rejtélyt: hová lett a nívós új kiadványokért nem is olyan régen még tolongó vásárlóközönség? Miért nincs igazi kereslet akarmesterstár új Mahler-sorozata iránt, noha koncertjei telt házasok? Mi lehet az oka annak, hogy a világhírű szólista új CD-jéből 2-3 ezer ha fogy egy évben, noha bármely közepesen népszerű rockegyüttes frissen megjelent kiadványának havi forgalma kezevesebb több tízezer darabban mérhető? S vajon merre vezet ez az ellenőrizhetetlennek, irányíthatatlannak, megállíthatatlannak tetsző folyamat? Nos, semerre. Az önvédelmi reflexek alkalmankénti működésbe lépésén túl aligha fog történni valami érdemleges ebben az ügyben. Ha néhány megátalkodott időnként ki is meri jelenteni, hogy a világ komolyzenei termelésének elenyészően kevés része, mondhatni töredéke az, amelyet egyáltalán érdemes meghallgatni, ezt senki sem veszi igazán komolyan. S főként senki sem veszi magára. Nincs az a művész, aki egy lemezfelvételle való felkérést ilyesmivel háritana el: „Köszönöm... de úgy hiszem, sohasem fogok felnőni a darabhoz”. Milyen komikusan hatna mindez – pedig valójában itt kell keresni a bajok gyökerét. A hallatlan energiával fenntartott, az illető tehetséggel tökéletesen inadekvát karriereszkék melegágyai a zenei dudváknak, az egészséges közlés utolsó morzsáit is könnyörtelenül fölfaló középser legitimmé emelésének. A nagyipari méretű tömegtermelés nehéztüzérsége ellen semmi esélye a minőségi kézművesség időnkénti, pontosan célzott puskalövésének.

Mínthogy a közönséget szakszerűen ma már nem vezeti senki, teljes joggal érezheti, hogy kezében az irányítás, fogyasztói mivoltánál fogva ő diktál – pedig, anélkül, hogy tudná, csak az igényeit szűkíti viharos gyorsasággal. Minőségellenőrzés gyakorlatilag nincs; ha ne adj' isten, sikerülne a rossz produkciókról is megbizonyítani, mint a dohányzásról, hogy káros az egészségre, abban a pillanatban – a dohányosokhoz hasonlóan – rögvést elkezdenék emberi jogi oldalról piszkálni az ügyet azok, akiknek elemi érdekük megtermelni, s eladni az ócskaságot, a bővít. S mérhető faktorok híján valószínűleg győznének. Mert kérem, a demokrácia az demokrácia: kinek a pap, kinek a papné, ezt tudomásul kell venni. A néppuralomban még a disznótor sem lehet kényszer. Magától értetődik. Megállapíthatja tehát bárki is százszázalékos biztonsággal, hol végződik a minőség? Nem. Lehet-e valaki annyira merész, hogy művészi meggyőződéséért vállalja egy esetleges kudarc ódiáját? Legfeljebb annyira ostoba. Megteheti-e akár a legkompetensebb szakértő, hogy megfellebbezhetetlenül döntsön kulturális termékek hasznos vagy káros voltáról? Ugyan, ugyan. És különben is, lehetőleg semmit se irányítsanak, hagyják a szólamokat, egyszer s mindenkorra elégünk volt a túlzott reklámból, a kelletténél erőszakosabb ügynökökből. Lehet persze, hogy a hanghordozógyártóknak van még egy-két trükk a tarsolyukban. A CD után jöhet a tartalom kártyán, chippel, azután a még kisebb chip: Bach és Michael Jackson teljes életműve elérhető a szivarzsebünkben. Furtwängler, Caruso, Rachmaninov, Frank Sinatra, Bartók még az eddigieknél is digitálisabban megsűrűve, ilyen-olyan diszkiadásban. Fut még a dolog egy darabig. De mi lesz később?

Jobb híján, mint minden területen, marad a természetes – durvábban: a piaci törvények diktálta – kiválasztódás. Kérdés persze, hogy meddig lesznek szelekcióra képes fogasztók.

Hegedűvel a

Szabadi Vilmos és kalandozásai

Kevés zenészt ismerek, aki oly tudatosan építette volna fel a pályáját, mint Szabadi Vilmos hegedűművész. Ő szinte napra pontosan vissza tud emlékezni arra, amikor végérvényesen elhatározta, hivatásos muzsikus lesz. Úgy döntött, a hegedülésnek szenteli az életét, s mivel saját bevallása szerint nem szeret veszíteni, és tudta, áldozatok, kemény munka nélkül sehol és soha nincs eredmény, attól fogva még fegyelmezettebben, még nagyobb intenzitással gyakorolni kezdett, ahogy mondja: „kicsivel többet, mint bárki más”. Győzött benne a „zenészösztön”: az igazi előadói tehetőség és a muzsika szeretete legyűrte Szabadi Vilmost az elektroműszerészt, a fotóművészt, a hangmérnököt, az atlétát, az úszót vagy a súlyemelőt, merthogy a Liszt Ferenc-díjas művész tizenegynéhány évesen még legalább ennyiféle pálya felé kacsingatott.

Szabadi Vilmos: Nagyon sok dolog érdekelt, talán éppen a hegedülésért rajongtam a legkevésbé, mindig úgy éreztem, amikor végigmentem az utcán a hegedűtokkal, hogy mindenki engem néz és a hátam mögött rajtam röhög... Pedig édesapám, aki hegedűtanár volt, már négyévesen hangszert adott a kezembe és tanítani kezdett. Sokáig a szárnyai alatt tartott, azután tízéves koromtól az óbudai Timár utcai zeneiskolában – kiváló pedagógus, Kállay Gyula növendékéként – hivatalosan is folytattam a hegedűtanulást. Felvettek a Bartók konzervatóriumba, ahol Répássy Györgyi osztályába jártam, majd következett a főiskola – azaz végigjártam a szokásos „számárlétrát”, amely az előadóművészi pályához szükségeltetett. Az a bizonyos végső elhatározás, hogy márpedig én hegedűművész leszek, tizenöt éves koromban született meg bennem. Pontosan tudtam, ha el szeretnék érní valamit, a sikerért még többet, még aktívabban kell dolgoznom. Attól kezdve tudatosan készültem a szólístakarrierre, egyfajta egészséges becsvágy ösztönzött.

Gramofon: A Zeneakadémia erősítette vagy gyengítette az önbizalmát?

Sz. V.: Halász Ferenc növendéke lettem, akinek nagyon sokat köszönhetek. Az ő személyisége, szakmai tudása, ereje, hite a tanítványaimban nekem is szárnyakat és önbizalmat adott. A főiskolán számomra teljesen új művészi világgéppel, gondolkodással találtam magam szemben. Csodáltam az előttem járó fiatal hegedűsnemzedék nagyjait, Ligeti Andrást, Takács Nagy Gábort, Bölöni Mária-t. Halász Ferenc és a többi tanárom, köztük Rados Ferenc és Simon Albert a Zeneakadémián, Végh Sándor és Ruggero Ricci salzburgi és pesti kurzusain utat mutatott, hogyan tovább, ha sikerre vágyom. De a zongorista Baskirovot is (akivel egyébként most lesz néhány koncertem) mesteremnek tekintem. Ha volt netán bennem néha félelem, hogy tehetségtelen vagyok, azt kiölték belőlem.

G: Említette, hogy intenzívebb munkába kezdett. Mit jelentett ez? Mennyit gyakorolt?

Sz. V.: Olvastam akkoriban egy cikket a Heti Világgazdaságban a japán csodáról. Megtudtam, hogy a japánok hetente átlagosan negyvenkilenc órát dolgoznak, azaz hét órát a hét minden napján. Én legalább heti harmincöt óra hegedülést tűztem ki ma-

gam elé. Ez a szám aztán úgy huszonöt éves koromig, amikor már éreztem, visszavehetek a tempóból, egyre nőtt. Voltak olyan időszakok, amikor heti hetven órára... A „hajsza” indokul mindig szolgált valami versenyek, új darabok, koncertek. Azóta is jegyzem, a számítógépeken vissza tudom keresni, hogy egyegy darabban mennyit dolgoztam. Ez, ha elő kell venni valamit, ma is hasznos.

G: Beért a munka gyümölcse, hiszen 1982 májusában még zeneakadémistaként elindult a Magyar Rádió hegedűversenyén, és megnyerte.

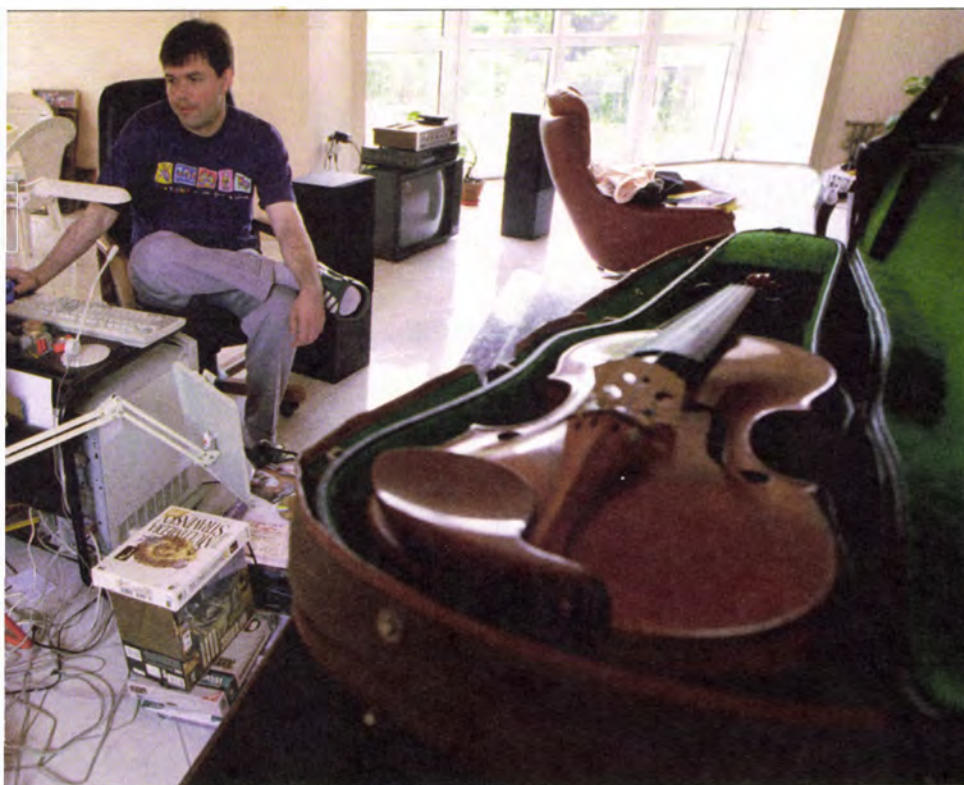
Sz. V.: Igen, emlékszem, Kovács Dénes volt a zsűri elnöke, Stuller Gyula lett a második, Keller András pedig a harmadik helyezett. De ott volt a legjobb hegedűsök között Szecsődy Ferenc és Hargitai Géza is. A siker persze reflektorfényt meg koncertmeghívásokat hozott, de más következménnyel is járt. Például abba kellett hagynom a vonósnégyesezést: az általam az Állami Hangversenyzenekar szólamvezetőiből alapított Szabadi kvartett szinte alighogy életre kelt, feloszlott.

G: Miként ismerkedett meg az ÁHZ szólamvezetőivel?

zene labirintusában

Sz. V.: Még a rádiós verseny előtt körülbelül fél évvel az ÁHZ koncertmesteri próbajátékot hirdetett. Ferencsik János felvett, így félállásban a zenekarhoz szerződtem. Három-négy évet töltöttem az együttesnél, és ez az időszak nagyon hasznos volt számomra. Megtanultam, hogyan kell zenekarban muzikálni, megismertem a zenekari irodalmat, sok karmesterrel játszhattam, és közben tovább építettem a repertoáromat. A Szabadi vonósnégyessel mindössze néhány hónapig próbáltunk. Amikor megnyertem a rádiós versenyt, már előre vetítette az árnyékát, hogy a szólístaplya mellett a koncertmesteri munkát sem csinálhatom sokáig.

G: Építette tehát a repertoárját: megtanulta például a Sibelius-hegedűversenyt, hogy aztán Helsinkiben...

Sz. V.: Helsinki előtt azért még sok minden fontos dolog történt. 1983-ban diplomáztam és végzősként megnyertem a Zeneakadémia házi vetélkedőjét, a Hubay-Zathureczky versenyt. Ennek köszönhetően egy évre megkaphattam Zathureczky Ede hangszerét, egy komoly olasz Ruggeri-hegedűt. Két év múlva a minisztérium vásárolt egy Storioni-hegedűt, amely azóta

is nálam van, máig én játszom rajta. Ahogy mondani szokás, „én és a hegedűm” szép kritikákat kaptunk szerte a világon a legrangosabb komolyzenei szaklapokban. Bizony előfordult, hogy a hegedűm hangja a kritikusok szerint Stradivarikat pipált le.

G: A Sibelius élete első nemzetközi zenei versenye volt?

Sz. V.: Igen, ezért szép sikernek számított a harmadik díj hetven fiatal hegedűs között. Ráadásul ez egy komoly, négyfordulós verseny két koncerttel a döntőben. Én a Sibelius mellett a Bartókot játszottam. A finnek nem felejtenek, 1985, azaz a verseny óta harminchatszer jártam Finnországban (utoljára most februárban) turnézni vagy tanítani.

G: Ekkor megnyíltak ön előtt a többi európai hangversenypódium kapui is?

Sz. V.: Ehhez kellett még valami. 1988-ban Solti György meghívott a Londoni Filharmonikusokkal koncertezni. Az Interkoncert segítségével jutottam ki a próbajátékra, és Solti engem választott. De ehhez minden bizonnyal az is hozzájárult, hogy az ÁHZ-val két esztendeje már jártam Angliában a Bartók-hegedűversennyel, és jó kritikákat kaptunk. A Solti-hangverseny után valóban kinyílt a világ előttem, sőt nemcsak Európa koncerttermeibe hívtak játszani, hanem például Amerikába, Kanadába, Tajvanra, Dél-Koreába, Izraelbe is.

G: Mi történt közben idehaza?

Sz. V.: Fischer Iván és Kocsis Zoltán megalapította a Budapesti Fesztiválzenekart, amelynek én voltam az első koncertmestere. Ám ismét hamar kiderült, hogy a zenekarozás és a szólókarrier együtt nem megy. A szólístaplya számomra fontosabb volt. Így elváltak az útjaink.

G: Akkoriban nem mondhatni, hogy elhalmozták lemezfelvételekkel...

Sz. V.: Az első felvételemet még Helsinki előtt, 1984-ben készíthettem el a magyar hanglemezkiadó vállalatnál. Virtuóz hegedűdarabokkal jelent meg az első korongom. Aztán hosszabb szünet következett. De szerencsére jött a Hungaroton helyett a Radioton, a Magyar Rádió kiadója, és két lemezem született Mozart-művekkel. Emellett Gulyás Márta zongora- és Onczay Csaba gondokaművésszel ekkoriban kezd-

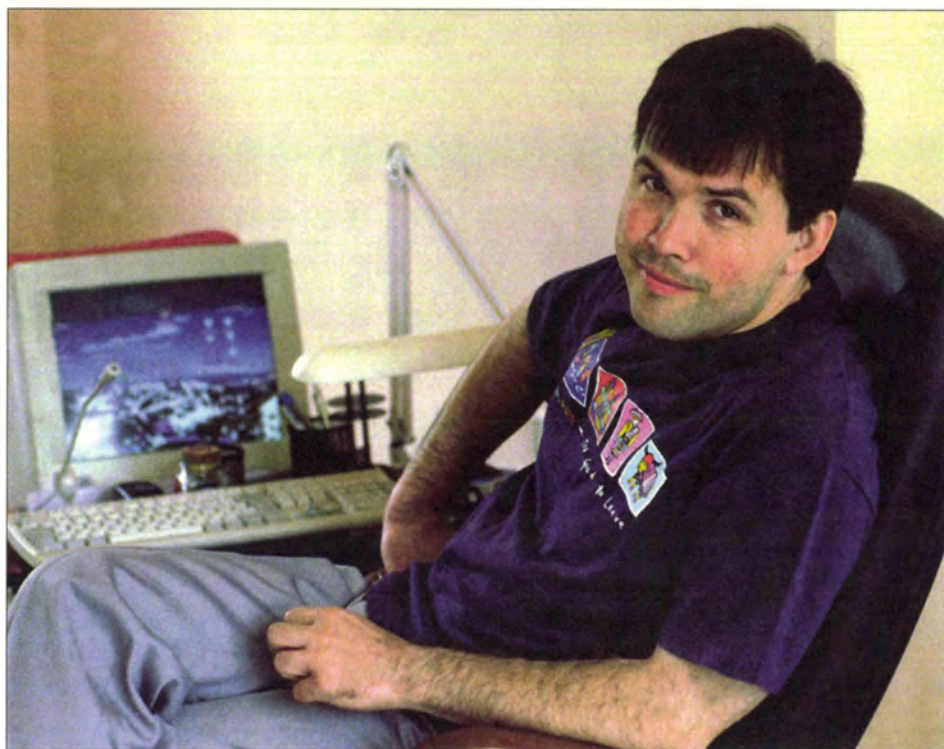
tünk el kamarazenélni – azóta is sokat játszunk együtt –, a triónknak is akkor jelent meg az első lemeze. A Hungaroton csak 1992-ben „fogadott vissza”, amikor Ysaye-darabokat hegedültem CD-re.

G: Mikor kezdett el tanítani?

Sz. V.: Már 1983-ban Halász Ferenc tanársegédjeként a Zeneakadémián. Két év elteltével ugyan önálló hegedűosztályt kaptam, de azóta is csak egyetemi tanársegéd maradtam – „érdemeim elismerése mellett”, Liszt Ferenc-díj ide vagy oda... Így aztán csak annyit tanítok, amennyit az időm enged. Ezzel együtt azt hiszem, hogy az én professzoraim sem kaptak nagyobb megbecsülést a maguk idejében, mégis világszínvonalú oktatásban volt részünk. Ezért erkölcsi kötelességem, hogy beletörődve a körülményekbe, én is megpróbáljam tovább adni mindazt, amit nekem tanítottak. Pedig a főiskolán sokszor még a legalapvetőbb munkafeltételek sem biztosítottak a tanárok és a növendékek számára. Remélem, hogy az új vezetés mindent megtesz, hogy ezen változtasson. Viszont megismerkedtem a Csepeli Zenegimnázium igazgatójával, az ő kérésére vállaltam egy tehetséges fiatal hegedűs tanítását az iskolában, és emellett tanácsadói feladatokat. Öröm betekintést nyerni egy új, menedzserszemléletű, alapítványi intézmény munkájába. Egyáltalán nem érzem kisebb vagy könnyebb feladatnak a középiskolai oktatást a főiskolainál.

G: Visszatérve a CD-kre, 1992-ben nemcsak hegedűművészként, hanem tulajdonosként is feltűnt a hanglemezipiacon. Tagja a Magyar Művészek Konzorciumának, amely a Hungaroton új többségi tulajdonosa lett a cég privatizációja után. Miért vágtat bele az üzletelésbe?

Sz. V.: Művészi és üzleti szempontból is fantáziát láttam a Hungarotonban. Amikor Hollós Máté zeneszerző megkeresett az ötlettel, örömmel fogadtam el a lehetőséget, hogy egy kisebb tőkével beszáljak a részvénytársaságba. Azt gondolom, jó, hogy a Hungaroton nem került külföldi kézbe, hiszen jó néhány példa van rá, hogy ilyenkor a magyar művészek érdekei könnyen sérülnek. Mi, a konzorcium tagjai hiszünk a Hungaroton jövőjében. A pénzünk persze csak tíz-tizenöt év múlva térülhet meg, de az erkölcsi siker már most jó érzéssel tölt el, hiszen a cég jól működik. Művészi szempontból is jól jártam, mert a Hungaroton exkluzív szerződést kötött velem. Azóta jelent meg a Weiner Leó-lemezem, a két Bartók-hegedűverseny, egy szóló Bartók-CD, valamint legutoljára a két Dohnányi-hegedűverseny (Vásáry Tamással és a Magyar Rádió és Televízió Szimfonikus Zenekarával), amely világpremiernek számít. Tudtommal még senki sem játszotta őket egy lemeze, pedig nagyszerű kompozíciókról van szó. Remélem, felfigyel rájuk a közönség. Most készült el az a CD, amelyen Lendvay Kamiló hegedűversenyét játszom, és vágás alatt van egy, amelyen három Enescu-szonátát adok elő. Készülök a két Hubay-hegedűverseny felvételére is, amelyeket rajtam kívül senki sem játszik.

G: Végigkíséri a pályáját a különböző médiumokkal és a számítógéppel való kapcsolat. Az a hír járja, hogy hihetetlen gazdag hegedűművészi adatgyűjteménye van. Igaz ez?

Sz. V.: Az elektronika világa már gyerekkorom óta az érdeklődésem középpontjában állt, ezt már említettem. Ami a leendő lemezeimet illeti, most például egyre többet foglalkoztat a multimédia gondolata... Fontosnak tartom, hogy az ember képes legyen a saját tudását rendszerezni. Ezért van, hogy elraktároztam, mikor mennyi és milyen munkát fektettem egyegy kompozíció megtanulásába, a különböző darabokról készült elemzéseimet, jegyzeteimet. A tanulás egyben felfedezés, ezért az adatok segítenek a zenei világ labirintusában eligazodni. Hiszen a zene részben érzelmeket gerjeszt, másrészt viszont hangjegyek és instrukciók, azaz adatok halmaza. Itt van például a Bartók-hegedűverseny, amelynek újabb kiadásában segítettem Bartók Péternek. A régi kiadásban 256 hibát fedeztem fel a kéziratához képest. Nyolcvanoldalas elemzést is írtam a darabról.

G: A katalogizálást, az elemzésgyűjteményt a tanítás során is hasznosítja?

Sz. V.: Természetesen. Csak elő kell vennem, hogy a kérdéses zenei részletet anno hányszor vettem át, hogyan gyakoroltam, és ugyanezre próbálom meg rávenni a növendékeket. Sőt őket is információgyűjtésre sarkallom. Arra jöttem rá, hogy ezt minél erőszakosabban kérem számon, annál sikeresebbek...

G: Harminckilenc évesen elmondhatja, hogy a csúcson van. Léteznek még fehér foltok a repertoárján?

Sz. V.: Böven. Itt van például a két Hubay-koncert. Az úgymond „szokványos” repertoárát azonban már eljátszhattam. A Mendelssohn-hegedűversennyel vagy hatvanszor, a Bartókkal körülbelül negyvenszer, a Csajkovszkijjal vagy a Beethovennel több mint huszonöt-harminc alkalommal léptem pódiumra. Hogy a csúcson vagyok-e? Nem tudom, de egy biztos, fulla-

dozom a feladatoktól. Az utóbbi fél évben például nyolc külföldi koncertturném volt. A zenészek pontosan tudják, hogy ez mit jelent.

G: Mindemellett mégis mindig időt szakít más, a zenéhez köthető tevékenységekre is. Műsorvezetői feladatokat vállal a Magyar Rádióban (Muzsikáló reggel), koncerteket, fesztiválokat szervez, kamarazenekart vezet, kurzusokat vállal.

Sz. V.: Mesterkurzust külföldön legtöbbször Finn- és Görögországban adtam. Magyarországon egy ideig Nyírbátorban, majd Keszthelyen. Aztán Gulyás Márta ötletére a Festetics-kastélyban zenei fesztivál szervezésébe foglunk, amelyhez sok segítséget nyújtott az intézmény igazgatója, Czoma László. A fesztivál szervezése Gábor Tamás ütőhangszeres művész, menedzser jóvoltából idéntől végre profi koncertgyőzőség kezébe került, már nem kell a faxokkal, a levelezéssel foglalkoznom, csak a művészeti vezetéssel, a zenei program megalkotásával. Ami a kamarazenekart illeti, az Akadémia szolisták nevű fiatalokból álló együttes irányítását a filharmonia hosszas kérésére vállaltam el az elmúlt nyáron. Még a vezénylés gondolatával is kacérokodom... Idővel ez minden zenész fejében megfordul, még ha le is tagadja.

G: Vannak-e példaképei?

Sz. V.: A hegedűhang-ideálom talán Michael Rabiné. De legalább annyira csodálom David Ojsztrahot, az ő veretes, soha nem erőszakos és agresszív, „graffitiktól” mentes játékát, amely – sajnos – oly sok hegedűre jellemző. Ám nekem nem csak hegedűs példaképeim vannak. Itt van például Riccardo Muti. És „kalandozásaimnak” köszönhetően a magyar Nobel-díjasokra, Puskás Öcsire, Egerszegi Krisztinára vagy Lee Iacoccára, a Ford-birodalom hajdani felvirágoztatójára legalább annyira fel tudok nézni, mint a nagy művészekre.

Devich Márton

NONESUCH

Dawn Upshaw

FOTÓ: DEBORAH FEINGOLD

Kicsi a bors, de erős. Ez a magyar mondás tökéletesen igaz a New York-i központú amerikai Nonesuch lemezkiadóra: apró, hiszen alig nyolc-tíz embert foglalkoztat, ugyanakkor mindenekelőtt a kortárs zene képviselője révén évek óta komoly versenytársa a legnagyobbaknak. John Adams, Louis Andriessen, Philip Glass, Henryk Górecki és Steve Reich például exkluzív szerződések szálaival kötődnek ide, a Nonesuch, amely amúgy a Warner Music kebelén belül működik, a fenti komponisták műveinek első felvételi jogával rendelkezik. 1985 óta Robert Hurwitzé itt az utolsó szó, ő dönt az évi mintegy 25–30 új lemez műsoráról és sorsáról. Ma a Nonesuch elsősorban a

hazai, vagyis az amerikai piacon tekintheti magát versenyképesnek, de a német, angol és a japán lemezpiacon kivívott részesedése sem elenyésző.

A kiadó történetje 1964-ig nyúlik vissza, akkor érezte úgy Jac Holzman, hogy az Elektra cég népzenejére fogékony amerikai egyetemi korosztály minden biznnyal nyitott lenne a klasszikus, illetve a modern zenére is. Az induló stratégia nem titkolt sarkpontját képezte néhány komponista nagygégyű meghívása, hogy azután a lemezeket ízléses borítóval és elérhető áron kínálja. Az indulást követő másfél esztendő során kerekén száz album el is hagyta a Nonesuch stúdióját, köztük olyan szenzációk, mint például Pierre Boulez, és Jean-Pierre Rampal Amerikában debütáló

lemezei. Közben folyamatosan sikerült tágítani a repertoárt: kortárs és régi amerikai zenei katalógusa, sőt a nyugati és nem nyugati kultúrák etnikus zenéinek körülbekötött gyűjtése hamarosan a maga nemében élvonássá emelte a kiadót. Joshua Rifkin három albuma mellett Charles Wuorinen elektronikus zenéje, a különös módon Pulitzer-díjjal jutalmazott Time's Encomium, illetve Elliott Carter és George Crumb több műve idővel azoknak a figyelmét is ráirányította a Nonesuchra, akik kezdetben fenntartásokkal figyelték a fiatal lemezgég első lépéseit. Már a nyolcvanas évek történéseinek számít Teresa Stratas Unknown Kurt Weill (Ismeretlen Kurt Weill-darabok) lemezének kiadása, egy Duke Ellington-album a World Saxophone Quartett-tel, avagy a Le Mystere des Voix Bulgares, a kelet-európai női kóruslemez, amelyek az előzőekhez hasonlóan tovább erősítették a kiadó jó hírét.

Hurwitz színre lépése tovább gazdagította a kortárs repertoárt. Az ECM kiadónál nevelkedett ambiciózus amerikai annak idején a következőképp nyilatkozott: „Nem foglalkoztat a standard klasszikus zene. Miközben a magam módján tiszteltem az európai tradíciókat, azzal nem tudok egyetérteni, hogy mindent ehhez a mércéhez kellene igazítani”. A lemezvezér nagy szerencséjére a sors összehozta őt a Kronos kvartettel, és ebből a máig tartó együttműködésből számtalan lemezdíjas produkció született. Egyedül

NONE

FOTÓ: JACK MITCHELL

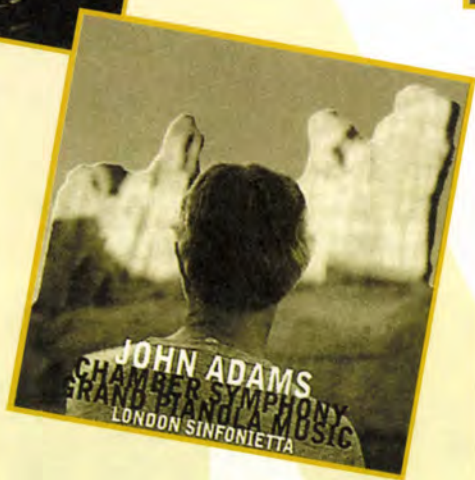
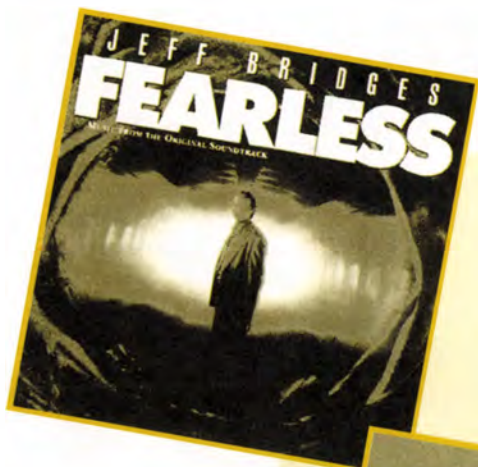
az 1992-ben megjelentetett Pieces of Africából több mint 250 ezer darabot értékesítettek rövid időn belül. A Kronos-alapító David Harrington boldogan nyilvánítja ki a nagyszerű kapcsolat titkát: „A Nonesuch soha nem gyakorol nyomást ránk, hiszen amit ők akarnak, azt akarjuk mi is.” Az éppen negyedszázada alapított Kronos kvartett egyébként tulajdonképpen Harrington mániájának köszönheti a létét, hiszen ő volt az, aki anno beleszeretett a vonós-négyesek hangzásába: „Legszívesebben a hét minden napján, reggeltől estig csak kvartetteznék; a vonós-négyes semmi máshoz nem fogható hangja mindig újra lekenyerez”.

Kronosék persze nem ragadtak le a XX. század immáron klasszikus nagyjainál, Schönbergnél, Sztravinszkijnál, Sosztakovicznál, Bergnél, Bartóknál, hanem kinyitották a kapukat Astor Piazzolla előtt, ahogy a zimbabwei Dumisane Marairi izgalmas hangzásai, avagy John Zorn, és George Crumb kompozíciói is tolmácsolóra lettek az együttesben. Amit Nigel Kennedy tud, tudják ők is. A cross-over, az „átjárás” a mozarti, bachi, vagy haydnyi zenéből a mai világba, számukra sem okoz gondot. A különleges attitűdöt érzékelteti Harrington nyilatkozata a Hurwitz által sötétbe dobott „standard”-ekről: „Talán én vagyok az egyedüli, aki alig tizenhat évesen úgy tékozolta el hétvégéit, hogy pénteken Haydn-vonós-négyessel kezdett, és vasárnap este fejezte be a játékot, még egy másik Haydn-kvartettel. Ma mégis azt mondom: ennek vége, az a zene már nem tölt ki engem. Lássunk mást is!”

Mindennek megvalósítására Hurwitz személyében nem is található volna ideálisabb társat. Nem véletlen, hogy a Nonesuchot ma az egybehangzó vélemények kiadói funkciója mellett előkelő zenei műhelyként is számon tartják, hiszen nyitott minden ismeretlen, de eredeti művész kísérletei előtt. Egyetlen friss példával érzékeltetve: abszolút unikumnak számít például Mandy Patinkin Mama-loshen című CD-je is, amelyen kelet-európai jiddis, valamint amerikai dalok hangzanak fel ugyancsak jiddis, illetve angol nyelven. A hurwitzi filozófiának persze megvannak a maga korlátai: „Csak akkor készítek albumot, ha látom az értelmét. Egyáltalán

SUCH

FOTÓ: DEBORAH FEINGOLD

Kronos Quartet

nem foglalkoztat, hogy ki mit csinál. Az ilyesmi nem motivál. Ha ugyanis tekintettel lennék az elvárásokra, alkotói zsákutcába jutnék” – magyarázza krédóját. Hurwitz – mint mondja – csak olyan lemezeket ad ki, amelyeket adott esetben ő maga is megvásárolna. A minőség igazi garanciáját mellesleg Amerikában látja, mert ott vannak szerinte a „legjobb komponisták, a legkiválóbb zenészek, a legmesteribb hangtechnikusok, a legnagyobb szerűbb fotósok, művészeti igazgatók és propaganda-szakemberek.”

A Kronos mellett az allround-zenész és zeneszerző Philip Glass a Nonesuch másik oszlopos tagja. Az egykor a matematikával és filozófiával kacérkodó fiatalember, aki kezdetben Charles Ives és Anton Webern zenéjét kísérte figyelemmel, már elmúlt 19

éves, amikor elhatározta, hogy zeneszerzőnek tanul. Rövest szakított a tizenkétfokúsággal, és elvetette a szerialisták útkereső próbálkozásait is, de még mindig nem találta saját hangját. A véletlen hozta elé az indiai klasszikus zenét, de emellett az észak-afrikai muzsika is lebilincseően hatott rá. 1974-ben már egy sor önálló kompozícióval jelentkezett, megalapította saját együttesét, operákat és balettzenét, szimfonikus darabokat és filmzenét komponált. Két évre rá, már nagy vihart kavart négy és fél órás operájával, az Einstein on the Beachsel. Rendelt tőle darabot a Metropolitan Opera – The Voyage –, és van egy kamaraoperája is, a Cocteau filmjére született Orphée. Elismerő kritikákat kapott továbbá II. szimfónia és a Concerto szaxofonkvartettre – mind a Nonesuch legújabb kiadványai –, de Oscar-díjra nevezték Martin Scorsese Kundun című filmjére komponált zenéjét is...

Miközben az amerikai kiadó már tavaly óta reprezentatív retrospektív CD-sorozatkivadványokkal tiszteleg Glass, Adams, és Reich munkássága előtt, legnagyobb diadalát mégis a lengyel Górecki 3. szimfóniájával aratta – a London Sinfonietta zenekart David Zinman vezényli, a szólót az amerikai szoprán, Dawn Upshaw éneklé –, amit több mint 850 ezer példányban értékesítettek, és ezzel állítólag a lemezkiadás történetében sajátos rekordot állítottak fel: élő szerzőtől ugyanis még soha sehol nem adtak el ekkora darabszámban CD-t.

Lindner András

Oldal Gábor
sorozata

15. Termékek és tömegek

A '80-as évek elejére nyilvánvalóvá vált, hogy a gépi hangreprodukáló rendszerek (hanglemez, magnó, rádió) a zeneterjesztés olyan nagy hatású új formációi, amelyek kiterjedésben, jelentőségben versenybe kerültek a klasszikus zeneterjesztési módokkal. Mélyrehatóan megváltoztatták a „laikus”, öntevékeny muzsikálás stílusát is. Egyben óriási üzleti forgalmat lebonyolító tömegfogyasztási iparág alapjává lettek. A klasszikus és a gépi zeneközlés formái, stílusa, szellemisége mindinkább eltértek egymástól s a kettő közötti verseny kieleződött. Egyidejűleg mélyreható átrendeződés folyt az egész zenekultúrában, amelynek értékelése – objektív mérce hiányában – nagyon különböző volt; így a vele kapcsolatban követendő állásfoglalás sem lehetett egységes.

A magyar zenepolitikai irányítás a '80-as években arra a meggyőződésre jutott, hogy a hanglemezkiadás jelentős jövedelmet biztosít, ezért helyénvaló, ha hatékonyan támogatja a zeneközlés más formációit. A Hungaroton felé ez követelés erősödött, ami arra szorította a vállalatot, hogy emelje jövedelmét, mert csak így lesz képes a mind több irányú és egyre növekvő igényeknek megfelelni. Sajátos helyzet volt kialakulóban: szocialisztikus követelményrendszer, ám annak teljesítése enyhén szólva kapitalisztikus jelleget öltött. A '80-as évekig a Hungaroton sikerrel megbirkózott a ráháruló feladatokkal. A vállalat a világpiac középmezőnyébe emelkedett, a márka elismertté vált. Megnőtt a vállalat exportja mennyisé-

gében és jelentőségében egyaránt. Ez a magyar zenekultúra értékeinek okos felhasználása mellett annak is köszönhető volt, hogy sikerült kihasználni olyan lehetőségeket, amelyeket a nemzetközi kínálatban addig elhanyagoltak. Ilyen volt egyes kevésbé ismert operák lemeze vétele. Világszerte végzett felmérésekkel bizonyítható volt, hogy az egyik legnépszerűbb komolyzenei műfaj az opera, amely azonban kétségtelenül a legköltségesebbek közé tartozik. Ez fokozottan érvényes a hanglemezváltózatokra. Vitathatatlanul csak olyan kiadó vállalkozhat színvonalas elkészítésükre, amelyeknél nem kényszerítő körülmény a költségek gyors megtérülése.

Aligha vonható kétségbe, hogy a Hungaroton teljes operafelvételei (Sába királynője, Nerone, Fedora stb.) elsősorban nem a hazai zenei igények kielégítését szolgálták. Ezekkel azonban a magyar hanglemezipar időnként betört a világpiac élvonalába, s ezáltal jelentős erkölcsi és anyagi sikert aratott, amelyet más irányú, részint hazai technikai fejlesztésre fordíthatott.

Voltak kevésbé sikeres próbálkozások is. Ezek egyike a popzenei piacból kivett nagyobb részesedés kísérlete. Egyebek mellett ez már azért sem sikerülhetett, mert a Hungaroton számára megengedhetetlen anyagi befektetést kívánt volna, de a nemzetközi popzenei helyzet folyamatos átrendeződésével a magyar popélet nem volt szinkronban.

Jelentősen emelkedett azonban a belföldi lemezforgalom. Ha 1968 után a komolyzenei forgalom tíz év alatt majdnem a hétszeresére nőtt, a szórakoztatózene az ötszörösére. Ennek fényében a Hungaroton az ezredfordulóig prognosztizálható fejlődésre készülve, indokoltan tűnő beruházásokba kezdett. Ez elől is elgördítette az akadályokat, hogy az 1990-ig felhalmozódott 350 milliós hiteltartozást sikerült jócskán lefaragni. De talán jobban kellett volna figyelni arra az egyelőre távoli, ám veszjósló morajra, amely minden eddiginél nagyobb változásokat okozó vihar közeledését jelezte.

A szakma élenjáró vezetői erre egyre jobban figyeltek. Anton Philips, a világcég elnöke, már az '50-es évek végén megfogalmazta a mindinkább érvényesülő új alapvetet: „Eddig zenét adtunk el hanglemezen, ezután hanglemezeket adunk el, amelyeken ze-

Kis magyar

ne van. Ezt követeli a helyzet változása.” A világban működő fonokulturális kutatóintézmények a '70-es, '80-as években már behatóan vizsgálták a várható változás irányait. Nota bene, Magyarországon ilyen független állami intézmény mindmáig nincs. A figyelmeztető jelek közé tartozott a mágnesszalagos jelrögzítő rendszerek rohamos előretérése az elektromechanikus rendszerek mellett. 1985-ben a Tömegkommunikációs Kutatóközpont készített országos felmérést a magnózás magyarországi helyzetéről. Kiderült, hogy már minden második háztartásban volt valamilyen formájú magnó, és a számuk gyorsan növekszik. Az orsós készülékek csak átmeneti szerepűnek bizonyultak, gyorsan felváltották őket a kazettás típusok. A vizsgálat feltárta, hogy a műsorállomány bővítésének leggyakoribb és legolcsóbb módja a rádió (később a tévé) műsorainak felvétele. A magnótulajdonosok 75 százaléka élt ezzel a lehetőséggel. A felvett műsorok túlnyomó százaléka már szórakoztatózene (könnyűzene, operett, magyar nóta), és csak 10–10 százalékban komolyzene, illetve próza – az is inkább sport és kabaré. Gyakori

grammofonológia

a hanglemezek másolása, a magnótulajdonosok több mint felének volt lemezjátszója is, és rendelkezett számottevő lemezállománnyal. Intenzíven terjedt a „házi” műsorkészítés passziója, ami természetesen mi mást vetítene előre, ha nem a diszkók zenei választéka fölött bábáskodó sztár DJ-k egyeduralmát? Az aktívan magnózók nagyobb hányada fiatalabb életkorú – 40 év alatti –, középiskolát végzett, városlakó férfi. De a magnózás igénye minden társadalmi rétegben megjelent, és az érdeklődés folyamatosan emelkedett.

A '80-as évek felmérései megállapították, hogy az 1970-es évtized első felében a hanglemez-világforgalom közel két és félszeresére emelkedett, majd a második felében jelentősen visszaesett. Hasonló tapasztalatra jutott egy németországi kutatóintézet is. Németország hagyományosan zenekedvelő ország. Az 1970. évi kétmillió hangkazettaforgalom az 1978. évi 47,2 millió csúcsgazdálkodás után meredeken visszaesett. Különösen feltűnő volt a komolyzenei kiadványok devalválódása. A multinacionális kiadóvállalatok különböző módon reagáltak minderre, és a digitális kompaktlemez piacra dobása is az érdeklődés felsejre emelését szolgálta, másrészt a negyedszázadonként szinte törvényszerűen esedékes lemeztechnikai rendszerváltás főszereplője volt 1981–82-ben. Ez lehetőséget nyújtott arra, hogy gyors tempóban újra felvegyék a zeneirodalom klasszikus műveit az új médiumra. Egyidejűleg a még piacképesnek ítélt régebbi felvételeket folyamatosan áttették CD-lemezre. Konkurenciaként megjelent egy sor új kiadó, amelyek természetesen főleg az immár piacelső popzenére szakosodtak. Egyidejűleg egy sor kisebb vállalkozás csődbe ment, mert nem győzte a technikai áttétel költségeit; egy részüket a multinacionális vállalatok kebelezték be. A vállalatfúziós viharok végig szöngöztek az egész szakmán. Azok a kisebb vállalatok maradtak talpon, amelyek új piacokat találtak, elsősorban Ázsiában és Dél-Amerikában. A kiadók óriási mértékben kiszélesítették a választékot, amelynek keretében addig hozzáférhetetlen unikumokkal csábították a közönséget lemezvásárlásra. Ezzel együtt járt a művészi színvonal fokozatos süllyedése, amely ellen csak a nagy világvállalatok tudtak hatékonyan szembehelyezkedni.

PHILIPS-FOTO
A mikrobarázdas lemezt felváltotta a kompaktlemez

A magyar zenepolitikai irányítás a világgazdasági változásaira következetes struccpolitikával reagált, és a hangipar is csak fáziskéséssel tudott hozzájárulni az új technológiához. A Hungaroton a műsorkazetta forgalomba hozatalával is tíz évet késett. A Philips 1965-ben dobta piacra Európában a hangkazettát, a Hungaroton első kiadványai csak '75 végén jelentek meg. Kezdetben Svájcban készítették bérnyomtatásban, önálló üzemi gyártás a következő évben indult. Kétségtelen, hogy a magyar hangipar-vertikum ekkorra valósult meg, és az addigi hiánygazdálkodásról végre megkezdődhetett az áttérés a kínálati piac kiépítésére. Mindazonáltal a magyarországi hanglemez-kultúra még sokáig fényévekkel maradt el a világnormától. A Hungaroton vezetése ismét csak korábban ocsúdott a siralmas helyzetből, mint a kulturális propaganda. Az „elsősegély” kezdetleges formájaként különböző új, könnyűzenei márkák, és megosztott szerkesztőségek létrehozásával (Pepita, Start, Favorit, Profil, Bravo, Krém) legalább külsőségekkel igyekezett változást imitálni. A CD-lemez piacra

hozatala kétségtelenül új lendületet adott világ hanglemez-forgalmának, és itthoni forgalomba hozatala is jóval rugalmasabban követte a nemzetközi viszonyokat, jóllehet, kezdetben még ez is külföldi gyártás formájában. Egyre bizonyosabbá vált azonban, hogy a zenekultúra egészében mélyen fekvő átalakulás kezdődött meg. Míg a romantikát áthidaló évszázad a zenei alkotóművészet aranykora volt, a XIX–XX. század fordulója az előadó-művészet fénykorát nyitotta meg. Ebben épült be szervesen a gépi zeneközvetítés. Ez a korszak mára, úgy tűnik, kifulladásban van, és az új korszak jelei éppen a gépi hangközvetítésben, sőt a digitalizált alkotások egyre súlyosabb térhódításában érezhetők. A médiumok eszköztára egyre szélesebb fogyasztói rétegekhez jut el, s az Internet révén fogyasztók tömegeihez szellemi termékek tömegei juthatnak el, és az egyre gyorsuló folyamat megkérdőjelezi a kezdeti alapelveket, az árak közötti szabad választás esélyét.

Oldal Gábor

(folytatjuk)

H

a a Wagner-kultusz rászorulna, hogy közönséget toborozzon, a Lohengrin lenne a csalogató, lévén a legkönnyebben megközelíthető – eltekintve a 220 perces időtartamtól, ezen belül is a II. felvonás háromnegyed órás 3–5. jelenetétől. A legnépszerűbb Wagner-művet csak 18 évvel a Bayreuthi Játékok megnyitása után, 1894-ben tűzték műsorra először, és a második világháborúig csupán harmincszor adták. Meglepő, hogy a létező és hozzáférhető teljes (vagy majdnem teljes) felvételek száma a különféle diszkográfiákban 30 és 35 között ingadozik; nem több, mint a Tannhauser vagy a Trisztán esetében. (A magas szám ugyanakkor jelzi, hogy a kultusz egyelőre nem kényszerül toborzó kampányra.)

A közel háromtucatnyi lemez tekintélyes része jelentős Wagner-műhelyek köré csoportosítható. A zömében 1935–50 közötti live Metropolitan-esteket a hangminőség, valamint a véletlenszerű piaci jelenlét kizárja az egyértelműen ajánlhatók közül, viszont páratlan előadók révén muzeális kincsek. Az újabb keletű értékes stúdiófelvételeket sztárok fémjelzik, például Karajan és Kollo (EMI, 1975–82); Solti–Domingo–Norman (DECCA, 1986) és Abbado–Studer–Jerusalem (DG, 1991); esetleg Colin Davis (Ben Heppnerrel és Martonnal, RCA 1994). Az összképben egyikük-másikuk az alább kiemelt három tolmácsolás mellé kerülhet, de semmiképp fölébük. Aki ragaszkodik a digitális hangzáshoz vagy a fenti nevek rajongója, válasszon közülük, nem fog csalódnai; én a nálunk kapható CD-kiadványokból válogatva a bayreuthi, bécsi és müncheni műhelyek „termését” ajánlom. A viszonylag mérsékelt ár is mellettük szól:

Dátum	Karmester	Lohengrin	Elsa	Telramund	Ortrud	Király	Kiadó
1953	Keilberth	Windgassen	Steber	Unde	Varnay	Greindl	Teldec
1962–63	Kempe	Thomas	Grümmer	Fischer-Dieskau	Ludwig	Frick	EMI
1971	Kubelik	King	Janowitz	Stewart	Jones	Ridderbusch	DG

WAGNER

L o h e n g r i n

Az 1953-as lemezen kívül további 6-7 bayreuthi, részben kalóz- és legújabbban videofelvétel is rendelkezésre áll, az utóbbiak közül Werner Herzog poétikus rendezését választanám (1991, Philips). A dokumentumok rendszeres újrhallgatása és újraértékelése arról győz meg, hogy a Wagner-énekés művészete – eltérően a századfordulóra eső Verdi-csúcscorszaktól – kb. 1920 és '60 között volt a zenitjén! Az 1953-as, e hagyományt szinte testközelből közvetítő előadást ezért helyezem valamennyi későbbi bayreuthi lemez elé. Megszállottsággal rokon izzás, a színészi-zenei átélés forrósága, bőséges hangadás és példás szövegértelmezés nyugózn le benne. A totális odaadás és más erények a mai kiválóságoktól sem idegenek, de ilyen hőfokra csak az évenkénti hosszú próbafolyamatok és előadás-szériák nyomán vérré vált tapasztalat és azonosulás hevíthet. Ez Bayreuthban valamennyi szereplőre érvényes; de Windgassen, Varnay és Uhde e magas átlag fölött szárnyalnak. (A következő évben még önmagukat is felülmúlták, részben az akkor vezénylő Jochum jóvoltából; ez egyegy kóbor CETRA vagy Arkadia CD-n csíphető el.) Joseph Keilberth, a megbízható, „hétköznapi” operakarmester mindent tud a darabról és nagyon sokat elmond. Rafael Kubelík fantáziadús szellemi vezető, egyaránt mestere a nagyvonalú és arányos zenekari építkezésnek vagy az árnyalatokra bontott kidolgozásnak. A Bajor Rádió Szimfonikus Zenekara és Kórusa „hallhatóan” rajong az akkori főnökért; nem nyújtanak kevesebbet a bayreuthiaknál! A tágas, levegős hangfelvétel pedig nemcsak a mono Teldec-lemezen tesz túl (amelyről a magas hangállományt hajdan „levágták” a mérnökök), hanem a kitűnő, bár kissé tömött EMI sztereó hangképen is. Kubelík egyénisége megsokszorozza a – korántsem egyenletes – szereplőgárda teljesítőképességét, bár a fent mondott lobogás már kevésbé sajátja e stúdiókhöz szokott nemzedéknek. Janowitz és Ridderbusch hangszépsége és énektudása a legnagyobbakéhoz mérhető, a személyük keltette rokonszenv rátapad figuráikra, s a hangfunkciók is jól működnek: a király fenséges; Elsa szűziesen tiszta és nemes, áriáit nemigen hallani éteribb, szebb szopránhangon, de

kifejezőbb szövegkezeléssel biztosan. Thomas Stewart más Wagner-hősök szólamában jellegzetesebb profillal tűnt ki, míg a máskor szuggesztív Gwyneth Jones oly mértékben küszködik az egész pályáját végigkísérő vokális és technikai nehézségekkel, hogy Ortrudja kárát látja.

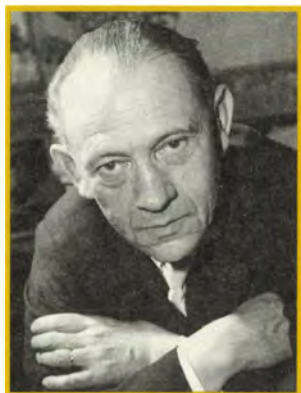
A tündöklő alkotás kongeniális tolmácsolását Rudolf Kempenek köszönhetjük. Természetes zeneisége, drámai érzéke és ihlete, a mű fölötti ámulata és döbbenete átsugárzik az együttesre. A Bécsi Filharmonikusok és az – egy híján – tüneményes énekesek ünnepi emelkedettséggel hangolódnak karmesterükhöz. Hallgassuk meg az operairódalom egyik legdrámaibb párosjelenetét előbb a mítosz és rítus irányába elvonatkoztatott bayreuthi színpadról: míg a háttorzongató Varnay és Uhde mintha az északi ösvály eposzaiból léptek volna elő, Kempe figurái romantikus és mai értelemben végtelenek. Ez a Telramund, Fischer-Dieskau megnyerőbb baritonján, közelebbi ismerős: vitéz lovag, de a bármilyen előjelű nagysággal szemben tehetetlen és elbukó férfi. Christa Ludwig hibátlanul szép mezzója és jellemfestő ereje a „modern” asszony „magaviseletébe” öltözteti Ortrud démonikus nővé uralom- és bosszúvágyát. Ambivalens kapcsolatuk felderítése a hanglemez-történelem egyik legfélelmetesebb kettősével ajándékoz meg. (Ludwighoz egyetlen újabb Ortrud fogható, Waltraud Meier az Abbado-lemezen.) Elisabeth Grümmer hírneve nem ér fel művészetéhez, pedig ő a német lírai-dramai repertoár kivételes Donna Anánája, Agathája, Évája és Erzsébeta. Énekéből nyomban azonosítani tudjuk Elsát – elemezni nem. De megértjük, hogy Wagnernek ez az átszellemült csodaváró a legkedvesebb, aki csak megalkuvás nélkül tudná elfogadni a megteremtett csodát. Sajnálhatjuk, hogy Grümmer – és a szintén kitűnő Frick – legjobb évei megelőzték a sztereó korszak kiteljesedését, de összegezni csak felsőfokon tudok: Kempe legszebb lemeze a legszebb Lohengrin-felvétel!

A címszereplőket okkal hagytam a végére. A képzeletünk közhelyeiből kirajzolt eszményi Lohengrin: angyalarcú fiatal férfi, álombéli győzhetetlen hős, ismeretlen szellemtartományok és Isten titokzatos

küldötte, szinte maga is földre szállt istenség. És persze a megváltást sóvárgó romantikus művész tragikumának hordozója, azaz wagneri önarckép. A mindezt együttesen kifejező hang nagy erejű, de karcsú; nemes ércű, mégis lágyan hajlékony, s valamiféle „földöntúli” fénytel koszorúzott tenor legyen. Ilyen száz évben is alig akad; tehetség és kultúra dolga, ki mivel helyettesíti a hiányzó árnyalatokat. A két amerikai közül Jess Thomas teljesít többet a lehetetlenből, de dicsfény, „titok, idegenség” nem tapadnak hattyúlovagjához. James King (gyakran darabos) énekéből az őszinte, hősies hangvételem kívül szinte minden egyéb hiányzik. Windgassen az ideálhoz legközelebb álló „összművész”. Alakításához személyes emlék is köt: 1964 tavaszán egy hónapon belül hallhattam Budapesten e szerepben őt és bayreuthi utódát, Kónya Sándort. Kónya 1958-as bayreuthi bemutatkozása, magabiztosabb '59-es fellépte (Melodram) és kiérlelt '66-os (RCA) felvétele a szépséges lírai tenorhang és a drámai kifejező-készség fokozatosan létrejövő egységét igazolták. Az érzelmi teljesség és a tragikum közvetítésében pártatlan Lauritz Melchior volt a fennmaradt Metropolitan-estek szinte állandó címszereplője. Nyolc előadásából, tudtommal, ötöt őriztek meg a magán- és rádiós archívumok (Lote Lehmann, Flagstad, Friedrich Schorr, némelykor Svéd Sándor és Ernster Dezső partnereként). Melchior Lohengrinjéről, amely egyedül a fiatalság pótolhatatlan ragyogását nélkülözi, Fodor Géza adott megkapó leírást a Muzsikában. Végül nem alkothatunk „megnyugtató” képet az operáról Franz Völker lemezei nélkül. Évtizedeken át az ő hangja és gyönyörű éneke testésítette meg számomra a lohengrini varázst; ma is hasonlóképpen érzek iránta. Nem az 1942-es berlini operaházi teljes előadásra gondolok elsősorban, hanem az 1927–28-ban felvett szólókra (Preisler, Enterprise) és a Bayreuth 1936 című Teldec-kiadványra a Historic-sorozatból. Itt 31 percen át halljuk Völkert a szerepben, egyenrangú társaival, Maria Müllerrel és a kor kimagasló Ortrudjával, Margarethe Kloséval.

Uhrman György

Lajtha vígoperája Kolozsvárott

*Lesz-e CD,
és lesz-e
repertoárdarab
A kék kalapból?*

Miről szól A kék kalap?

A kétfelvonásos vígoperában három idős férfi őriz három szép és fiatal hölgyet. A hölgyeknek hozzájuk való ifjak csapják a szelet – titokban. Mít lehetne tenni, hogy szabadon szerethessék egymást, hogy megszabaduljanak az öregek zsarnokságától? Nos, ki más találná ki a frappáns megoldást, ha nem épp a furfangos inas, Scapin, és ki más segítene neki, ha nem épp az ügyes szobalány, Florinette? Ki kell cserélni az egyik öreg kék kalapját egy kisebbre, elhítenni, hogy nem a kalap ment össze, hanem a fej nagybodott meg, csodadoktorként megjelenni, és fölírni receptre az orvosságot: az egyetlen biztos gyógyír, ha az öregek ifjú vőlegényeket kerítenek szívük hölgyei számára. S hogy, hogy nem, a doktor még a vőlegények előállításában is jeleskedik...

S. T. E.

Ha létezik szerelem „első látásra”, akkor létezik „első hallásra” is. Amikor 1990. június 30-án (akkor lett volna a zeneszerző 98 esztendő) egy rádióstúdióban először hallhattuk Lajtha László vígoperájának, A kék kalapnak a zenéjét, többen azonnal beleszeretünk. Tudtuk: színpadra termett, bravúrosan megkomponált opusról van szó, amely a publikum kedvencévé válhatna. A kritikusok versengtek az elismerésben: „Lajtha műve, megőrizve a commedia dell’arte hangulatát, magasrendű színpadra emeli a librettót.” „Oly természetesen intonál és fest alá, mint a vígopera klasszikusai, felhasználva zeneszerzői személyiségének és eszköztárának teljességét. A vele született magyaros népdalszerkezetet éppúgy, mint a természetévé vált franciás hangszerelést, meg virtuóz stílusjátékok özönét.” (Hollós Máté, Kritika) „A hangszerelés áttetsző, levegős, mégis dúsan színező, megnyilatkozik benne az alkotó zenei mindentudása. Talán nem tévedünk, ha azt állítjuk, hogy nem sok hasonlóan értékes, előadatlan vígopera hentereg a kottatárak polcain.” (Albert István, Film Színház Muzsika)

Valóságos dicséretözönt söpörhetett be az előadógárda is, mindenekelött a kiváló karmester: Selmeczi György. Áradoztak az énekesek és a zenekar teljesítményéről (Tóth János, Szüle Tamás, Fülöp Attila, Pánczél Éva, Bokor Jutta, Ardó Mária, Martin János, Bándi János, Kertesi Ingrid, Hormai József, Bordás György, a Magyar Rádió és Televízió Szimfonikus Zenekara), de a rádiós stáb kitűnő munkájára is jutott figyelem (Bárány Gusztáv, Jeney Sándor, Lukács Miklós).

Teljes volt az egyetértés: klasszikus értéket képviselő opus hangzott el méltó interpretációban, éljen, éljen. A kritikusok szinte követelték az operaházi premiert: „Nem csak azért kötelessége az Operaháznak a művet színpadon bemutatni, mivel mindent meg kell ragadni, hogy igazságot szolgáltatassunk Lajtha László emlékének...” „De azért is – és főleg azért –, mert A kék kalap nagyon jó zene.” „...Úgy, olyan módon népszerű muzsika, hogy mindig megmarad nemes-

nek, magasrendűnek.” (Várnai Péter, Magyar Hírlap.) Az Operaház nem „harapott rá” a lehetőségre. Az is logikusnak tűnt, hogy ha már megszületett az elsőrendű felvétel, készüljön belőle CD is, hadd örüljön neki ország-világ. Nem akadt hozzá szponzor. A színpadi ősbemutatóra viszont sor került Kolozsvárott, idén február 26-án.

Lajtha 1950-ben fejezte be a kompozíciót (Londonban kezdte el ’48-ban, amikor ráakadt a nagyszerű librettóíróra, a spanyol Salvador de Madariagára, és itthon annak ellenére folytatta, hogy a hatalomra került kommunista diktatúra teljesen ellehetlenítette emberként és művészként), a hangszereléshez viszont csak évekkel később fogott hozzá. A hazai bemutatóra a legcsekélyebb esélyt sem látta, a nyugati világtól viszont tökéletesen el volt vágva. Amikor 1962-ben vége szakadt belső száműzetésének, és újra utazhatott, elsődleges tervei között említette A kék kalap nyugat-európai bemutatóját.

1963. február 16-án érte a második szívinfarktus. Ekkor a hangszerelés egyharmada még hiányzott. A komponista özvegye, Hollós Róza sorra tárgyalt az alkalmasnak ítélt szerzőkkel, fejeznék be az operát. Senki sem állt kötélnek. Lajtha legendásan értett a zenekari színekhez, művészetének egyik jellemzője éppen a ragyogó, franciás hangszerelés. (Képzettségét részben Párizsban szerezte, és a francia zenéhez kötődött leginkább.) A feladat óriási volt, és négy mester számára megoldhatatlannak tűnt. Végül a szintén latinus neveltetésű Farkas Ferenc tette teljessé a művet (1985-ben) stílusútoros nélkül.

Nem kisebb kálváriát jelentett a francia szöveg magyarra fordítása. Róna Frigyes a munka egyötödénél meghalt, a következő fordító semmit sem tett az ügyért, végül Dalos László tette le az asztalra a kész fordítást 1987-ben. Az eredmény irodalmi bravúr, erről meggyőződhetett a rádiós felvétel és a kolozsvári előadás közönsége is.

Selmeczi György a darabbal való megismerkedésekor határozta el: nem adja fel, amíg színpadra nem kerül. Különös, hogy épp egy határainkon túli, finansziális

FOTÓ: KINCSES MARGIT

A közönség hosszan ünnepelte Lajtha operáját és az előadás minden közreműködőjét. A jobbközépen álló szemüveges fiatalember: Katona Zs. József, rendező.

gondokkal küzdő, kisebbségi színházban, a kolozsvári Állami Magyar Opera fiatal társulatával sikerült ezt a hatásos, de technikai és művészi szempontból nagyon alapos előkészítést igénylő darabot bemutatni. Simon Gábor igazgató élő szóban (a budapesti sajtótájékoztatót) és a műsorfüzetben is kifejtette, hogy „az utókor nemes küldetését” teljesítik a feladat vállalásával. Kolozsvárott tehát felmérték a darab jelentőségét, és ennek megfelelően közelítettek hozzá. A közönség pedig „vette a lapot”. Boldogan tapsolt a biztos kezű karmesternek, a tehetséges énekeseknek (Merk István, Szabó Bálint, Böröcz László, Mányoki Mária, Pataki Enikő, Székely Zsejke, Molnár János, Szeibert István, Orth Éva, Szakács Levente, Mányoki László énekelte az első szereposztást), a briliánsan kidolgozott zenekari kíséretnek, a Liviu Matei mozgásművész által betanított stílusos és látványos mozgásoknak és táncoknak, a Dobre Kóthay Judit által tervezett ötletes jelmezeknek és díszleteknek. Selmeczi György nagyszerű munkatársakra talált tehát Kolozsvárott, köztük egy olyan ifjú rendezőtehetségre, akiről nyilván sokat hallunk még: Katona Zs. Józsefre. Rendezése mozgalmas, magával ragadó, nincs egyetlen kidolgozatlan pillanata sem, a muzsika legmélyebb értéséből fakad, és alázattal szolgálja azt. Hát, ilyesfajta operarendezések kellenének...

Kolozsvárott is bizonyosodott, hogy igazuk volt mindazoknak, akik e XX. századi opera buffa bemutatásáért harcoltak. Köszönet illeti őket. De lesz-e végre CD, és lesz-e színpadi repertoárdarab Lajtha László operájából?

Solymosi Tari Emőke

A KÉK KALAP első színpadi rendezője

Rövid interjú Katona Zs. Józseffel – premier után

• Kivételesen muzikális rendezéssel örvendeztetett meg minket. Hol tanult? Hogy jutott idáig?

Fagott szakon végeztem a kolozsvári zeneakadémián. Még ma is játszom az Anonymus nevű kortárs zenei együttesben. Nálunk régen úgy volt, hogy ha elvégezte az ember az egyetemet, az állam oda helyezte, ahová akarta. Engem Észak-Moldovába rendelték, ahol négy évig zenekarban dolgoztam. S bár idegen vidék az egy magyar számára, nem panaszkodom. Talán még jobban megbecsültek, mint itthon. Viszont csak úgy tudtam hazajönni, ha lemondtam a szakmámról.

• Mit csinált, miután hazatért Kolozsvárra?

Négy évig ügyelő voltam a Magyar Operában. Időközben elvégeztem a zeneakadémián az operarendezői szakot, majd fél évig Pesten tanultam Szinétár Miklós operett-musical osztályában. Nagy vágyam a filmrendezés is. Példaképeim: Ponnelle, Peter Brook – az ő munkájukat a közelmúltban Franciaországban tanulmányozhattam videóról – és Zeffirelli.

• Hogy került Franciaországba?

Az operarendezősi diploma, majd a zenetudományi szakon szerzett magiszteri cím után egyéves franciaországi ösztöndíjat nyertem, és kulturális menedzserdiplomát szereztem. Az itteni gazdasági helyzet miatt nagy szükség van ilyen szakemberekre. A nyomorból, a semmiből is lehet pénzt csinálni, csak tudni kell, hogyan. Más külföldi tanulmányúton is voltam, így Prágában, majd három hónapig Németországban, végül az ausztriai Bregenzben egy nyári operafesztiválon.

• Hol van állásban?

A Zeneakadémia művészeti titkáráként a zenei élet megszervezése és a külkapcsolatok ápolása a feladatomban. Kaptam katedrát is.

• Hány rendezése volt eddig?

Diplomamunkaként a kolozsvári Magyar Operában a Parasztecsületet és a Bajazzókat rendeztem. A Csipike lakodalma című gyermekoperát Budapesten is bemutattuk. Jugoszláviában Mrozek Tangóját vittem színre. Nagyon vonzódom a színházhoz, bár ott is zenében gondolkodom: disszonanciákban és akkordfeloldásokban. Két éve rendeztem a kolozsvári Román Nemzeti Színháznak egy vallásos versekből és erdélyi román népdalokból összeállított darabot, ez – akárcsak több más munkám – változatlanul műsoron van.

• A kék kalapban milyen volt a közös munka a mozgásművésszel és a díszlet- és jelmeztervezővel?

Liviu Matei hat évig élt Franciaországban, a francia szellemet nagyszerűen érti. Sokat segített annak a gesztusrendszernek a kialakításában, amit elképzelttem. A rendezést, a mozgásokat az eredeti francia szövegre csináltuk meg, elvégre a zene is arra készült. Bármilyen briliáns a fordítás, ha magyarul más a szavak sorrendje, akkor megváltozik a lényeg... Remélem, az 1999-es Budapesti Tavasz Fesztiválon franciául adhatjuk elő a darabot. Dobre Kóthay Judit személyében igazi profi díszlettervezővel dolgozhattam együtt, aki valósággal kitalálta gondolataimat. Csodálatos volt a munka a teljes stábbal. Hosszú folyamat eredménye volt ez a koncepció, de ha megrendezhetném a darabot újra, más stílust, újabb ötleteket is kipróbálnék.

S. T. E.

NYÁRI FILHARMÓNIAI ESTÉK

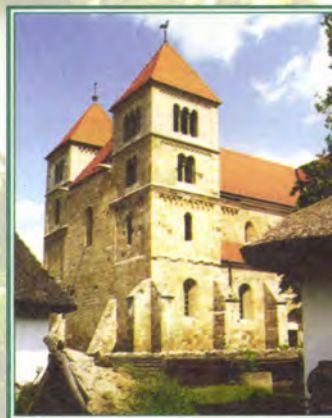
A nyár a kikapcsolódás és az utazások időszaka. Utazási irodák tucatjai csábítják a zenebarátokat a Salzburgi Ünnepi Hetekre, a Veronai Aréna előadásaira.

Mi azt javasoljuk, nézzen körül itt, a közelben is. Színvonalas szabadtéri koncertre vágyik? A Liszt Ferenc Kamarazenekar a Vajdahunyad várban ad hangversenyt augusztus 17-én. Valami könnyedebbet szeretne? Jöjjön el a Benkó Dixieland július 27-ei estjére! Templomok meghitt orgonamuzsikájával szeretné kikapcsolódní? A Mátyás-templomban és a főtéri műemléktemplomban megtalálhatja.

Szereti a természetet? Vácrátót csak egy fél óra autóval Budapestről, és a botanikus kert fái alatt különleges élményt kínálnak a zenekari estek. Láta már a román kori ócsai templomot? Kapcsolja össze a kirándulást egy koncerttel: régi korok vokális zenéjével gazdagodhat. A Filharmónia Budapest Kht. gazdag és változatos kínálatot nyújt az igényes kikapcsolódásra vágyóknak Budapesten, a főváros környékén és a Balaton partján. Keresse részletes műsorfüzetünket a Filharmónia jegyirodájában a Mérleg u. 10. alatt! (Tel.: 118-0281)

ORGONA- HANGVERSENYEK A MÁTYÁS- TEPLOMBAN

HANGVERSENYEK AZ ÓCSAI REFORMÁTUS MŰEMLÉK- TEPLOMBAN

Július 3., 20.00
Július 17., 20.00
Július 24., 20.00
Július 31., 20.00
Augusztus 7., 20.00
Augusztus 14., 20.00
Augusztus 21., 20.00
Szeptember 18., 20.00

Virágh András orgonaestje
Elekes Zsuzsanna orgonaestje
Almásy László Attila orgonaestje
Ella István orgonaestje
Zászkaliczky Tamás orgonaestje
Willibald Guggenmos orgonaestje
Lehotka Gábor orgonaestje
Janice Beck orgonaestje

Július 18., 19.00
Augusztus 15., 19.00

Honvéd Együttes Férfikara
Cantus Corvinus Énekegyüttes

HANGVERSENYEK VÁCRÁTÓTON az MTA Botanikai Kutatóintézetének Parkjában

KONCERTEK A VAJDAHUNYAD VÁRBAN

Június 20., 19.00 Matáv Szimfonikus Zenekar
Július 4., 19.00 Magyar Virtuózok Kamarazenekar
Augusztus 1., 19.00 Lady's Szalonzenekar Strauss-estje
Augusztus 22., 19.00 Essex Youth Orchestra

Július 27., 21.00 Benkó Dixieland Band
Augusztus 17., 21.00 Liszt Ferenc Kamarazenekar

Dohnányi Ernő
Hegedűversenyek

• Hungaroton Classic •

Szabadi Vilmos a magyar zenei élet büszkesége. Ezt a mondatot nem érezhetjük túlzásnak akkor sem, ha ő nem tartozik azok közé, akik a nemzetközi zenei világ első, legfelső osztályában kapnak helyet. Szabadi Vilmos művészete ugyanis – meglátásom szerint – egészen másban gyökerezik. Számára a hegedülés – és ezt ez a lemez is bizonyítja – felfedezés, olyan vándorlás, melynek kapcsán a zeneirodalom ismeretlen tájait is bejárni kívánja, olyan kaland, melynek során nem ózdkodik attól, hogy az ismeretlen vidékeket is megismerje. Valószínűsíthető, hogy e mostani Dohnányi hegedűversenyek – melyek közül az egyik világpremier – felvétele is ilyen „hangulatban” született. Játékstílusa egyedülálló, nincs még egy olyan művész, akivel összetéveszthetnők muzsikálásának stílusjegyeit. Egyszerre finom és virtuosos ő, ez utóbbit a szó legpozitívabb értelmében használva. Futamai, nagy ívű dallamai energiával telnek meg, olyan feszültséggel, mely csak kivételes művészek játékmódjának sajátja. Ha nem is mindig kristálytiszták passzázisai, szívesen megbocsátjuk, hiszen ilyen felfokozottsággal, ilyen tűzzel csak ritkán muzsikálnak kis hazánk koncerttermeiben, nem beszélve a lemezfelvételekről.

A Hungaroton Classic gondozásában megjelent felvétel történelmi jelentéssel bír: Dohnányi művészetét eddig sokan a mester kiváló előadói készségében látták. Tévedtek. Mindkét e lemezen található felvétel és alkotás méltatlanul hevert eddig a könyvtárakban. Olyan értékes darabok ezek, melyeket nemcsak lemezen, hanem koncerteken is jó lenne minél többször hallani. Igaz, Szabadi Vilmos igen magasra rakta a mércét. Nem hiszem, hogy e korong meghallgatása után a magyar zenei nyelvet hibásan beszélők megpróbálkoznának bármelyik itt hallható concerto megszólaltatásával.

Meglepetésként ért a Magyar Rádió és Televízió szimfonikus zenekarának produkciója is. A karmester, Vásáry Tamás – ennyi őszinteséget engedjenek meg nekem – nem tartozik ked-

D o h n á n y i

Dohnányi Ernő
Hegedűversenyek
Szabadi Vilmos – hegedű
Hungaroton Classic

venc dirigenseim közé. Mégis, a zenekar mostani játékát hallva el kell ismernem, egyéniséggel rendelkező muzikus ő. Szabadi Vilmosban olyan partnerre talált, akivel az érzelmek útján kommunikálhat. Ez a tény, vagy inkább megérzés igen jól átjön ezeken a darabokon. Vásáry Tamás minden pillanatban képes tüzes és emocionális játékra ösztönözni zenészeit, s ez akkor is sikerül, amikor játéktechnikailag nehezebb taktusokhoz ér a muzsika. Nincs egyetlen pillanat sem, amikor lankadna figyelmünk, e két kiváló művész, s a zenekarnak köszönhetően bő hetven perc „izgalmat” élhetünk át, feszültséget és kellemes idegességet, mely a végén, a Dohnányi által oly szellemesen és finoman megfogalmazott zárótémákkal és hangulatokkal a nyugalomhoz segít minket. Beszédszerű muzsikálásuk nemcsak a zene iránt érzett szeretetünket fokozza, hanem növeli tiszteletünket a Bartók Béla és Kodály Zoltán árnyékában meghúzódó géniusz, Dohnányi Ernő előtt.

Bősze Ádám

J e l m a g y a r á z a t

kiváló

jó

közepes

hallgatható

hallgathatatlan

Rahmanyinov
Zongoraversenyek

• Deutsche Grammophon
– PolyGram •

Érdekes, két magyar zongorista vette lemezre külföldön Rahmanyinov négy zongoraversenyét, előbb Vásáry Tamás, majd – Edo de Waarttal és a San Franciscó-i Szimfonikus Zenekarral – Kocsis Zoltán. A két művész megközelítése erősen eltér egymástól, alapállásuk bizonyos mértékig ellentétesnek is mondható. Kocsis Zoltán – akárcsak Bartók esetében – az interpretáció kialakítására jótékonyan ható forrásnak tekinti a szerző felvételeit s bőven merít belőlük ihletet. Vásáry Tamás tamaskodik a szerző felvételeinek etalonvoltát illetően s – amint ezt a lemez kísérőfüzetében olvasható interjúban kifejti – a szerző saját interpretációitól eltérően ő gyakoribb legatók és hosszabb zenei ívek híve, s úgy érzi, Rahmanyinov mintha szégyellte volna a nagyon virtuóz részeket s gyorsan maga mögött akarta volna hagyni őket. Nem rejtem véka alá, közelebb áll hozzám Vásáry Tamás véleménye. Nagy izgalommal vártam annak idején, hogy halljam a szerző legendás felvételeit, s végül nem kis mértékben csalódtam. Később visszagoúndoltam a Rahmanyinov-felvételekkel kapcsolatos csalódásra, mikor egy Rosztropovics-interjúkötetben azt olvastam, véleménye szerint nagy előadók hatása olykor a személyes jelenlétet kötött, s hangfelvételek csak töredékesen tudják közvetíteni azt a varázst, amit Casals, Saljapin vagy történetesen éppen Rahmanyinov hangversenyein élethetett át az ember. Annyi biztos, Rahmanyinovat szerfelett megviselték a művei elutasításával kapcsolatos

R a h m a n y i n o v

Rahmanyinov
Zongoraversenyek
Vásáry Tamás – zongora
Londoni Szimfonikus Zenekar
vezényel:
Yuri Ahronovich
Deutsche Grammophon – PolyGram

szomorú élmények, s könnyen lehet, hogy ezeknek még a lemezfelvételek készítésekor is megvolt a maguk hatása, hiszen ekkor nem egyszerűen előadta, hanem megörökítette, örök kritizálásnak tette ki őket. A velük kapcsolatos élmény említésén túl azonban addig, míg egyszer tüzetesen nem tanulmányozom őket megint, óvakodom bármit is mondani Rahmanyinov saját zongoraversenyeiről készült felvételeiről, hiszen másféle interpretációk erős hatása alatt nem is értékelhettem őket igazán, s alapelvnek tekintem annak feltételezését, hogy az, aki ért, értékel valamit, valószínűleg közelebb jár az igazsághoz, mint az, aki nem ért, nem értékel, azzal együtt természetesen, hogy a pozitív kivetítés ugyanúgy becsapó és szubjektív lehet mint a negatív, így igazából nem az ítélet pozitív vagy negatív volta döntő, hanem a minél tisztább látásé. Bár Vásáry

Rahmanyinov bejátszásaival kapcsolatos élménye közelebb áll az enyémhez, a két magyar művész jócskán eltérő megközelítést egyaránt sokra értékelem. Sohasem nem lehet egyetlen igazán helyes zenei megközelítésről beszélni, s az adekvát interpretáció még értékes szerzői előadások fennmaradása mellett is elsősorban a művel való teremő azonosulás hozománya. Ebben jelen esetben az egyik művészt pozitív, a másikat negatív hatásmechanizmussal segítettek a zeneszerző saját előadásai. Vásáry szemében a rubatók néha akadályai a hosszabb ívek érvényesülésének, ezért háttérbe helyezi őket, míg Kocsis – bizonyára Bartókhhoz fűződő szoros kapcsolatának is köszönhetően – épp rubatókkal ejti szerét az organikus kibontakozás bemutatásának.

Vásáry introvertáltabb, szemlélődőbb módon közelít Rahmanyinov versenyeihez. Szépen bontakozik ki számos máskor mellékes dallam, többek közt az első két Concerto lassú tételében. A III. Zongoraverseny első tételében is van egy rész, ami mindenkinél megszólal, de valahányszor Vásáry megformálásában hallom, különösképp lenyűgöz a szépsége. A II. verseny első tételének csúcspontját nagyon szépen vezeti be Vásáry és Ahronovich. Azonban éppen az ilyen tetőpontok és a kádeneciák egy-egy hasonlóan heves érzelmekkel teljes szakaszai szólalnak meg némi visszafogottsággal ezeken a felvételeken. Vásáry líraibb alkat, s a kísérőfüzetből azt is megtudjuk, intenzív Mozart- és Beethoven-játék után tért vissza Rahmanyinov versenyműveihez, melyeket klasszikusabb alkotásoknak tekintett, mint korábban, amikor jobban alkalmazkodott a virtuóz zongoraművészekkel szemben támasztott külső elvárásokhoz. Így talán nagyobb indulati kitörések nélkül kívánt túllenni ezeken a szakaszokon, ahogy szerinte Rahmanyinov a különösen virtuóz részekben.

Kocsis gyorsabb, feszebb és a szerzői előadásokhoz közelebb álló megközelítése az egyik irányban, Vásáry költőibb, visszafogottabb, belső szépségekre jobban adó s hevesebb érzelmektől tartózkodóbb játéka a másik irányban tér el a nagy romantikus interpretációs vonulattól. Kocsis közelítését bizonyos szempontokat mérlegelve lehetne akár középre is helyezni, Vásáryét aligha, a szubjektivitástól természetesen nem mentes besoroláson túl azonban az előadások széles palettáját szemlélve is úgy tűnik, Kissin, Gavrillov, Barto, Argerich, Ashkenazy előadásai jelzik a művek fő spontán megvalósulási vonalát, s a két nagy magyar művész ennek két szép alternatíváját nyújtja.

Zay Balázs

A HUNGAROTON CLASSIC ajánlata

A Diapason d'or kitüntetettje!

Rossini
Az olasz nő Algírban

• Teldec – Warner •

R
O
S
S
I
N
I

Rossini
Az olasz nő Algírban
Jennifer Larmore, Raúl Giménez,
Alessandro Corbelli, John Del Carlo
Dorina Takova, Laura Polverelli
Vezényel:
Jesus Lopez Cobos
Teldec-Warner

Operai szuperprodukciót szervezve nem az elagott 3 tenor vagy a szuperszürke 3 szoprán körül kereskednék: mostanság mezzoszopránok és altisták tündökölnek a műfaj égboltján, 2 x 3-nál is több csillag. 200 éven át az ő ázsiójuk volt a legkevesbé felhajtván az operatőzsdén, napjainkban viszont a Rossini-divat szele is nekik fúj. Bartoli, Kasarova és Larmore, hogy csak a legjobb „szakosokat” említsem, részben e most tetőző örvendős divathullám hátán fut be a világhír kikötőjébe; a rakományuk egy sor teljes Rossini-opera kitűnő felvétele.

A legutóbbi Teldec-kiadvány a szerző első nemzetközi diadalt hozó vígoperáját újítja fel. (Az első „komoly”, azaz seria-siker, a Tankréd szintén 1813-ból való; Kasarova RCA-lemeze népszerűsíti a piacon.) Az Olyasz nő egy hagyományos vígjátéki sablont, az ismeretlen környezetbe vetődött idegen csetlését-botlását fordítja visszajára: az algíri bej otthonába toppanó Isabella alaposan lóvá teszi és megleckézteti a kényurát. A téma egy változtatással már Cimarosa is kísérletezett, az ő (Londonba látogató) Italianáját éppen 30 esztendővel a Rossini-premier előtt játszották Eszterházán. A minden tekintetben felsőbbrendű Rossini-mű a remek zenén és a szokványos vígoperai helyzeteken és fordulatokon kívül modern diplomáciai paródiát rejt magában. A Teldec-lemez magas színvonalon váltja valóra e lehetőségeket, az előadásnak nincs gyenge tényezője. Jennifer Larmore adottságaihoz jobban illik ez a címszerep, mint Hamupipókének

vagy A sevillei borbély Rosinájának alakja. A '90-es évek világszínpadán uralkodó amerikai énekesnemek egyik legjelentékenyebb vokális egyénisége alapos képzettséggel és lelkiismeretes felkészültséggel oldja meg feladatát. Gondolom, rövidesen túllép a játékos szerepkörön, hangja túl érett a virgoncan mókázó signorinákhoz és signorákhoz. Súlyosodó mély regiszterét nyilván drámai és matrónaszerepekben fogja kamatoztatni; az Azucenának és Ulricának várnak rá. A sztár egyáltalán nem szorítja háttérbe partnereit; persze Raúl Giménez (Lindoro) és Corbellit (Taddeo) nem is lehet. Az előbbiről megismétlem, amit '92-es Almavívája óta hirdetek, tudniillik hogy ő a legjobb belcanto-tenorista az '50-es évek óta. Giménez stílusművész és virtuóz, Tagliavinihez és Nicola Montihoz mérhető; hangszíne majdnem oly édes, mint az övék, muzikalitása és technikai tudása egyenrangú Vallettiével, s e tekintetben felülmúlja Luigi Alvát (aki viszont mindnyájuknál jobb komédiás). Sajnos, Giménez kifelé tart a fénykorából, túl későn fedték fel a hanglemez számára. Corbellit is mindenkor dicsérem, ha hallom; hozzátevé, hogy testesebb, zsirosabb hanggal a kiváló buffó még inkább örömünkre szolgálna. Kár, hogy ebben a da-

rabban nincs módja összetettebb jellembrázolásra. Kellemes meglepetésben részesít két (nekem) eddig ismeretlen művészt. A spanyol baritonista, Carlos Chausson (Haly) nagyobb szerepekre is biztató ígéret. A fotók szerint óriás termetű amerikai John Del Carlo kapta Mustafa bej „jelmezét”. Élvezetesebb, mint a szólamos végigharogó Raimondi volt tíz évvel ezelőtt. A figura puhább és „gömbölyűbb”, éneke gördülékenyebb, alkalmi kedélyessége megmenti az egyhangúságtól. Raimondit azért említtem, mert amúgy is elkerülhetetlen az összehasonlítás az 1987-es DG-lemezzel, amelynek legvonzóbb értékei Baltsa kardos menyecskeje (Isabella), Dara klasszikus Taddeója és Abbado szikrázó-lendületes Rossinitolmácsolása. Lopez Cobos a Lausanne-i Kamarazenekart, mint a Sevilleiben, itt is kiváló teljesítményre sarkallja; a 18 perces I. finale, különösen a strattája, bravúros.

A két felvétel inkább kiegészítője egymásnak, semmint versenytársa; más-más oldalát tükrözik Rossini zsenialitásának. A múlt havi számban ajánlott opera, A török Itáliában Decca-lemezen Chailly képes volt mindkét tükröt felénk fordítani.

Uhrman György

A HUNGAROTON CLASSIC ajánlata

M. HAYDN
MISSA HISPANICA
Mária Zádori
Judit Nemeth
Péter Drucker
István Kovács
Debrecen Kodály Chorus
Capella Szwabia
Árta Pócs
Pal Nemeth

A HUNGAROTON CLASSIC ajánlata

FERENC LISZT
SYMPHONIC POEMS
Transcriptions for two pianos - Vol. 3
ORPHEUS • HAMLET • CE QU'ON ENTEND SUR LA MONTAGNE
BUDAPEST PIANO DUET
(Tamás Kereskedő & Zoltán Pozsgai)

For The End Of Time
Leila Josefowicz – hegedű

• Philips – PolyGram •

Ne tévesszen meg senkít a címlap! Leila Josefowicz 21 éves. Érett, felnőtt nő. Láttuk márciusi budapesti szereplése alkalmából. A fénykép, amely egy bölcs kisleányt ábrázol – csupán egyik arca. Remek fotográfia, reklámtermék, amivel el lehet adni egy lemezt, hiszen jó bornak is kell cégezt.

A mosolygó gyermek-asszony nem kevesebb mint ötször szerepel a kiadványon: a plexidobozon elől, hátul, és a fénylő korong mögött belül is, és ezenkívül még egy külső papírborítón is kétszer. Titokzatos, mint a cím is: For the end of time – Az idők végezetére. Szívesen mondanám azt, hogy szép bemutatkozás, jól sikerült vizitkártya, de nem mondhatom, mert Leila Josefowicznek nem kell bemutatkoznia sehol a világon. A Philips „versenyistállójának” fiatal reménysége ő, több sikeres CD-lemezzel a háta mögött. És ez a mostani korong egyáltalán nem olyan, mint fiatal és ígéretesnek kinevezett tehetségek vizitkártya-lemezei. Szerencsére Leilának nem azt kell most bizonyítania, hogy hegedűs, és hogy rá mindenféle stílusban lehet számítani. Ő már kész sztár, Amerika minden nagyobb zenekarával koncertezett, partnere volt a legnagyobb karmestereknek, ázsiai, ausztráliai turnék, európai sikerek után – éppen e lemez megjelenésének idején – Budapesten is szerepelt, a Fesztiválzenekar koncertjein, Fischer Iván vezényletével Prokofjev második hegedűversenyét játszotta – nagy sikerrel.

J o s e f o w i c z

Manuel de Falla:
 Spanyol szvit,
 Olivier Messiaen:
 Louange à l'immortalité de Jésus
 (A Kvartett az idők végezetére című
 darab zárótétele),
 Edward Grieg:
 c-moll szonáta,
 Bartók Béla:
 Első szonáta hegedűre és zongorára
 Leila Josefowicz (hegedű),
 John Novacek (zongora)
 Philips – PolyGram

A koncertelmény és az új CD együtt mégis azt követeli, hogy megkeressük helyét a fiatal csodahegedűsök tömegében, akik a kilencvenes évek közepétől szinte elárasztották a koncertpódiumokat és a hanglemezpiacot.

Minden „gyárnak” megvan a maga kedvence, s szerencsére ezek a művészek utaznak is. A középgenerációs Zehetmair törzsvendég Budapesten, ám a német iskola többi képviselői nem jönnek hozzánk. Az „amerikai termékek” dömpingje viszont e téren is meghatározó: Midori (Sony), Joshua Bell (Decca) után újabb Teldec-sztár volt az idei Tavasz Fesztivál díszvendége, Maxim Vengerov, s a körülötte csapott hírverés kissé háttérbe szorította Leilát.

Josefowicz művészegyenysége talán éppen a vele való szembeállításban válik megragadhatóvá.

Míg Vengerov szereplésének csúcspontját Brahms néhány magyar táncának színes-szagos, hipervirtuóz előadása jelentette, a művész nő ezen a lemezen Bartók Első szonátáját választotta, s a kísérő interjúban is megerősíti, amit hallgatása közben pontosan érzünk: ez a darab a középpontja, a „szíve”, a lényege ennek a programnak. Az is lenyűgöző, ahogy intellektuálisan értelmezi a darab magyar folklór utalásait, még megragadóbb, hogy magától értetődő természetességgel beszél a tárogatóról, a cigányzenéről, s a bartóki népzene fogalmáról. És amikor meghallgatjuk a helyeket, amelyekre hivatkozik, például a 11. track ötödik-hatodik percét, vagy a teljes második tételt (12), nem győzzük eléggé dicsérni tanárait, Brodskyt és Gingoldot...

S ami még ennél is alapvetőbb, nem csupán beszél az átszellemültségről, extázisról, a végső kérdések fontosságáról. Megtapasztaljuk, mit jelent számára a meditáció hangja Messiaen remekművében, az idők végezetére írott Kvartett zárótételében.

Megalósol a tánc extázisa Grieg c-moll szonátájának zárótételében. S a szenvedély, amely az énekelt szavakhoz, a költészethez kapcsolódik – De Falla Spanyol szvitjében. Ritkaságokból álló, választékos program!

Szemben a legtöbb csodahegedűssel Leila az igazi nagy kihívásokat keresi, a zeneiket. Olyan műveket választ, amelyek mellett elköteleződni a legnagyobb érdem. Az üres csillogás és a virtuozitás dicsőítésének korában hajlandó a dolgok, (a zene) értelmét keresni. S fantasztikus technikai tudását, virtuozitását a nagy és végső kérdések megválaszolásának szolgálatába állítani. Jó ügy, jó művész, jó lemez.

Zala Szilárd Zoltán

Lendvay Kamilló
Versenyművek

• Hungaroton Classic •

***
Lendvay Kamilló
Versenyművek
Hungaroton Classic

előadásában sem győzött meg, hiszen a közreműködő muzikusok és zenekarok szürke hangon, szinte érzelemmentesen játszanak, s valószínűsíthető, hogy ez a komponista eredeti szándékától igen messze áll.

E felvételt tehát csak azoknak ajánlom, akik feltétlen hívei Lendvay Kamilló művészetének.
Hegymegi Ákos

SZABADI VILMOS • CSABA PÉTER • KERTESI INGRID • HOWARD WILLIAMS • GULYÁS MÁRTA • ARCADI VOLODOS • KONRAD GYÖRGY • AKADÉMIAI SZOLISTÁK KAMARAZENEKAR • OROSS VERONIKA • ÉDER PÁL

KASTÉLY KONCERTEK '98

Kamarazenei Fesztivál

július 4-12.

Keszthely
Festetics kastély
• Tükörterem
• Kastélypark
Karmelita templom

In memoriam
Sir George Solti

Részletes prospektusainkat keresse a jegyárúsító helyeken:
• Vigadó Jegyiroda, Budapest V., Vörösmarty tér 1.
• Keszthely és környéki idegenforgalmi egységekben
• A koncert helyszínén
• Csoportos rendelés esetén a DELTACOncertnél a 331-6047-es telefonszámon

Szeretettel várja Önt koncertjein a Fesztivál rendezője, a

DELTAOncert
a DELTACO Csoport tagja és támogatóink:

Helikon
Kastélymúzeum

Keszthely Város Önkormányzata

ANKER KESZTHELY

DANUBIUS HOTELS HELIKON

HUNGAROTON CLASSIC

MAGYAR HÍRLAP

MAGYAR RÁDIO

Magyarország

Intertel

MR BARTÓK

CONCORDIA FÚVÓSÖTÖS • TYTUS MIECZNIKOVSKI • HAMAR ZSOLT • AUER VONÓSNÉGYES • DUO MASI-BÜTZBERGER

Orlando di Lasso
Prophetiae Sibyllarum

• Teldec – Warner •

A zeneirodalom legritkábban előadott és legfurcsább művei közé tartozik a XVI. században élt Orlando di Lasso, népszerűbb nevén Lassus a szibillák jóvendőléseit megzenésítő kompozíciója. A négyzólamú, ám a különböző (szám szerint három féle) hangfekvésű kórusokra írt alkotásnak tudomásom szerint két modern felvétele kapható, az egyik a Deutsche Harmonia Mundi, a másik pedig a Teldec gondozásában. Ez utóbbi felvétel a Teldec Das Alte Werk negyvenéves évfordulójára látott újra napvilágot. A Prophetiae Sibyllarum három szempontból is érdekes vizsgálódást kínál: a középkori és reneszánsz képzőművészet előszeretettel jelenítette meg a titokzatos jósnőket, leghíresebb példája a Sixtusi kápolnában található (Michelangelo alkotása); az ábrázolásokon kívül a tizenötödik században nyomtatásban is megjelentek a jóslatok, melyeket az akkori egyház kifejezetten Krisztus születésének hírüladásaként értelmezett; zeneileg viszont forradalmi alkotásról van szó, hiszen az Albrecht hercegnek dedikált mű az akkoriban igencsak szokatlan kromatikus stílusban íródott. Hogy a kromatika miként született, arra mi sem tudunk teljességgel választ adni, mindenesetre fontosnak tartjuk, hogy a diatónia után Lassus művészetében ilyen fontos helyet lelt a színes hangok használata. A kromatika mint kifejezés először 1550 körül bukkan fel, mégpedig a note negre (fekete hang) kifejezésére. Első jelentésében tehát nem hang-, hanem ritmummodosítást jelent. Később

LASSO

Orlando di Lasso:
Prophetiae Sibyllarum
Teldec – Warner

természetesen már a hangmódosítások elterjedésekor használják, egészen odáig, míg Gesualdo művészetében teljes létjogosultságot nem nyer. E furcsa zenei stílus, kompozíciós mód is eredményezhette azt, hogy ennek az alkotásnak a felvételére eddig oly kevesen vállalkoztak. Sajnálatos tény ez, hiszen a muzsikán kívül érdekes irodalmi szövegekről is szó van, melyek nemcsak tartalmukban, hanem ritmuskban is egyedülállóak. A hexameterekben íródott költemény lüktetését nehéz megérezni, s csak olyanok vállalkozhatnak rá sikeresen, akik jártasak az efféle irodalmakban.

A Münchener Vokalsolisten (irányítójuk Hans Ludwig Hirsch) produkciója sok szempontból is kifogásolható. Először is, ez a kényes zene biztosan állíthatjuk, nem nagykórusra, hanem kis létszámú együttesre, elsősorban szólólistákra íródott. A jelenlegi tömörségre törekvő hangzás egyáltalán nem segít az érthetőségen, és sokszor olyan helyzetekkel találjuk szembe magunkat, amelyeket sem zenei, sem esztétikai szempontból nem tartunk elfogadhatónak. Ilyen például a transzponálás esete, mely által a tételek elvesztik saját színüket, s a Lassus által megfestett hangok jelentésük-

ben is kárt szenvednek. A komponista ugyanis igen nagy súlyt fektetett arra, hogy a számára fontos gondolatok zenei megfogalmazást, megjelenítést is kapjanak.

Sokan vitakoznak manapság a hangszerek létjogosultságáról a korabeli kórusművek esetében, ha ugyan a kórusmű kifejezést alkalmazhatjuk erre az időszakra. A Prophetiae Sibyllarum esetében úgy gondolom – tudván, hogy Lassus igen sok hangszert is foglalkoztatott – a hangszerekről le kell mondanunk. A jóvendőléssorozat ugyanis olyan muzsika, melynek szövegi mondanivalója legalább annyira lényeges, mint a zenei. Jelen esetben tehát a hangszerek használata inkább csak a kórus megsegítésére szolgál, hiszen a bonyolult zenei szövetben a német énekesek sokhelyütt még így is nehezen találják azokat a melodikus szálakat, melyeket követniük ként.

Utóljára, de nem utolsósorban az osztályzatról. Addig, amíg nem válogathatunk a Prophetiae Sibyllarum remek felvételei között, amíg nem leltünk egy „etalont”, úgy érzem, minden előadás és lemezfelvétel a maximális dicsőretet kell hogy kapja.

Bősze Ádám

A HUNGAROTON CLASSIC ajánlata

A HUNGAROTON CLASSIC ajánlata

Ilosfalvy Róbert
tenoráriák

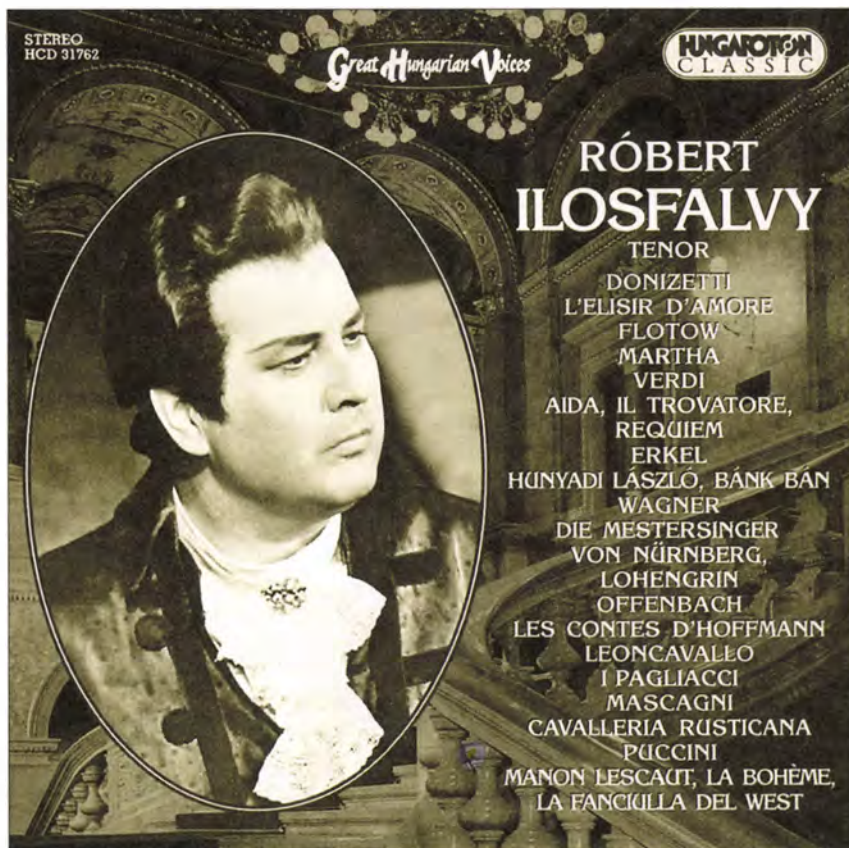
• Hungaroton Classic •

Nem egy testvérlapunkban szerepel úgynevezett „kiadói osztályzat”, amelyet olyankor adnak a külföldi lemezkritikusok, amikor a lemezen hallható anyag nem megfelelő tálalásban kerül a közönség elé, elégtelenek vagy pontatlanok az információk, hiányzik az énekelt szöveg vagy annak fordítása, és így tovább. Ilosfalvy Róbert ideji lemeze a Hungaroton Classic Great Hungarian Voices-sorozatában jelent meg. Számomra az angol elnevezés arról árulkodik, hogy nemzetközi megméretetésre (is) szánják ezt a kiadványt. Ezt a hitelem erősíti a visszafogott, az ilyen történeti értékű kiadványhoz jól illő design, Juhász Miklós munkája, s különösen az Ilosfalvy Róbertet Házy Erzsébet társaságában, De Grioux lovagként ábrázoló, illúziókeltő és emlékeket ébresztő MTI-fotó.

A kiváló előadásokat tartalmazó CD korong kísérőfüzetébe néhány helyen figyelmenlenségéből olyan hibák is kerültek, amelyek csökkenthetik az egész produkció értékét. Ilyen például, hogy a felvételek időpontját csak nehezen lehet azonosítani, valamint több olyan fordításbeli pongyolaság, amelyeken könnyen javítani lehetett volna.

Szerencsére - legjobb tudomásom szerint - az archívumok 4-5 CD-lemezre elegendő anyagot őriznek, nem is beszélve a szép ívű nemzetközi pálya külföldi dokumentumairól. Reméljük, hogy ezek a felvételek egyszer, a másutt szokásos normák szerint sorrendbe rakva, pontosabban dokumentálva, szakszerűbb énektechnikai, előadóművészet-történeti, összehasonlító elemzésekkel kísérve kerülnek a hazai és nemzetközi közönség elé.

A kísérőfüzet elégtelenségeiért azonban bőven kárpótol minket a zenei anyag, mely által újra felfedezhetjük Ilosfalvy Róbert egyedülálló énektechnikáját, hangszínének színes voltát, valamint előadói érzékenységét. Az énekest kísérő zenekari produkciók - ha nem is mindegyik - lenyűgözőek, sok helyütt a hangzásbeli elégtelenségek sem tudják elfedni azt a

I I O S F A L V Y

Ilosfalvy Róbert (tenor)
Great Hungarian Voices
Részletek Donizetti, Flotow,
Verdi, Wagner, Erkel,
Offenbach, Ponchielli,
Leoncavallo, Mascagni
és Puccini operáiból
Közreműködik
a Magyar Rádió és Televízió
Szimfonikus Zenekara,
a Magyar Állami
Operaház Zenekara
és a Budapesti Filharmóniai
Társaság Zenekara
Vezényel:
Erdélyi Miklós
és Lamberto Gardelli
1961 és 1983 között
készült felvételek
Hungaroton Classic

tusban „együtt van”, szerepbeli különbözőségeik kiváló egyéniségábrázolásának köszönhetően szinte kézzel foghatóak. Ám az összképet némileg megzavarhatja a kicsit szervesetlenül hozzáillesztett, máshonnan kiragadott Offenbach-részlet, vagy a lemez végére helyezett Rammerez-ária, mely befejezetlenségével diszsonáns lezárását adja a lemeznek. Mindezeket leszámítva örvendünk kell az Ilosfalvy Róbertet bemutató - ha ugyan bemutatásra szorulna - albumnak, mely legfőképpen zenei anyagát és kvalitását tekintve a magyar interpretációtörténet büszke követe lehet a nemzetközi zenei világban.

Zala Szilárd Zoltán

biztonságot és egyéni arculatot, amit a közreműködő muzikusok formálnak meg. Amit ezen a gyűjteményes kiadványon Ilosfalvy Róberttől hallunk, elsősorban az 1967-ben kiadott, Erdélyi Miklós vezényelte, eredeti nyelven, kiváló hangi diszpozícióban énekelt áriák - világszínvonalat jeleznek. A kiegészítésként adott duettek jól jellemzik Ilosfalvy művészegénységét, partnereivel minden tak-

A **HUNGAROTON CLASSIC** ajánlata

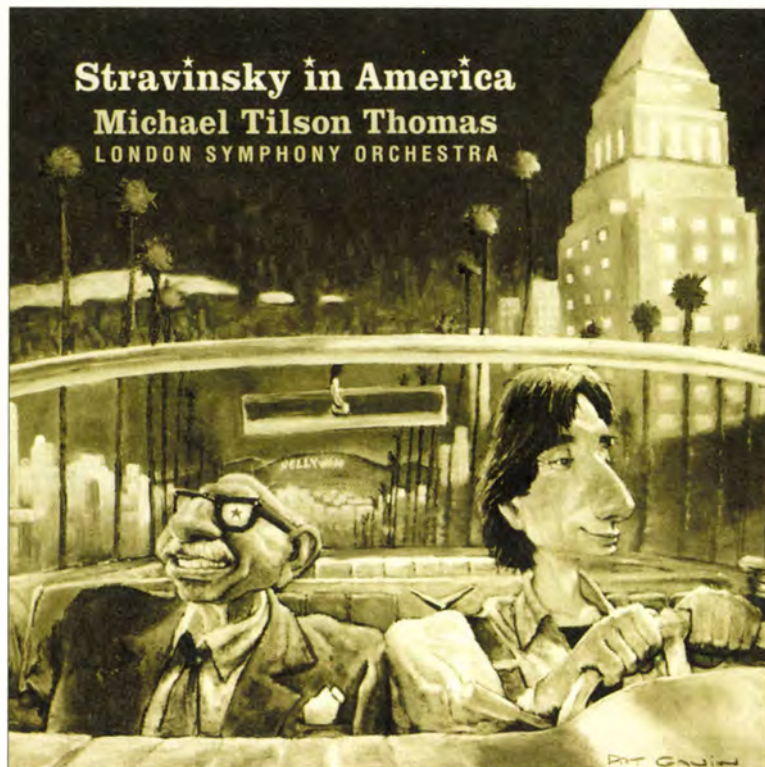
A teljes
HUNGAROTON CLASSIC
katalógus olvasható az Interneten:
<http://www.hungaroton.hu>

Sztravinszkij Amerikában

• RCA – BMG Classics •

Ha sikerül elvonatkoztatni a speciálisan visszataszító lemezborítótól, amelyen szivárványos neonragyogásban, képregény-felhőkarcolók között egy kocsiabn autózik a stilizáltan uborkaorrú Sztravinszkij és a gyurmamosolyú Michael Tilson Thomas, mondom, ha a doboz ellenére eljut odáig a nyájas olvasó, hogy CD-játszójának fiókjába behelyezze ezt a BMG korongot, és megnyomja a play gombot, akkor nyert ügye van. Lehetséges, hogy a The Star Spangled Banner, az Amerikai Egyesült Államok himnusza nyitószámként még zavarja egy kicsit, de hát ez is Sztravinszkij, ez a hangszerelés (1941), mely egyébként annyi kellemetlenséget okozott a mesternek, hiszen az Államok himnusza szent és érinthetetlen. Tehát áthangszerelése: bűn. A kísérőfüzetből megtudjuk, volt olyan előadás, amely után a szentségtörő darab zenekari szólamait a rendőrség, bűnjel gyanánt, elkobozta. A Stravinsky in America című album ugyanabban az időben jelent meg, mint a néhány hónapja recenzált „ orosz Sztravinszkij”, amely az agg mester moszkvai látogatásának dokumentumait tette hozzáférhetővé. A két program hasznosan egészíti ki, és kellemesen ellenpontozza egymást. Ott az „ej, uhnyem” fúvósátírat, emitt az amerikai himnusze! A közös műsorszám, az Óda (1943) című triptichon ott a nosztalgikus hazavagyódás tartalmával gazdagodik, itt, gyökeresen különböző művészi közelítésmódban Sztravinszkij modernségének, tipikus „amerikai hangjának” demonstrációja. A műsor-összeállítás egyébként is szerencsés. Helyet kapott a mester legrövidebb(!) kompozíciója, a 45 másodperces Canon (1965), s a második legrövidebb opus, a 49 másodperces időtartamú darab, a Happy Birthday-varáció, a Pierre Monteux nyolcvanadik születésnapjára készült Greeting Prelude (1955), (amelynek témája szerzőileg jogvédett, s így a tantiemjeivel annyit bajlódó mesternek tetemes összegbe került a „meglepetés”). Nehéz elszabadulni az anekdoták világából, hiszen Michael Tilson Thomas (ez a három betű egyébként fogalom Amerikában, Bernstein

Sztravinszkij

Stravinsky in America
Igor Sztravinszkij
szerzeményei és feldolgozásai:
Agon
(Balett for Twelve Dancers).
Concertino
(for Twelve Instruments).
Circus polka
(composed for a Young Elephant).
Ode, Scherzo a la russe. Scènes
de ballet, Greeting Prelude, Canon.
Variations:
Aldous Huxley in Memoriam.
The Star Spangled Banner
(az Amerikai Egyesült Államok
himnusza Sztravinszkij
átíratában és hangszerelésében).
Előadja
a Londoni Szimfonikus Zenekar
Vezényel:
Michael Tilson Thomas
BMG Classics

halála óta ugyanis ő a „leginkább mediatisztált” karmester) mindent elsőkézből tud. A kísérőfüzetben nem is jut hely a felhangzó 10 mű adatainak ismertetésére, ám ez talán a hazai lemezbarátnak nem is okoz igazi problémát: lexikonból, kézikönyvekből minden tudnivaló hozzáférhető. Fontosabb, hogy ritkán megszólaló – és az életműben jelentős helyet elfoglaló,

ám rövidke időtartamú darabokat végre meghallgathatjuk.

Michael Tilson Thomasnak van fontos szóbeli mondanivalója és még fontosabb művészi közlendője az Agon (1957) című balett, az Aldous Huxley emlékére írott Variációk (1965), és főleg a ritkán hallott Scenes de Ballet (1944-45) címet viselő partitúrák kapcsán. Ez utóbbi darab az „amerikai korszak” említésekor megkezdhetetlen, hisz két jellegzetesen amerikai témája is van, amely a maga idején az európai kommentátorokat megbotránkozttatta. Napjainkban persze a cowboyfilmek zenéjére utaló trombitaszóló egyre szalonképebbnek hangzik. A dirigens finom nosztalgiával idézi, mint régi kedvencét, gyermekkorának zenei köznyelvéből kiemelt jellemző idézetet.

A régmúlt banalitásai, mint a Cirkusz-polka (1942-44) elefánttáncoltatása mára ugyancsak kortörténeti dokumentumok lettek, értékes lenyomatok a keletkezés időszakából. Az idő munkájának tanúi vagyunk. Ez a lemez sem más, mint egy darabka történelem.

S talán az sem mellékes, hogy kiváló hangminőségben, korunk legjobb felvételi technikájával készült – Londonban. Bár BMG-kiadvány, az EMI berendezéseivel, a híres Abbey Road stúdióban. Michael Tilson Thomas, kellemes meglepetésünkre, nem saját, San Franciscó-i zenekarát vezényli, hanem a kiváló London Symphony Orchestrát. Különlegesség – érdemes meghallgatni!

Farkas Virág

F-dúr, A-dúr és D-dúr szimfónia

• Teldec – Warner •

A historikus mozgalom prominens muzsikusi – illetve a háttérben álló kiadók – kétféle lemezfelvétellel jelentkeznek. Nagy felfedezésekkel, melyek olykor valóban érdekesek, ám néha, nem is olyan ritkán, többé-kevésbé mondvasínáltak. S olyanokkal, melyekhez nem fűznek különösebb kommentárt, melyeket nem vernek nagydobra. Harnoncourt-ral is így van ez. Nemrég Brahms szimfóniáiról és koncertjeiről verte le a port nagy hírrel, új Mozart-felvétele most csendesen érkezett. Janus-arcú lemez, vitathatatlan kvalitásokkal és vitatható vonásokkal.

Örvedetes Harnoncourt-t újra saját bécsi együttesével hallani, még akkor is, ha tevékenysége nem ritkán akkor éri el csúcspontját, amikor az Európai Kamarazenekart, az Amszterdami Concertgebouw Zenekart vagy a Berliini Filharmonikusokat vezényli – ilyenkor jótékonyan hat egymásra a hagyományos és a historikus megközelítés, és nem utolsósorban a kölcsönös respektus.

Mozart
F-dúr, A-dúr és D-dúr szimfónia
(K 112, 114 és 133)
Concentus Musicus Wien
vezényel: Nicolaus Harnoncourt
Teldec – Warner

A három korai Mozart-szimfóniáról készült lemezen példás kidolgozottságú, egymásra figyelő játékot hallunk. A hangkép vonzóan transzparens, a kitűnő muzikusokból álló zenekar – a hegedűsök közt ül például Erich Höbarth – hangzása tiszta és plasztikus. Ami a muzsikálás finomságát és igényességét illeti, nincs is semmi probléma a Concentus Musicus Wien szereplésével, ugyanakkor egy apróbb és egy jelentősebb negatívum említésre méltónak látszik.

A kisebbik gondot a nem igazán laza és könnyed játék jelent, ami – a lazaság és a könnyedség hiányának csekély volta miatt – talán nem is jelentene gondot, ha éppen nem Mozarttól s nem korai Mozart-szimfóniákról volna szó. Mozartnál, különösképp összetettebb, monumentálisabb, tragikusabb mozzanatokkal még nem árnyalt korai szimfóniáinál azonban elsődrendű kívánalmat jelent a játéki könnyedség, a szólamok kötetlen mozgása.

A nagyobbik problémát a lemez egyoldalúan éles hangja jelenti, ami idővel nem kis mértékben zavaróvá válik. Természetesen a muzsikálás minőségére való tekintettel ezt el lehet fogadni, hozzá lehet szokni, de aztán azt veszi észre az ember, elfogadta ugyan az előadás hangzsvilágát, de nem tudta magáévá tenni, s csak addig akceptálta, míg pozitív odafordulással hallgatta a lemezt, s ahogy végül figyelme spontán gondolatoknak adta át helyét, azonnal kételyek bukkantak fel az éles, fémes, egyoldalúan magas hangzással kapcsolatosan.

Vajon közelebb jár-e a korai Mozart-szimfóniák eredeti világához a historikus Harnoncourt, mint a hagyományos hangzsvilágon belül könnyedebben, lazábban muzsikáló Jeffrey Tate vagy Sir Neville Marriner? Érdekes kérdés, milyen lenne, ha egy-egy Mozart-előadás erejéig – Beethoven-, Schumann- vagy Brahms-előadásai analógiájára – Harnoncourt az Angol Kamarazenekart vagy az Academy of St. Martin-in-the-Fields együttest vezényelné, avagy Tate vagy Sir Neville állna a Concentus Musicus Wien élére.

Zay Balázs

Zongoraversenyek I-II.

• Philips – PolyGram •

A Philips Duo-sorozatban megjelent dupla album két kiadványa olcsó ára miatt esetleg kétségeket kelthet az ingyenc lemezvásárlók között. Hiba lenne, hiszen ezen a négy korongon az első perctől az utolsóig elsőrangú produkciók hallhatók. Ha az előadók közül Szvjatoszlav Richter (Liszt Ferenc: Esz-dúr zongoraverseny), vagy Alfred Brendel (Wolfgang Amadeus Mozart: C-dúr zongoraverseny) nevét említeném, már sokan kiválnak tartának ezeket az albumokat, ám az első CD-n olyan név is felbukkan, mint Clara Haskil, aki Chopin fmoll zongoraversenyét tolmácsolja számunkra egyedülállóan. Gyöngyszem ez a felvétel, hiszen az oly ritkán hallható Clara Haskil-felvételek egyik legjobbjai. A művésznő férfiakat meghazudtoló keménységgel és könyörtelenséggel képes játszani a

Zongoraversenyek I-II.
Philips – PolyGram

Chopintól oly szokatlan küzdelmes dallamokat, viszont a különlegesen finoman szőtt dallamokban nőiessége által édesen és könnyeden jelennek meg azok a gondolatok, melyek miatt Chopint oly sokan – szerintem eléggé elítélhető módon – feminin

alkatú komponistának tartják. Clara Haskil felvétele mellett mindkét album olyan különleges zenei csemegéket kínál, melyekről az igényes zenerajongónak vétek lenne lemondani.

Hegymegi Ákos

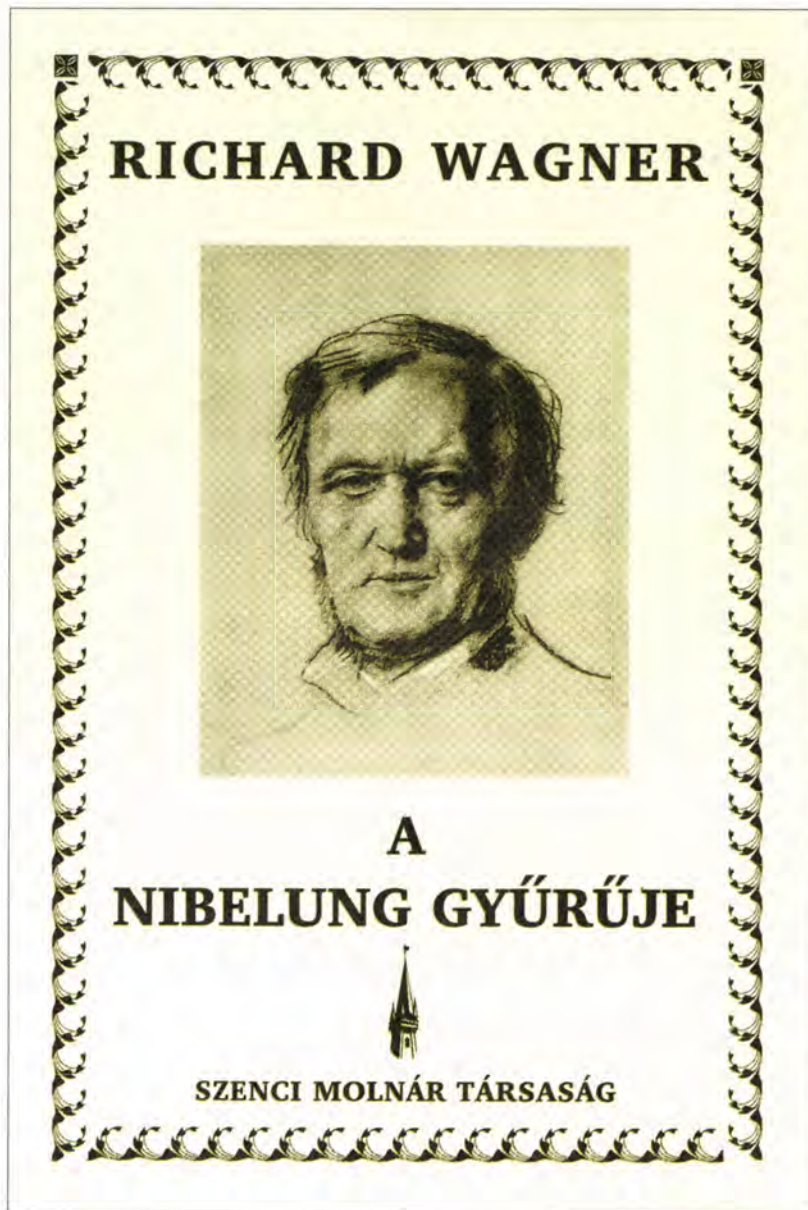
Richard Wagner
A Nibelung gyűrűje

• Szenci Molnár Társaság •

A Nibelung gyűrűje – a zeneirodalom egyik legmonumentálisabb alkotása –, Richard Wagner alkotása. A tetralógiaként, vagy Ringként emlegetett műremek négy, egyenként is funkcionáló, de csak egészében átlátható cselekményű operából áll. A Rajna kincse, a Walkür, a Siegfried és az Istenek alkonya, földöntúli teremtményeivel, isteneivel, óriásaival és sellőivel a germán mondavilágot keltik életre. A zeneszerző saját, gigantikus „világdrámájának” szövegkönyvét 1849-ben fejezte be, majd 1853-ban – átdolgozott formában – adta ki. Az első három opera (1853–1857) és az Istenek alkonya (1869) megzenésítése között hosszabb szünet következett. Ez lehet talán az oka annak, hogy az Istenek alkonya – melyet az alábbi sorokban méltatót könyv megjelenésével egy időben tűzött műsorra a Magyar Állami Operaház (s ezzel teljes lett a Ring Magyarországon!) –, sokkal sötétebb tónusú, mint a hasonlóan drámai végkifejletű Walkür.

Dacolva az olasz operahagyományokkal, Wagner öntörvényűen egy nagy formává dagasztotta a Ring szövegét és zenéjét (több mint 16 óra tiszta zene!) és szándékosan nem tördelte szét a dráma cselekményfolyamatát áriákkal, amelyek inkább zenei, mintsem tartalmi többletként szolgáltak a wagneri opera keletkezése előtt. A négyestés mű olyan zenei technikát igényelt, amely a mondanivalóhoz hasonlóan átfogó és univerzális. Wagner ezért a cselekményt egyetlen nagy és szerteágazó motívumrendszerrel szötte át. Mivel Wagner tetralógiája, saját szavaival élve, „elsősorban dráma”, ahhoz, hogy a szövevényes hálójú, több szálon futó – és több szinten értelmezhető – cselekményt megértsük, szinte elengedhetetlen a szöveg alapos ismerete.

Wagner Ring-szövegkönyve ezúttal a Szenci Molnár Társaság gondozásában jelent meg. A tetralógiát Budapesten színpadra vivő Nagy Viktor szellemes szavait idézve, a Ring 25 évvel ezelőtt kiadott Blum-fordítása „szamizdat”-irodalomnak számított: hiányát az ember gyakran külső forrásokból (könyvtár, barátok) volt kénytelen pótolni, és „nagy ritkán” arra is kényszerült, hogy

Richard Wagner
A Nibelung gyűrűje
Szenci Molnár Társaság,
1998

„megfeledkezzen” arról, honnan is származik a kötet... Tény, hogy Blum Tamás fordítása – amely sorrendben a harmadik és mindmáig a legelfogadottabb –, tolmácsolja a leghívebben Wagner gondolatait. (Szemben a korábbi fordítások túlságosan szétkent, sok „nyelvi cirádás” interpretációjával.) Blum újítása abból áll, hogy az antik hagyományokat idéző alliterációk és szójátékok áradatát feláldozta a darab eszmeiségéért – a szofisztikus nyelvi fordulatokat következetesen mel-

lőzte és patinás, de frappáns nyelvezettel pótolta. A művet kiegészítő tanulmány dr. Till Géza munkája. Az utószó gyanánt is felfogható esszében a literátor rendkívüli érzékletességgel, a tetralógiában rejtőző ellentmondásokra hívja fel az olvasó figyelmét. Teóriájának alapját az képezi, hogy a nagyszabású munka, amelyet Wagner a Siegfrieds Tod (a későbbi Istenek alkonya) megkomponálása után alapjaiban változtatott meg, apró „maszatokat”, strukturális és koncepcióbeli ellentmondásokat tartalmaz. Till gondolatmenete mindvégig megalapozott, jól követhető és nem utolsósorban: nagyon olvasmányos!

A jelen kiadás egyik legnagyobb erénye mégis a szerkesztőgárda újfajta megközelítési módszerén alapul. A kötet ugyanis nemcsak szövegkönyv, hanem zenei motívumtár is egyben. Wagnernél a szöveg teljesebb megértéséhez a muzsikában felcsendülő – akár csak pillanatokra felbukkanó –, zenei elemek ismerete sokszor kiegészíti, vagy tel-

jesebbé teszi a hallgató számára a wagneri „univerzális” (értsd zenei és prózai) drámakoncepciót. Megkockáztatom, a darab „teljes” olvasata csak így, a zenei motívumokkal együtt lehetséges! Álljon itt egy példa: Hagen az Istenek alkonyában látszólag szívélyesen köszönti Siegfriedet, mégis „zenében” a köszöntés alatt a tetralógia előbbi darabjaiból jól ismert átokmotívum baljóslatú hangjai szólnak. Ez egyrészt utalás a gyűrűt megátkozó Nibelung nemzetségre (aminek Hagen is tagja) nem múló gyűlöletére azok iránt, akik birtokolják a varázslatos erejű gyűrűt, másrészt pedig előrevetíti Hagen és Siegfried találkozásnak végzetes kimenetelét. Az ilyen árnyalatok feltárásában segít dr. Király László „motívumkeresője”, amely mindenki számára érthetően veszi sorra a leggyakrabban előforduló motívumokat és meg is jelöli azok helyeit. Király kitűnő érzékkel elemzi a „nagyobb tematikus egységeket”, így a keletkezés, a lét és az elmúlás motivikáját. Ennek során kiderül, hogy Wagner a zenei elemek szerkezeti elrendezésénél mennyire tudatosan építkezett: a születést megjelenítő motívumok mindegyike felfelé törő dallam, a lété hullámozó, míg a halálé ereszkedő hangsor.

A könyv másik nagy erénye, hogy a felvonások után csatolt „formabontó” (értsd: kihajtható) mellékletben megkeresheti az olvasó a lekottázott zenei motívumokat. Joggal merül fel a kérdés: nem csupán a szakmának szól ez a kis újítás? A válasz: nem! Hiszen a kötet végén a legfontosabb zenei motívumokat egyszerűsített, szolmizálható formában is megtalálhatjuk. Így a szerény zenei alapismerettel rendelkező olvasó is eldúdolhatja, megtanulhatja a számára legkedvesebb témafejeket, és azok ismeretében bármit visszakareshet „élesben” a fent említett zenei mellékletből.

A remek ötlet könyves megvalósítása is sikeres: a kihajtható belső rész igen mutatósá teszi ezt a rendkívül értékes kiadványt, mely érzékletesen hirdeti a wagneri szöveg és zene megbonthatatlan egységét.

Balázs Ádám

Penderecki
Második hegedűverseny
(Metamorphosen)

• Deutsche Grammophon
 – PolyGram •

Ez egy tökéletes lemez! A virágkorában lévő Anne-Sophie Mutter hegedül rajta, 33 évesen. Túl a csodagyerekségre mindenkit csodálattal (és megrökönyödéssel) eltöltő perfekcionizmusán, a kamaszkor és a felnőtté válás emberileg hiteles, ugyanakkor kifogástalan mindentudással átélt és dokumentált pillanatain, túl a nagy sikerű lemezfelvételeken, melyek a hegedűirodalom szinte teljes repertoárját lefedik. A felnőtt és érett művésznő mostanában új csúcscsokra tör. Idei remake-je Brahms hegedűversenyéből (Live, Kurt Masur vezényletével) azt jelzi, hogy van új mondanivalója a zeneirodalom nagy műveiről. Ugyanakkor, évek óta híve, s inspirátora századunk zenéjének, s számos komponista nagyszabású művének ősbemutatója fűződik nevéhez. Ezen a mostani lemezen Penderecki Második hegedűversenyét adja elő a szerző vezényletével. Természetesen a mű ajánlása is neki szól. Tökéletes lemez, bár egyes kritikuskok megkérdőjelezzik a zenekar teljesítményét. Penderecki viszont gyakorlott karmester, évtizedeken át divatbálvány, a „zenei hidegháború” kelet-közép-európai hidfőállása, a „modernség” európai apostola.

Egy olyan korszakban, amikor ezeket a kifejezéseket immár csak idézőjelben lehet leírni, a múlt évi divat kiöregedett, szánalomra méltó képviselője lehetne, ha nem tudta volna megújítani önmagát., s öregkori bölcsessége nem volna elegendő ahhoz, hogy – egy teljesen más szellemiségű és zenekultúrájú világban – érvényes művet alkosson. Remekművet – állítják a rajongók, s ezt bizonyítja Mutter is e felvételen. A Metamorfózisok alcímű darab ugyanis valóban öregkori szintézis, spontán szenvedélyesség zeneszerzői tudatossággal, időnként spekulatívitással párosul. Ám az arányérzék, és – főleg és mindek fölött – a vezérszólam hangszeres-rűsége, éneklő kommunikativitása a szerző rajongóit és ellenfeleit egyaránt magával ragadja. Tökéletes a lemez, bár meglepő a befejezés. Versenymű után kamarazene következik, Penderecki után Bartók, mégpedig az életműben

P e n d e r e c k i

Krzysztof Penderecki:
 Második hegedűverseny
 (Metamorphosen)
 Bartók Béla:
 Második hegedű-zongora szonáta
 Anne-Sophie Mutter
 (hegedű)
 London Symphony Orchestra,
 vezényel: K. Penderecki
 Lambert Orkis (zongora)
 Deutsche Grammophon – PolyGram

meglehetősen problematikusnak számító Második hegedű-zongora szonáta.

Soha ilyen polárisan kiélezett interpretációt nem hallottam ebből a sokak számára provokatív darabból. A második szonáta (szemben testvér-darabjával, az ugyanabban az időben, a húszas évek elején komponált háromtétteles első szonátával) a lassú-friss tételpár újraértelmezése, benne az expresszionista stílusjegyek dominálnak, s csupán utalásokat tartalmaz szerzőjének folklorisztikus múltjára.

Anne-Sophie Mutter és kiváló partnere, Lambert Orkis, koncerteken kipróbált, beérlelt előadása sokkolja az ortodox moderneket és a „népi vonal” rajongóit egyaránt. Lávakitörés és szírvárvány, szökőár és alig rezdülő levelek állóképe, a szenvedélyek útvesztője és a szívnyugalmanak paradicsoma kerül egymás mellé. Ellen-tétek, kibékíthetetlen ütközések, súrlódó diszszonanciák sorozata ez a darab. És a legátszellemltebb, háromszoros-négyszeres pianissimo-elnmúlásoké. Félelmetes és fenyegető.

Lehet nem szeretni, lehet másféle megközelítést követelni, de a maga nemében – tökéletes előadás!

Farkas Virág

A jazz mellé álltak a belgák

SZUBJEKTÍV ÚTIBESZÁMOLÓ

UA belgákhoz illik a jazz. Útikönyvek ajánlatának kezdő- és végpontja a sör, a nemzeti eledel. Van valami hallatlanul közvetlen a nemzeti karakterükben. A flamand-vallon kétarcúság, távolabbról a germán és francia kultúrkör kettős vonzása határozza meg ezt a karaktert, az ország így world music-hatás nélkül is jó talaja az alapvetően szabad, mindig nyitott, ezerarcú jazz befogadásának.

Amíg a fenti sorokat papírra vetem, egy olasz csikócsapat játszik szuper-magasfeszültségű hard bopot. Rosario Giuliani (szoprán- és altzaxofonos) kvartette a harmadik számmal végleg meghódítja a közönséget, egy gombostűt sem lehet már leejteni a pinceklubban. A Jazz À Liège második napjának nyitóegyüttese igazi meglepetés, még fogunk róluk hallani, mondogatják egymásnak a nézők. A kong-

resszusi palota Mouse-parti ablakain benéz a lemenő nap. A nyolcadik liège-i jazzfesztivál teljes sebességre kapcsol, amikor lassan bealkonyul.

Jazz és Belgium? Vajon hova esik a két halmaz közös metszete, ha van egyáltalán? Hát hogyne volna. Kicsit kell csak kutatni a memóriánkban, hogy kapcsoljunk: Hoeilaart – a legrangosabb jazztehetségkutató verseny egész Európában, ahol fényes magyar sikerek születtek már. És Toots Thielemans, a kromatikus szájharmonika utolérhetetlen művésze, élő legenda. Meg Philip Catherine, aki Debrecenben, a Jazznapokon nyolc éve járt, óriási sikerrel.

Liège-ben a jazzfesztiválon olyan a hangulat, mintha már az ötvenedik lenne idén: a pinceklubban minden nyolcfős asztalhoz jut legalább egy ősz hajú házaspár. Az olasz szaxofonos csupa szív szólója a Hancock-témában mindenkit megérint, kezemben a (z újabb) belga sörrel megvárom a romantikus kádencia végét, mielőtt felmegyek a nagyterem felé, keresztülvágyva a tömött sorokon. Közben tüzet is kérek, a borús tekintetű, gyaníthatóan helybeli férfi rögtön nekem akarja adni az öngyújtóját – már mindenki egy hullámhosszon tartózkodik. Négy és fél óra múlva itt, a pincében lesz a jam session, a muzikusok közötti barátkozás intézményesített formát ölt.

Tizenhárom országból 22 zenekar két estén át, összesen öt teremben, négy közülük majdnem ezer férőhelyes, plusz az előcsarnok, ahol a holland lemezárus pultja mellett a krakkói Old Metropolitan Band gondoskodik az átvonulók, megszomjazók és frissen érkezettek szórakoztatásáról. Emil Viklickynek – lásd kritikánkat a következő hasábkon – az egyik nagyterem jut, Cseh-Vallon Kapcsolat nevű alkalmi (?) együttesével. Óriási tömeg várja a Rosenberg trió fellépését, a pazar kiállítású programfüzet szerint a két fivér és egy unokatestvér gitáregyüttese magyar... Efelőtt nehezen térek napirendre. Csak PR-fogás lehet, nem hiszem, hogy a néhai Sátorban is megfordult, Django Rheinhardt egyenes ági örökösének tartott, akkor még holland együttesként szereplő csapat azóta a Magyar Köztársaság útlevelével járná a világot. Amikor az első Rom Som fesztiválon alkal-

mam volt Stochelóval interjút készíteni, még a Hungária című Django-szerzeményre is rákérdeztem, hogy miért szerepel a lemezükön, de a válasz, és a beszélgetés többi része csak a Rosenberg család szinti gyökereit érintette, magyar kapcsolatról szó sem volt. Persze örülhetnénk, hogy ilyen sztárok választják a magyart, talán majd még magyarni is fognak, mint Örkénynél, csak ne rontaná ez közvetett módon a magyar (értsd: szegedi, pesti, kecskeméti) jazzegyüttesek európai fesztiválmeghívásainak esélyét. A csupa tűz trió azóta semmit sem változott, swingben most is tökéletesek.

Roppant célszerűen az öt, kongresszusi palotabeli helyszínt, ahol időben lépcsőzetesen kezdenek a sztárok, a szponzorokról neveztek el, van köztük önkormányzat, lottótársaság, olajcég, és megyei napilap. Természetesen itt dolgozik egy tévéstáb, és a francia nyelvű rádiók szövetsége. A jegy ennek ellenére közel

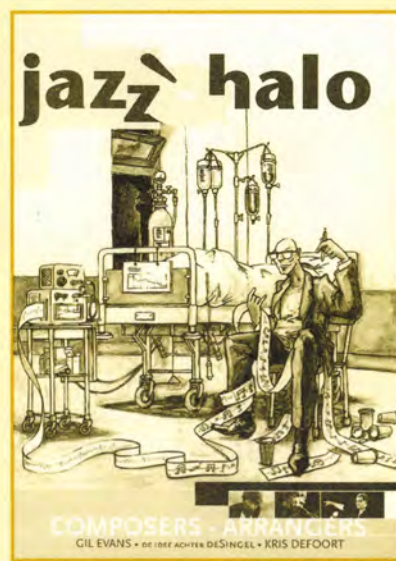
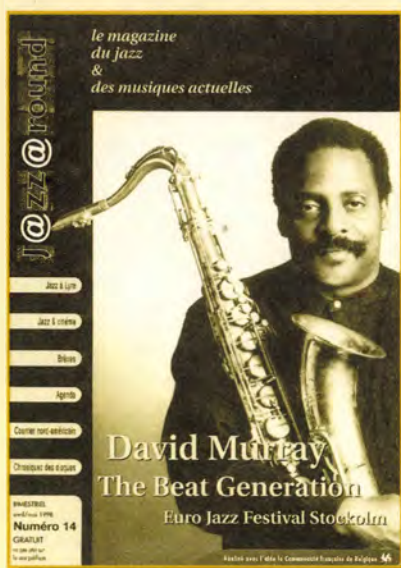

hétezer forintot kóstál belga frankban – egy napra. Hála az időben történt faxolgatásnak, Presse felirattal nyakba valót kapok.

Mínta Thielemans igazolni akarná teóriáját a közvetlenségről, nyíltszívűségről, úgy ül le mellém a délutáni hangpróba után. Hogy a belga jazz és a gitár, teszem fel neki az enyhén bárgyú kezdőkérdést, még mindig a nyolc (!) belga gitárossal felálló nagyzenekar előző napi fellépésének hatása alatt. Persze, ő is gitározik (a koncerten végül nem emeli fel a bárshékének támasztott hangszert), és a halhatatlan René Thomas is, de azért sok kiváló muzsikusként működött régen és most az ő hazájában más hangszereken is. Nem fárasztja, hogy az év felét New Yorkban tölti, annyi ott a stúdiómunkája, pedig tavaly volt az a nagyszabású, nemzeti és nemzetközi gála, ahol hetvenötödik születésnapját ünnepelték. Reméli, ha hazamegyek, intézek neki egy koncertet vagy kettőt, mert még nem járt nálunk. Bólogatok, nem vitatkozom, a Vígyszínházi operettest hetven alattiak számára is felejthető hakni volt. Gyerekkori emlékeit gyűjtötte csokorba új lemezén, nagy csomó sztár közreműködésével, énekel vele Diana Krall és Shirley Horn is, de legjellemzőbb mégis a Johnny Matis-os szám, mert a dalok a régi brüsszeli kávéházak zenéjét idézik. Toots Thielemans négyéves kora óta zenél. Thielemans hozzám való kedvességét csak a koncerten Kenny Werner amerikai zongorista, a hazai bőgős, Nicolas Thys és a finn dobos, Jukkas Uotila irányában kimutatott ujjongó szeretete múlja felül. Nincs büszke apa, aki ennyire odalenne egy-egy szóló végén a fiáért, ennyire szurkolna – kezében a harmonikával – így tapsolna. Az asztmás, görnyedthátú, SZTK-szemüveges, ódivatúan öltözött ősz hajú öregember pillanatok alatt megszépül, amikor zenél, de fiatalon ez a rengeteg rajongó, és el nem titkolt szeretet tartja. Hazai közönsége imádja, a fesztiválon egyedül ő léphette túl a megadott időt a ráadások miatt.

Az egyik emeleti standon rábukkanok a jazzlapra, pontosabban a jazzlapokra, névjegyet és lapot cserélünk. A stand a francia nyelvű, de kezembe nyomják a flamandot is. Rövid beszélgetést követően bemutatnak a felelős kiadónak. Kése ősz hajú, negyvenes férfi farmerben. Olyan szerény, hogy alig derül ki valódi pozíciója, hűledezem, amikor rájövök, hogy az egész ország legjelentősebb jazzmecenásával beszélgetek. David Murray, a fesztivál egyik nagy sztárjának másnapi, brügge-i fellépésének is ő a létrehozója. Emile Clemens német szakos tanárként végzett, de hamar rákerült a marketingvezetői pályára. Nemrégiben, amikor a belga Yellow Pages monopóliuma megszűnt, a piaci pozíciók megtartása érdekében neveztek ki marketingigazgatónak. Az új, dinamikus imázs felépítésére Clemens hosszú távú kulturális mecenatúratervet dolgozott ki, melynek tengelyében a jazz áll. Koncerteket rendeznek, lemezeket adnak

ki, és (kisebb támogatókkal együtt) ingyenes, kéthavonként megjelenő jazzlapot tartanak fenn – azaz-hogy lapokat. A két nagy népcsoport Belgiumban csak saját nyelvén hajlandó olvasni – Clemens szerint még plakátot is. Vagy angolul, vagy saját nyelvén kell a közönséget, a vendéket megszólítani, mondja Clemens. Még az sem elképzelhető, hogy a jazzlap két nyelven, de ugyanolyan külsővel jelenjen meg – így azután nem is hasonlítanak egymásra, mindössze rendszeresen szemlézik a másik cikkeiket. Clemens lenyűgöző éleslátással beszél arról, hogy a jazz mekkora hozadékot jelent cége image-ének a piacon. Nem hirdetési felületnek használják, hanem kapcsolatokat építenek általa. Már szinte meg sem lepődöm, amikor elmondja, hogy a Sárga Lapok az ő ötete nyomán költészeti pályázatot hirdetett, és be kíván kerülni a Rekordok Könyvébe, mint a legnagyobb példányszámú (kb. 5 millió) verseskötet. Címoldalal hír volt minden napilapban, mosolyog elégedetten. Búcsúzóul számozott CD-t kapok tőle, a roppant izléses borító fiatal belga kvartett zenéjét rejt. A Metheny–Scofield-lemezekre emlékeztető muzsika két gitáros, Marco Lucurcio és Peter Hartmans munká-

ja, háttérnek is kellemes, de fejhallgatóval a muzsikájuk is, baráti összejátékuk is elbűvölő.

A fesztiválon a legnagyobb név Diana Krall. Szigeti Péter vesébe látó kritikáját (Gramofon, áprilisi szám) magamban mormolva, vele vitatkozva várom a koncertet. Diana fellépése végül is nekem ad igazat – a lehangoló megjelenésű művésznő ugyan tényleg minden porcikájában profizmussal átitott, minden hatáselemet magabiztos eleganciával előadó, hidegségével hódító femme fatale, de az élő jazz színpadon nem hazudhat. Ez nem szerep, ez Krall igazi éneje. A zongoraszólókban, a Russel Malone-nal előadott gitár-ének duettekben végleg minden a helyére kerül: cizellált, megformált, tetszetősre csiszolt, de őszinte: szereti és élvezi, amit csinál. Az öltözödben, percekkel a fellépés után ugyan nem vállalkozik interjúra, de láthatóan örül a Gramofonnak, az öt csillagot lemeze alatt nem kell lefordítanom. (Malone is kap egy példányt, egy oldallal előrébb ő a Kansas-lemezért kapott szintén „ötöst”). Fénykép ugyan készült, „Krall átveszi a lapot”, de az egész film megsemmisült: a dedikálás azért szerencsére megmaradt.

Zipernovszky Kornél

Kenny Barron

Things Unseen

• Gitanes/Verve – PolyGram •

b

ár úgy tűnhet, hogy Kenny Barron zenekarvezetőként csak a kilencvenes években robbant be, mégis helytelen lenne őt későn érő jazzsztárnak nevezni – olvashatjuk a kísérőfüzet elején. Ezzel persze nem mondanak újat, hiszen tény, hogy Kenny Barron a ma élő legnagyobb jazz-zongoristák egyike. Diszkográfiája több mint 300 lemezt számlál. Ha csak a nyolcvanas éveket nézzük, játszott a Sphere nevű zenekarban, melynek repertoárján kizárólag Thelonious Monk kompozíciói szerepeltek. A Stan Getz halála előtt nem sokkal készült People Time és Serenity két romantikus alkotó kölcsönös empátiájának gyümölcsei. De Barron az „all star” zenekarok oszlopos tagja

Freddie Hubbard, Joe Henderson, vagy Ron Carter oldalán is.

A kilencvenes évek eddigi mérlege: öt, saját néven kiadott CD: Samba, Other Places, Wanton Spirit, és a mostani Things Unseen, köztük Grammy-díjra felterjesztett lemezek. Mire ezek a sorok megjelennek, már megérkezik a raktárakba duólemez Charlie Hadennel. Közbeesik a Swamp Sally – egy Mino Cineloval készített duólemez, ez Barron legekletikusabb munkája.

Bár az összes Barron-szám valamilyen módon mainstream fogantatású, szólói, az igényes, ellenpontra épülő hangszerezései, és Scofield, vagy a japán jazzhegedűs jelenléte ebben az alapvetően mégiscsak post-bebop zenében eltérnek a szokványostól. Nagy teret kap minden szólista, példa a Dexter Gordon-os The Sequel, amelyben swing és latin ritmus váltogatja egy-

mást, vagy a tyneres Joy Island, melyben Cinelu rendkívül intelligens percussionszólót ad elő, ami nem kis teljesítmény ebben a mainstream közegeben.

Külön figyelmet érdemel a Rose Noire, mely kissé impresszionisztikus duó a japán hölgygel, és a Christopher's Dance, ami zongora-gitár-percussion trió, egy közönséges R&B. Csakhogy egy Barron-Scofield-Cinelu triótól valami egészen meglepőt várhatunk és kapunk is.

Barron pályafutása, ha úgy tetszik, tényleg felfelé ível, mert saját lemezein egyre inkább kiteljesedik legbelsőbb énje, ami talán egy fokkal még érdekesebb, és kétségkívül eklektikusabb a higgadt, de nagyon is intenzív játékáról ismert Kenny Barronnál, oly sok csodálatos, de más zenekarvezetővel megjelent lemez zongoristájánál.

Bori Viktor

Kenny Barron

Emil Viklický

Duets

• Lotos •

e

mil Viklický neve ismerősen csenghet mindazon magyar jazzhallgatók számára, akik már a hetvenes évek óta figyelemmel kísérik a hazai lemezkínálatot. Személyesen csak a legelszántabboknak adódhatott alkalma találkozni vele egy-két nemigen reklámozott fesztiválon, melyek már összemosódnak gyarló emlékezetünkben. A csehszlovák jazzélettel alig volt kapcsolatunk egy maroknyi személyes ismerős kivételével – mint például Jiri Stivin –, akiket rendre meghívtunk klubokba is. A csehszlovák kultúra boltjában felbukkanó Supraphon-lemezek híre viszont gyorsan körbejárt, és azokon gyakran olvasható volt Emil Viklický neve.

Az 1949-ben született Viklický profi muzsik, aki a zene minden ágában otthonosan mozog, és tevékenységét a tarka sokféleség jellemzi, ami a Duets című új CD-jéről is elmondható. Játszik mindenféle stílusú jazzt, a tradicionálistól a fúzióig az avantgárdig. Mint komponista szívesen ötvözi saját népzenejét a jazzel vagy a kortárs zenével. Komponál továbbá kamara- és szimfonikus zenekarra, és a filmzene világában is nemzetközi hírnevet vívott ki magának.

Különböző társakkal más és más stílusú duettek csoportba kölni egy lemezen nem újdonság. Erre a

Emil Viklický

CD-re 1994 és 1997 között gyűjtögette a felvételeket a Csehországban megforduló külföldi muzikusokkal.

Eric Marienthallal még a bostoni Berklee Schoolban ismerkedtek össze, ahol együtt hallgattak zeneszerzést Mike Gibbsnél, és vették lemezre Eric diplomamunkáját Bill Frisell és Kermit Driscoll társaságában. Ezek a felvételek a Chick Corea Electric Band prágai koncertje után készültek. A Morning Song című Viklický-kompozíció nem a lemez erőssége, afféle sablonos, jellegtelen divatjazz, felvizezett Jarrett-Garbarek utánérzés, rutin fúziós szaxofonjáték, jarrettes zongoraszóló, de a darab végkifejletét jelentő rövid sziporkázó duettimprovizáció már sokat ígérő, ami után már nem meglepő a Steps és Brecker után divatba jött és agyonjátzott My One And Only Love vibrálóan eredeti, olykor szárnyaló, olykor bluesos megfogalmazása. Mintha nem is ugyanazok játszanának. Marienthal végezetül még bemutatja, hogy milyen hatalmas patternkészlete van tölteléknek egy iskolázottan virtuóz kódenciához.

A brit Anita Wardell és Julian Nicholas különböző években mindketten a frydlanti nyári jazztábor tanárvendégei voltak. Anita neve kötelez egy jazzénekesnőt. Miss O'Day szelleme ott is bujkál az angol jazzlady frazírozásában, és különösen a Ghost Of A Chance hátborzongatóan

eredeti interpretációjában tudja feledtetni, hogy orgánuma kissé hideg, „kopogós”, szóval kevés egy duetthez.

Nicholas és Viklický az Archie Shepp – Horace Parlan-duettek atmoszféráját idézi a Fanoshu című Viklický-darabban. Emil drámaiságban még felül is múlja nagynevű elődjét ebben a stilizált ellingtoni hangulatban.

Honfitársunkat, a kitűnő fuvalista Ittész Gergelyt cseh kortárs zenészek ajánlották Viklickýnek egy klasszikus kompozíciója lemezfelvételére, és ez a találkozás eredményezte a Duets-korong két kiemelkedő szabad improvizációját. Mindkét opus témánélküli, sokrészes, feszes rögtönzött szvit, mely ideoda mozog műfajok között biztos ízléssel és arányérzékkel Ittész részéről, csak Emil menekül az egyik számban bluesklisébe, ha elfogy az invenció.

Végezetül nem szabad elfeledkeznünk a lemez fénypontját jelentő igazi duójamról Greg Hopkinszal, a Berklee School kitűnő trombitatanárával, amely akár jazztörténeti illusztráció is lehetne egy Strayhorn-ballada keretei között.

Egybevetve a pozitív és negatív benyomásokat, négy csillagot adok annak reményében, hogy a politikai és gazdasági kapcsolatokkal együtt javulnak és szélesednek a magyar-cseh jazzkapcsolatok is végre, hátha ezt a lemezt is felkarolja egy avatott importőr.

Szigeti Péter

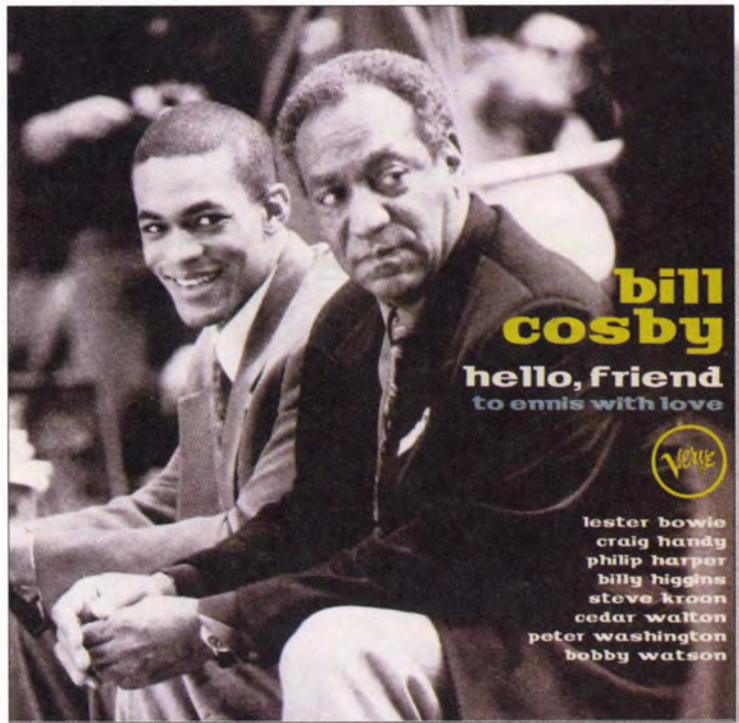

Kenny Barron – zongora,
 Eddie Henderson – trombita,
 John Stubblefield – szaxofon,
 David Williams – bőgő,
 Victor Lewis – dob,
 km.: Naoko Terai – hegedű,
 John Scofield – gitár,
 Mino Cinelu – ütőhangszerek

Emil Viklicky – zongora, km.:
 Anita Wardell – ének,
 Greg Hopkins – trombita,
 Iltzés Gergely – fuvola,
 Eric Marienthal – altszaxofon,
 Julian Nicholas – szoprán- és tenorszaxofon

**bill
 cosby**
 hello, friend
 to ennis with love

lester bowie
 craig handy
 philip harper
 billy higgins
 steve kroon
 cedar walton
 peter washington
 bobby watson

Bill Cosby

Hello Friend – To Ennis With Love

• Verve – PolyGram •

Bill Cosby talán a legismertebb színészbőrű színész, a Bill Cosby Showban mint Dr. Huxtable önmagát alakítja. Lemezei és könyvei eladási rekordokat döntögetnek. A filozófia doktora, több egyetem díszdoktora. Szenvedélyes családapa, öt gyermeke van. Cosby rajongása a jazz iránt közismert, maga is dobol, baráti körébe tartozott Miles Davis és Dizzy Gillespie. Cosby, aki ennek a CD-nek (csak?) producere, fiatalon elhunyt fiának, Ennisnek állít vele emléket.

A nyitó Cosby-kompozíció, a Wide Open kivételével csupa jazzsláger, az ötvenes, hatvanas évek legsikeresebb jazzkompozíciói, illetve két, még korábbi standard, a Laura és a Stella by Starlight hallható a lemezen. Mintha a hatvanas és nyolcvanas évek Jazz Messengers-együttesinek szintézisét hallanánk ezen a CD-n. Persze több egykori Blakey-sideman hallható itt, egy komplikációmentes, „egyenes”, modern mainstream zenét előadva.

Lester Bowie trombitás (Art Ensemble Of Chicago) természetesen saját, free hangfestő elemekkel vegyített stílusát játssza. A másik trombitás, Philip Harper, a hatvanas évek Blakey-trombitásainak legjobb hagyományain halad, mintha

B I L L Y C O S B Y

Lester Bowie,
 Philip Harper – trombita;
 Bobby Watson – altszaxofon;
 Craig Handy – tenorszaxofon;
 Cedar Walton – zongora;
 Peter Washington – bőgő;
 Billy Higgins – dob,
 Steve Kroon – ütőhangszerek.

Lee Morgan, Freddie Hubbard és Donald Byrd elevenedne meg játékában. A két szaxofonos, Craig Handy és Bobby Watson szintén modern mainstream stílusban játszanak. A ritmusszekció különösen tetszett, Cedar Walton remek zongorista, Peter Washington kiváló fiatal bőgős, és ahol Billy Higgins megjelenik, ott biztosan csodálatos muzsikálás történik.

A csupa ismert kompozíció természetesen új köntösben, másfajta felfogásban jelenik meg, legalábbis a témák exponálása során. Az improvizációk a mai modern mainstream legjavát mutatják. Nagyon kellemes, jó lemez.

Friedrich Károly

The Dave Weckl Band

Rhythm of the Soul

• Stretch/Concord – Karsay és Tsa. •

modern jazzben nem ritka, hogy egy dobos zenekarvezetői státust tölt be, illetve hogy szerzőként és hangszerelőként is kiveszi részét a zene megszületéséből. Dave Weckl nevét Chick Corea elektromos és akusztikus együtteseiben ismerhette meg a jazzvilág, ám a fúziós zene vezető ütőhangszeresei között számon tartott dobos saját jogán is igényt tart a figyelemre. Legújabb CD-jét többféle minőségben jegyzi, egykori St. Louis-i barátjával, Jay Oliver billentyűssel nem csak a dalokat szerezték, hanem a felvételeket is vezették. A lélek ritmusa címet viselő anyag a rhythm and blues, a funky és a New Orleans-i hagyományok előtti tiszteleg. A Designer Stubble például a legendás R&B-dobos, Clyde Stubblefield ritmusképlete nyomán született, a The Zone-ra Ringo Starr lábszínteknikája

The Dave Weckl Band

hatott, a Rhythm Dance ihletője Stevie Wonder volt, a Song for Claire pedig az 1993-ban elhunyt zongorista-producer Richard Tee-nek állít emléket. A ritmus tehát fontos szerepet játszik a lemezen, de Weckl a dobosok ama rokonszenves fajtájából való, akik nem élnek vissza helyzeti előnyükkel, nem a saját képességeik mutogatására használják fel az alkalmat (igazi doboszlót például nem is hallunk), hanem a zene jellegének meghatározásával juttatják érvényre elképzeléseiket. Weckl mint dobos jelenléte (a négyeket tagoló szabálytalan közbeütéseivel, aszimmetrikus megoldásaival, elképesztően bonyolult képleteivel) a zene ritmikai alapjait illetően természetesen domináns, de szólistaként nagyobb teret enged a szaxofonosoknak és a gitárosoknak. Különös, hogy jöllehet napjaink vezető fúziós muzikusait halljuk, az anyag nem új dimenziók felé nyit, hanem korábbi, tizenöt-húsz évvel ezelőtti zászerekhez nyúl vissza. Tisztán jazzes megoldások alig for-

dulnak elő rajta (Oliver billentyűsjátéka például teljes mértékben híján van az off-beates frazírozásnak), találkozzunk viszont rockritmusokkal, heavy metálós gitárszólokkal, a szaxofonok tónusa pedig a már említett R&B, a soul, no meg a nyolcvanas években jellegzetessé vált jazz-rock fúzió hangzásvilágát idézi. Kétségtelen, hogy gondosan megkomponált és a stúdiótechnika lehetőségeivel leleményesen élő, precízen kivitelezett, jó muzikusok által megszólaltatott zenéről van szó, az innen-onnan ismerős megoldások azonban lépten-nyomon a deja vu érzését keltik. Ennek a zenének kevés közvetlen kapcsolata van a jazzel (ez leginkább talán a Mud Sauce című, New Orleans-i hangulatot ébresztő érdekes számban érhető tetten), inkább azok érdeklődésére tarthat számot, akik a modern popzenei stílusok hangszeres, improvizatív változatainak hallgatásában lelik örömeiket.

Turi Gábor

Jacky Terrasson Trio

Alive

• Blue Note – EMI-Quint •

vatos vagyok a fiatal, fantasztikus tehetségnek beharangozott zongoristákkal szemben, mert már sokszor behúztak a csöbe. A belső borító magasztalása után kíváncsian meghallgatva a lemezt, sokszor rá kellett jönnöm, hogy itt egy második Jarrett, Corea vagy Hancock akar megszületni, de – mint tudjuk – ugyanaz a csoda nem ismétlődhet meg. Fiatal tehetségek lenyűgöző technikával, de annál kevesebb egyéniséggel. Jacky Terrasson neve számomra ismeretlen volt, amikor megkaptam a lemezt. Külső borító: hat standard, három saját szerzemény. Mi újat lehet még a standardekkel mondani? Belső borító: felmagasztalás. Hát persze! Viszont már az első hangok után nem akarok hinni a fülemnek. Persze, hogy van Monk-, Hancock-, Jarrett-stb. hatás, hiszen ezek alól képtelenség menekülni, nem is kell. Csakhogy ezek a hatások Terrasson játékában úgy csapódnak le, hogy rögtön tükrözik az előadó egyéniségét. Minden őt ért hatásnak képe engedni, de ezeket azonnal saját képére is formálja – mint a jazz, amit játszik. Fantasztikus bátorság és eklekticizmus jellemzik játékát. Merészen bánik a zene minden eszközével és a hangszer adta lehetőségekkel egyaránt. Nagyszerűen játszik a dinamikával, tempóval, formával, ötletesen használja az effekteteket (pizzicato, tenyérrrel ütött húrok stb.) A varázs mégis abban

Jacky Terrasson Trio

van, hogy itt minden eszköz a muzsika szolgálatában áll, fantasztikus érzéssel kiválasztva, hogy éppen melyik szolgálja leginkább a mondanivalót. A zongorista egyéniségét legjobban az élő felvételek tükrözik – olvasom a borítón. Valóban, sokszor olyan meglepő fordulatoknak lehetünk fültanúi, hogy – hallhatóan – a közönséget is csodálkozásra készítetik. Ezek néha előre megírtak, „arrange”-szerűek, máskor teljesen spontán módon jönnek. Terrasson kitűnő társakra lelt a bőgős Ugonna Okegwo és a dobos Leon Parker személyében. A trióban a bőgő képviseli a józanságot, a teljes kiszolgálást, sokszor azt az érzést kelve, hogy van mitől elszakadni, és van hová visszatérni. Egyedül a Theme című Davis számban töri meg a tempót triolás szaggatásaival. A dobos gyakrabban belemegy Terrasson kalandozásaiba. Ezek néha reagálásokban, máskor egyenrangú ritmikai ellenszólamoszgatásokban nyilvánulnak meg. A Fog Taking Over Noe Valley című Terrasson-kompozíció igazi jutalomjáték számára, a 7/4-es osztinátóra fantasztikus doboszlót produkál. A szám formailag is meglepő: hosszú zongora-bőgő osztinátó, felette doboszló, majd rövid téma. Leon Parker a legegyszerűbb dobszerelést használja, ezen is tökéletesen ki tudja fejezni magát. Érdekes, hogy Terrasson bátrabban nyúl a standardekhez, mint saját kompozícióihoz. Úgy játszik saját számokat, mintha azok standardek lennének, és úgy játszik standardekkel, mintha saját kompozíciókat adna elő. Végre, túlléptünk a téma-improvizáció-téma

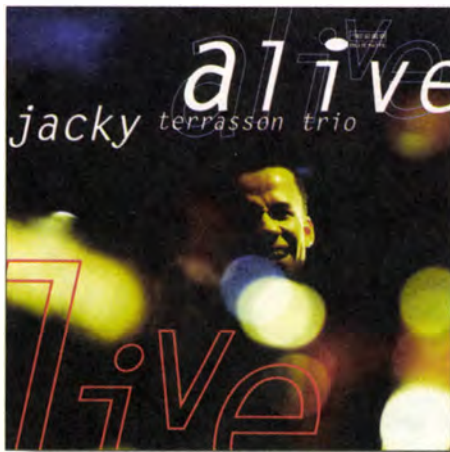
formán. Az eszköztárban nem patternek szerepelnek, hanem a kreativitás. A sokszor meglepő törésekkel a Marsalis – Kenny Garrett-vonalat idézi, de túl is lép azon. Az első Things Ain't What They Used To Be című közismert M. Ellington-kompozícióban a téma időbeni elosztása a meglepő. A Sister Cheryl című Tony Williams-szám balladaszerű beállításával a szerzőnek állítanak emléket. Itt gyönyörűen keveredik az egyszerű letisztult szépség a modern elemekkel. A Nature Boy osztató kísérete feletti izgalmas harmonizációjával nyűgöz le. A Love for Sale kíséretétől Hancock Cameleonjának közismert basszus osztatója szolgál, amiben érdekesek a dob írógépre emlékeztető triolás szaggatásai. A saját kompozíciók közül kiemelésre méltó a Cumba's Dance, ami egy fokozatosan gyorsuló, szinte az örületbe kergető latin ritmus. A Simple Thingst a levegősség jellemzi, ahol a dobos rendkívül „hátral van”, szinte zongora-bőgő duót hallunk. Az utolsó számban mint egy összegzés fogalmazódik meg az egész Terrasson-konceptió. A There's No Disappointment In Heaven, zongoraszólo egy tradicionális témára. A hagyomány tisztelése, ugyanakkor az abból való továbblépés példája is ez. Az egyszerű hármashangzatokat sokszor meglepő harmóniai megelőlegezések teszik izgalmassá. A koncertlemez végéről elhagyták a tapsot. Ilyen mélységek után felesleges is a felszín dicsfényében tetszelegni.

Márkus Tibor

Dave Weckl – ütőhangszerek,
Jay Oliver – billentyűhangszerek,
Tom Kennedy – basszusgitár, bőgő,
Bob Malach, Steve Tavaglione – szaxofon,
Buzz Feiten, Frank Gambale – gitár

Jacky Terrasson – zongora,
Ugonna Okegwo – bőgő,
Leon Parker – dob

The Best of Michael Franks

A Backward Glance

• Warner •

huszonkét év alatt tizenkét szóló-lemez egy közepes tehetségű előadónak is elég lehet, hogy magánmitológiáját közkinccsé tegye. De Michael Franks nem az, talentuma bőséges, előadónak pedig teljesen eredeti. Egyéni nézőpontját sokan magukévá tették, amikor szövegei és dalai jó néhány feldolgozásban sikeresek lettek (Manhattan Transfer, Yellowjackets, Laura Fygi, stb.). Franks az Egyesült Államok nyugati partjához kötődő, kevésbé egzaltált jazzmuzsikából és a hatvanas évek végére kialakuló, alanyállítványban is gondolkodni képes pop (David Bowie, Johnny Mitchell, stb.) énekeseinek stílusából gyúrt saját zenei nyelvet, és épített fel egy egész világot. Ez a világ számunkra csak annyiban ismeretlen, amennyiben „ideát” a pop és jazz összefonására tett kísérletek még mindig szokatlanok az egyik táborban, és mélységesen lenézettek a másikban. Franks zenei világának alkotóelemei egytől-egyig ismerősek, de legalábbis áttekinthetőek, és az összkép is elsőre befogadható.

Kelet-Európában is az, annak ellenére, hogy Franks egyik legjellemzőbb sora: Love is Just Like Baseball, márpedig a hasonlat egyik elemét mi felénk többen játsszák, mint a másikat. Bár Franks gitárosként indult, és zongorára komponál, az ironia a döntő erőssége (vö.: „I hear from my Ex on the back of my checks.”). Kristálytisza szövegmondásához egy erőlködés nélküli, visszafogott, de sosem fojtott énekhang társul, melynek bársonyos, sőt kifejezetten feminin hangzínéről írt már egyszer a Gramofon, igényes Jo-bim-émlékmeze kapcsán (1997/1.).

A közérthető szövegeket alkotó, a pop „nótát” jazztémaként előadó Frankstól nem áll távol a művészi sem. A borító egyik belső oldalán közzétett, Franks által készített zsánerfotón ezért látható egy Gauguin-album, a festő élete dalra fakasztotta Frankst néhány éve, a példaképére emlékeztető vágyódás a primitív iránt mindennapi életének része: hősiünk egy csendes-óceáni szigeten töltötte a telet, és válogatta össze a Best Of-lemez anyagát.

Jól válogatott. Igaz, nem is volt nehéz dolga, az album a fősodorba tartozó sikerekből áll össze. A póz nélküli előadók általában többet öregednek ennyi év alatt, és a változó divatok is sok kortársának derekát meghajlították már. A kronologikus válogatáslemez első és utolsó

M i c h a e l F r a n k s

Michael Franks – ének,
km.: Michael Brecker,
David Sanborn, Seldon Powell,
Marc Russo – szaxofon
Randy Brecker – trombita
Kenny Barron, Michael Colina,
Gil Goldstein, Don Gralnick,
Jeff Lorber, Rob Mounsey,
Leon Pendarvis – billentyűsök,
Hugh McCracken, Larry Carlton,
Michael Franks, Paul Jackson,
Jeff Mironov, Bucky Pizzarelli,
David Spinozza,
John Trapeza, Jr. – gitár,
Ron Carter, Francisco Centeno,
Wilton Felder, Neil Jason,
Marc Johnson, Will Lee – bőgő,
Larry Bunker, Victor Feldman,
Mike Mainieri – vibráfon,
Don Alias, Ray Armando,
Ray Bardani,
Rubens Bassini, Louis Conte,
Paulinho Da Costa,
Peter Erskine, Sou Evans,
Sean Franks,
Steve Gadd, John Guerin,
Bashiri Johnson, Ralph McDonald,
Rick Marotta, Harvey Mason,
Chris Parker, Ben Riley,
John Robinson
– dob/ütőhangszerek,
Eric Benét, Renéé Diggs,
Frank Floyd, Yolande Howard,
Lesley Miller, Patsy Powell,
Brenda Russell, Sylvia Shemwell,
Kacey Sysik – vokál,
Eumir Deodato,
Claus Ogerman – zenekarvezető

közötti száma között hiába telt el annyi év, és múlt el annyi új hullám, Franks alig változott. Az érettség néhány nyilvánvaló jelén túl a hang és hangzás, az előadói személyiség ugyanaz, mégis érdekes – sőt a recenzens számára vonzó – tudott maradni.

És úgy tűnik, a lemezein kísérő zenészek, Kenny Barrontól és Ron Cartertől Michael Breckerig és Joe Sample-ig szívesen térnek vissza Franks hívására, hogy szabad intellektusához és izléses dallamaihoz ritmust és improvizációt adagoljanak – a maguk módján.

Zipernovszky Kornél

Mark Isham

Afterglow

• Columbia – Sony •

Mark Isham

Mark Isham több mint harminc hollywoodi filmzene (Nell, a remetelány, Egerek és emberek, Romeo vérzik, Folyó szeli ketté), öt szólólemez, meselemezek, számtalan pop- és rock-közreműködés (Rolling Stones, Bruce Springsteen, Van Morrison, Tanita Tikaram, David Sylvian), egy Grammy-díj, valamint több Oscar- és Emmy-jelölés után 1995-ben elkészítette azt a lemezt, melyet mindig is szeretett volna. A Blue Sunt akkor már több éve együtt koncertező akusztikus jazzkvintettjével vette fel, Miles Davis Kind Of Blue című lemezének állít vele emléket, de a '90-es évek hangzását használja.

Új lemezének, az Afterglow-nak megjelenésével Isham karrierjében egy új híd épült fel, zenei munkásságának eddig elkülönülő aspektusait köti össze. Az Afterglow egyrészt filmzene Alan Rudolph rendező új filmjéhez, másrészt egy „session”, mely napjaink néhány legjelentősebb jazz-zenészt vonultatja fel. De az alkalmazott művészet alkotói ezúttal önmagukat adhatták. A filmzene ritkán enged teret az impro-

vizálásnak, az időbeli korlátokra figyelemmel kell lenni. Itt viszont a kétnapos felvétel annyira jól sikerült, hogy a hangszalag és a filmtekercsek egyeztetése után a rendező újravágta a filmet.

Még szerencse. Persze mit is várhatnánk el egy ilyen, valóban gigászi csapattól? Alan Rudolph az utóbbi időben sokat hallgatta a Blue Sunt és Charles Lloyd utolsó ECM-lemezeit. Mivel Isham a hetvenes években játszott Charles Lloydnál szintetizátoron, Rudolph kérte meg Ishamet, hogy hívja el Lloydot. Hozzájuk csatlakozott Billy Higgins, illetve Jeff Littleton, az utóbbi mostanában játszott néhányszor Lloyddal. Két keleti parti zenész, Geri Allen és Gary Burton éppen Los Angelesben volt a megfelelő időben. A zenekart Sid Page egészítette ki hegedűn, aki rengeteg Isham-filmzenében szerepelt már. Annak ellenére, hogy ezek a zenészek soha nem játszottak így együtt, félelmetes összhang jött létre.

Isham a filmbeli négy főszerepet egy-egy hangszerrel jeleníti meg. Az első szám rögtön teret enged Lloydnak a bemutatkozásra, hosszú, az ECM-es hangzásánál kicsit „amerikaibb” szaxofonszólót hallunk. A második kompozícióban a szaxofon-hegedű párbeszédet zongora- és bőgőkíséret egészíti

ki. A következő felvételen mintha Miles fűjné Isham trombitáját. (Egyébként a flumpet, mely Isham számára egyedileg készült, ötvözi a szárnykürtöt, a trombitát és a szopránpozzant – de Art Farmer a flumpet eddigi leghíresebb megszólaltatója, még a Vígszínházban is játszott rajta néhány éve). A negyedik számban szép vibrafon-zongora szólópárbeszéddel ajándékoz meg minket a két muzsikus. A For Charles című szám természetesen Lloydnak íródott, nem is szerepel a filmben. Lloyd szóló bevezetője után először a bőgő és a dbb csatlakozik (itt megint az európai hangzás dominál), majd a szám felénél ritmusváltás következik és belép a zongora és a trombita. Lloyd és Isham unisonóban játszanak. A hatodik szám egy trombita-vibrafon-bőgő trió, ami igen ritka, kellemes együtt hallgatni a három hangszert. Aki jól ismeri Ishamet, az tudja, hogy az egész kompozíció jellegzetesen ishames, nyugodtságot, meleget áraszt. Mintha egy hegyoldalban, egy faházban ülnék a kandalló mellett. Hasonló érzés árad a soron következő darabból is, melyben a szaxofon és a hegedű párbeszéde dominál. Az alapvetően melankolikus hangvételt a lemez egyetlen gyors felvétele szakítja meg. A címéhez hűen

Snétberger Ferenc

Obsession

• Enja – Varga •

Snétberger Ferenc

Különös öröm közeli ismerősök nemzetközi sikeréről hírt adni. Noha Snétberger Ferenc már majd egy évtizede csak vendégként jár Magyarországon, szerencsére ez a vendégeskedés nem is olyan ritka. Új lemezét a Zeneakadémián mutatta be április végén. A szélesebb jazzkedvelő közönség a Magyarországon méltán népszerű, ugyan már pár éve feloszlott Trio Stendhalból jól ismerheti Snétbergert, de a szűkebb szakma már a trió megszületése előtt is tudta, hogy különös tehetségű gitárosról van szó. Snétberger két társa, Egri János és Balázs Elemér ezen a lemezen, és már több budapesti koncerten is, még szorosabb kapcsolatban áll a magyar jazzélettel, tudniillik az egyik legprogresszívebb jazztrió, a Trio Midnight, illetve az annak kibővített formájaként működő Oláh Kálmán szextett tagjai, de számtalan

más, nívós produkcióban is élvezhetjük játékukat. Első helyen kell említeni ezek közül Balázs Elemér szerepét Vukán György mellett.

Snétberger olyan muzsikus, aki nem aprózza el magát, nem vállal el minden koncertet, csak azokat, amelyek nívósnak ígérkeznek. Úgy tűnik, ez a filozófiája a lemezek megjelentetésére is érvényes. Talán ennek is köszönhető, hogy Európa egyik legjelentősebb kiadójánál jelentethette meg immáron a harmadik lemezét.

Snétbergernek négyágú zenei gyökere van. A kezdetektől hatással van rá a latin-amerikai zene. Egberto Gismonti megismerésével ennek a műfajnak a formailag sokrétűbb eszközeihez fordult. A latin zene dominánsan jelen van az egész életművében, így ezen a lemezen is. Állandónak tűnő vonzódását jelzi, hogy E-Bossa című korábbi szerzeményét az Obsessionön is szerepelteti. A gyökér másik ága a bebop, ami ezen a lemezen az FS Five című számban a legfeltűnőbb. A dal címe egyébként nem mást takar, mint egy

jazzgitárnak a típusnevét, amit a gyártó Snétbergerről nevezett el (Ferenc Snétberger 5), természetesen ezen a felvételen ez a hangszer hallható. A gyökér harmadik ága a szintí. A szintí a Németországban, illetve a Németalföldön élő, vagy onnan elszármazott romák gyűjtőneve.

Snétberger egy szintí zenészcsalád sarja. Innen, érthetően, számtalan zenei eszközt örökölt. A Gipsy című dal valószínűleg az örökségnek szóló tiszteletadás. A gyökér negyedik ága a klasszikus zene, azon belül is J. S. Bach. Snétberger számtalan átiratot készített, amik közül remélhetően A fuga művészet lesz módunkban hamarosan a kezünkbe venni, a gitáros tolmácsolásában. A klasszikus zenének köszönhető Snétberger varázslatos technikája. A lemez legutolsó dalaként egy duót hallhatunk Lovász Irénnel. Nem tulajdonítok magamnak nostradamusi képességeket, de ez utóbbi felállásnak nem jósolok túl nagy jövőt.

Juhász Gábor

Mark Isham – trombita, flumpet,
Charles Lloyd – szaxofon,
Geri Allen – zongora,
Jeff Littleton – bőgő,
Billy Higgins – dob,
Gary Burton – vibráfon,
Sid Page – hegedő

nyugtalan, zavart, már majdhogynem free jazzbe hajló. A kilencedik szám ismét a teljes zenekar „cool” együtt zenélése. Mindenki helyet kap egy rövidebb szóló erejéig. A záró hegedűszóló mint-ha Grappellit idézné.

Erdei Zsolt

Snétberger Ferenc – gitár
Egri János – bőgő
Balázs Elemér – dob
km.: Lovász Irén – ének

Donald Byrd

Blackjack

• Blue Note – EMI Quint •

Herbie Hancock egyszer úgy jellemezte a Van Gelder-stúdióból (és az éjszakai jam session-okról) jól ismert trombitás kollégát, mint akit elsősorban a szüntelen előre gondolkodás jellemez; akinek azért eltérő minden lemezfelvétele, mert – szerencsére – nem képes leragadni egy stílusnál: folytonosan újabb zenei ötleteket akar megvalósítani, s minden egyes produkciója az innováció jegyében keletkezik. A Hancock-féle hízelgő jellemzést ki kell egészíteni azzal is, hogy a hatvanas évek Donald Byrdje a legtudatosabb művészek egyike volt a pályán, a jazz „poeta doctus”-ai közül való előadó, aki a fekete zene művelését a maga számára elképzelhetetlennek tartotta a négerségről szóló antropológiai és történelmi tanulmányok nélkül. Módszeresen képezte tehát magát, zenét tanított, és maga is többek között karmesteri, zenekar-vezetői és zeneelméleti tanulmányokat folytatott a Columbia Egyetem tanárképző karán. Egy interjújában némi, az egyhangúan zajos életet élő zenésztársak és önmaga felé egyszerre vágó kritikus-önkritikus éllel jegyezte meg, hogy az afroamerikaiság minden egyes szegmensét nem lehet a klubéletben megismerni.

Az 1955 óta New Yorkban élő Byrd évről évre tágította érdeklődési körét. Előbb csak kiszenekarban gondolkodott, majd egy tizenkét tagú nagy(obb) együttes számára is kezdett komponálni a harmincas évei elején járó fiatalember. Trombitásként ő az egyik par excellence Blue Note-muzsik (a másik kettő Lee Morgan és Freddie Hubbard), ezt combokompozíciói is jól tükrözik: mostani CD-nken a címadó szerzemény valóságos Blue Note-cégér: a Blackjack egyébként egy Párizsból a Five Spot Caféba látogató hölgy beceneve volt. A ritmikát Byrd egy Joe Williams – Thad Jones – Mel Lewis-számból merítette, azt „byrdösítette”, s fejelte meg egy adag Monk-feelinggel. A sodró lendületű West of the Pecos-ban a szólólista Byrd villogtatja meg tudását. Hogy a Loki című szerzemény miatt az észak-európai mitológia ármányos tűzistenéről kapta a nevét, azt nem tudom, de az tény, hogy pedáns alt-trombita-tenor-zongora szólósortrendet tartalmaz, Walton billentése oly lágy, mintha bevattá-

A HÓNAP KLASSZIKUS JAZZLEMEZE

Donald Byrd

Donald Byrd – trombita;
Sonny Red – altszaxofon;
Hank Mobley – tenorszaxofon;
Cedar Walton – zongora;
Walter Booker – bőgő;
Billy Higgins – dob;
km.: az All Members című számban:
Sonny Red – altszaxofon
Jimmy Heath – tenorszaxofon,
Herbie Hancock – zongora,
Eddie Khan – bőgő,
Albert 'Tootie' Heath – dob,

zott ujjakkal érne a billentyűkhöz. A Blackjack egyik legvonzóbb teljesítménye az Eldorado (amely a hatvanas évek közepén keletkezett szám volt). Érdemes meghallgatni itt is a Byrd-szólót: az derül ki belőle, hogy nemcsak lemezről lemezre, hanem egyes lemezek anyagán belül is milyen eltérő elképzeléseket tudott megvalósítani a trombitás. Az Eldorado trombitajátéka ugyanis nem Byrd, hanem sokkal inkább az ötvenes évek második felének Miles Davisét idézi (a szerző Mitch Farber is érezhetően Davis és Gil Evans hatása alatt állt). A Blackjack a legjobb formájában mutatja Donald Byrdöt. Míg korai munkái közül hasonló örömmel lehetne ajánlani szinte bármelyiket (a Royal Flushtól a Free Formig), addig a hetvenes évek Byrd-zenéje már más világ, nem szerves folytatása az igazi jazznek, annak, ami itt még minden taktusban megszólal.

Máté J. György

Marc Ducret

(détail)
Big Satan

• Winter & Winter – Karsay és Tsa. •

M a r c D u c r e t

ortárs jazz. Ez az, amiről legjobban úgy vélekednek, hogy a fele is sok. Pedig az indíték, a belső kényszer, mely arra készíti napjaink művészt, hogy a szinte génjeiben lévő beidégződésektől is megszabadulva a lényegét merje zenévé formálni, ugyanúgy tehetségéből, elhivatottságából és esendő, emberi önzésből fakad, mint ahogy az a biztos alapokra építő kollégáknál is van. Viszont amíg az utóbbiakról elfogadott a produktum, az előbbiektől alig. Ezért az igazi kortárs művészek már csak a kisebbségi sors miatt is empátiát érdemelnének. Tudniillik nem a hallgató hiányos zenei előképzettsége miatt minősül farsztónak a kortárs zene, hanem azért, mert mi, hallgatók vagyunk fáradtak. De ha nem foglalkozunk a zeneelméleti, kompozíciós, gondolati stb. összetevőkkel, és csupán a produkció általában reflexszerűen elutasított érzékelhető oldalát nézzük – mondjuk gasztronómiai párhuzammal –, akkor sem feltétlenül műveltségi (vagy sznobisági) kérdés, hogy ki szereti az édes, a csípős vagy például a fanyar ízeket – vagyis zenéről lévén szó, azok hangzó megfelelőit.

Tehát most is az ártatlan, a még, vagy már mindenre fogékony, esetleg naiv fülek járhatnak jól, ha nem lenne manapság az a zenével szemben támasztott abszurd elvárás, hogy azonnal, és lehetőleg kulisszazeneként is élvezetes, de minimum kellemes legyen.

Nos, a most szemlére kerülő két CD még ez utóbbi köve-

telményeknek is megfelel, dacára annak, hogy pontosan az, aminek rögtön a cikk elején szikáran megjelöltem. Vagyis szabadabb, a megszokott műfaji kereteken túllépő, ritmikai és harmóniai költőségektől mentesen, a tizenkétfokúság lehetőségeit gazdagon kiaknázó, de improvizatív, érzéki, magától értetődő természetességgel áradó, intenzív gondolatokat és képeket gerjesztő zene. Mindkét CD-nek fontos jellemzője a rendkívül igényes, telt sound. Emiatt már első hallásra a föltétlen hitelesség ragadja meg a figyelmet, kizárva az öncélúság vagy valami artisztikus blöff gyanúját is.

A szólólemezen hallható gitárhangok színei a nem megtanulható kategóriába tartoznak – és most nem csupán a virtuóz technikai felkészültségre gondolok, ami szintén szembevetendő Ducret szólóprodukciójából. Nagyfokú érzékenység, eredendően gazdag invenciók és fantázia van ilyenkor a zene hátterében. Mivel nem valami áttetsző struktúra, és az erre épített kompozíció felismerése jelenti itt a zenehallgatás intellektuális plusz-élményét, ezért Ducret sokkal inkább a részletek cizellálásával, és a hangszerek érzéki lehetőségeinek lehető legnagyobb kihasználásával teszi teljessé etűdjeit. Viszonylag ritka, hogy improvizatív szólóprodukció egy kommersznek minősített instrumentumon, nevezetesen tizenkéthúros gitáron szólaljon meg, de mint a felvétel bizonyítja, megfelelő kezekben ezzel is létrejöhet értékes zene. A meglepő csembalóhangokkal, a telt, zengő, vagy olykor elhangolt effektéken át a hosszú kitarított hangokig, illetve azok hatására szinte asszociációs lavinát indít be Ducret játéka. A fémhúrokkal felszerelt hathúros gitárral pedig

a finomabb, dallamgazdagabb darabokat játssza, nem kevésbé gondolat-inspiráló hatással. A zenehallgatóban megjelenő szín, kép, gondolat, vagy érzet bizonyára nem azonos azzal, melynek hatására a francia gitáros szalagra játszott zeneszámai egy félreeső XVII. századi olasz villa különleges atmoszférát árasztó termében, de ez is a játék részét képezi.

A Big Satan-CD talán kissé utánérzet benyomását keltheti amiatt, hogy a szaxofon-gitár-dob összeállítással szinte egy új kamara-műfajt teremtett már az elmúlt évtizedben három nagyszerű muzsikussal: Paul Motian, Joe Lovano és Bill Frisell. Rádadásul Ducret játéka, illetve soundja itt meglehetősen hasonlít Frisell gitározásához, de Berne és Rainey hamar elfeledtetni az elkényeztetett hallgatóval a kitűnő amerikai triót. Különösen a szaxofonos átütő egyénisége hat ezen a felvételen. A töredezett ritmusokat olyan testes és expresszív hangokkal tölti meg, melyet csak a legnagyobbak tudnak. Nem annyira technikai bravúr ez a szólójáték, viszont rendkívüli összefogott szellemi jelenlétet igényel. A koncentrátság, a fokozott érzékenység és a partnerek játékának, sőt gondolatának figyelő követése mindhármuk játékát egyformán jellemzi. Olyannyira, hogy még a borzalmas fekete lemezborítóra kasírozott sátánt is feledtetni tudja.

Ha a három muzsikussal még velünk, hallgatókkal is törődne egy kicsit, nemcsak jók, de talán még kiválóak is lehetnének ezek a zenék. Kérdés, hogy kivel etikusabb most empatikusnak lenni: a lényegét adó művésszel, vagy a kissé agyonhasznált zenehallgatóval?

Matisz László

Marcus Roberts

The Joy of Joplin

• Sony Classical •

M a r c u s R o b e r t s

em csalódik az olvasó szeme világa, ha „klasszikus” címkével ellátott lemez recenzíóját olvassa a jazzfigyelő hasábjain. De mégis hova lehetne sorolni az olyan zenészt, aki egyszerre nevelkedik Chopin és Coltrane zenéjén, Art Tatum és Vladimir Ashkenazy zongoráján? (Ez a kérdés a kritika végéig függőben marad.)

Joplin öröme – játék. A zenész játékának pedig biztatás, ha a rigorózus kritikust is játékra sarkallja. Jelen esetben a lemezkompozíció ravaszul próbára teszi a hallgatót, vajon felismeri-e, melyik darab Joplin és melyik Roberts saját szerzeménye. Nehéz eldönteni, s miután – vigyázat, csalog! – fél szemmel mégis a borítóra lesek, rádöbbenek, hogy Roberts szerzeményei, amelyek a lemeznek éppen a felét teszik ki, kiváló stílusér-

zékre vallanak, ugyanakkor itt-ott himnikus, ám pillanatilag sem dagályos betétekkel adóznak a mester előtt. Arról nem is beszélve, hogy még a slágerek is voltaképp Roberts Joplin-variációi. Ott van például rögtön az indító The Entertainer, amely ragtime helyett boogie-woogie-kíséretet kap, amit aztán Roberts szépen triolákra bont, és a Da Capo már ilyen szerény is marad – négy-negyedes téma háromnegyedes kísérettel: zöldfülű fehér zenészek levegő után kapkodnak.

Marcus Roberts negyven alatti fiatal zongorista, s így érthető a szembeötlen játékos kísérletezőkedv, amely egy kicsit önmagát is elkápráztatja még – éppen ez adja meg báját –, bár a lemez igazi érdemeit messze nem itt kell keresni. Ha ugyanis valaki hat éven át kíséri Wynton Marsalíst, akkor már természetesen nem lehet félresöpörni az „ifjú tehetség” valójában lekezelő titulussal. A játék minősítést azonban fenntartom, azaz a megkötéssel, hogy hamisítatlan századvégi, és

hangsúlyozottan XX. század végi művészi játékról van szó, időtlen klasszikusokkal. Ez a gesztus természetesen nem újkeletű és nem csak a zenéből ismerős, pláne nem a jazzből. Mégis újra és újra szívesen hallgatjuk a színvonalas kortárs átiratokat, amelyek az előadóművész belső színérzékének biztos zálogai. A ragtime artisztikus tolmácsolása pedig magától értetődő unikum, előre tekint a jövő század felé. Az azonban, hogy a ragtime korszakalkotó törekvések szimbóluma, azóta nem újság, amióta némafilmek zenei aláfestéseként szolgált. Roberts a gesztussal a műfajnak ezt az eredeti szerepét is szem előtt tartja, természetesen, és kérem szépen, micsoda gesztus ez egy öt éves kora óta világtalan zongoristától! Legalább akkora, mint Roberts előző lemeze, a Kék rapszódia feldolgozása. Ezek után mi is csak tisztelünket fejezhetjük ki meleg humorral teli nosztalgiaja előtt.

H. Magyar Kornél

Marc Ducret – tizenkéthúros és hathúros gitár

Tim Berne – bariton- és altszaxofon
 Marc Ducret – elektromosgitár
 Tom Rainey – dobok

Marcus Roberts – zongora

Bornemissza Mária és a Trio Midnight

George Gershwin Centenárium '98

• Art-Tour Records •

az utóbbi időben ismét divatba jött a vokális jazz hazánkban, gondoljunk csak a négy fiatalból álló Cotton Club Singersre vagy a Four Fathersre, és a jazzbe gyakran kiránduló kamarakórusokra. Bizonyára sokan emlékeznek az LP-korszakban megjelenő Bontovics Kati-, Berki Group- vagy Deák Big Band-felvételekre, amelyeket azután követett napjaink CD-s világában Téli Márta, vagy Malek Andrea. Most egy régi ismerős bukkant fel a lemezipiacon, nevezetesen Bornemissza Mária, aki a nyolcvanas években az egyik legnépszerűbb énekesnőnek számított hazánkban. Az Art-Tour Alapítvány által kiadott lemez George Gershwin születésének 100. évfordulójára készült, az énekesnőt pedig napjaink sztár triója, a Trio Midnight kíséri.

A lemez a 's Wonderful című számmal indul, ami jól megfoghatja a Gershwin-t kedvelő laikus hallgatót, de a műfaj szerelmesei azonnal hallják az erős Ella Fitzgerald-hatást, amely csak a magyar szövegű éneklésnél hagy kissé alább. Ez természetesen nem csökkenti a lemez értékét, hiszen az énekesnő szívét-lelkét nyújtja az előadásban. Kimondottan jól eső érzés magyar szövegű éneklést hallani, amit napjainkban többnyire elavultnak, vagy talán stílusatlannak tartanak. Bornemissza Mária viszont tisztán, stílusúen énekel, intonációja tökéletes. Ez jól megfigyelhető a lassabb hangvételű számoknál, ahol az erős vibrátók ellenére sem giccsesedik el a zene. Egy kissé túlzásnak tartom a borítón feltüntetett jazz-scat song album meghatározást, mert Bornemissza csak néhány számban scattal. Külön kell beszélnem a Trio Midnight munkájáról, illetve arról a három fiatal zenésről, akiket más kritikusukhoz hasonlóan, igazán nagyra tartok. A '98. márciusi Gramofonban is öt csillagot kapott első (I) önálló lemezük.

Egy énekesnőt nagyon nehéz kíséni, ez csak olyanoknak sikerülhet jól, akik elfogadják azt, hogy a szólistát ki kell szolgálni. Ez az, amit a Trio kiválóan teljesít. A lemez egyetlen pillanatában sem nyomják el az énekesnőt, csak a zongoraszólók alatt engednek meg maguknak egy kis lazítást. Oláh Kálmán szólói egyaránt tudatában vannak a múlt és a jelen zongoristáinak, de saját egyéniségét adja, olykor azért előfordul, hogy nem érez rá kellőképpen az énekesnő stílusára, és ilyenkor mintha egy más világba csöppenne az ember. Egri János bőgőzése mind a kíséreteken, mind a

Bornemissza Mária

Bornemissza Mária – ének,
 Oláh Kálmán – zongora,
 Egri János – bőgő
 Balázs Elemér – dob

szólókban tökéletes. Remélem egyre több követője lesz hangszerén. Balázs Elemér játéka sajnos kissé elsikkad a rossz hangminőség miatt, így azokat az igazi „eleméres” trükköket csak nagy odafigyelés árán hallhatjuk meg. Külön fénypont a lemezen a zenekari parafrázis, amelyben igazi triózenélést hallhatunk. A lemez mellett szól még az igényes külső, szín pompás borító, az átlátszó lemeztálca és a jónak mondható fotók, viszont a kilencvenes évek végén a hangminőség tekintetében már sokkal magasabb a mérce. Engem nagyon zavar a borítón, hogy a tizenhárom számnál nincs feltüntetve a trackszámok, így ha pl. a Soon című nótát szeretném hallani, végig kell számolnom ez esetben tíz előzetes műsorszámot.

Fritz József Róbert

Jazz Jamaica

Bill Bruford

Belépés nem csak jazzrajongóknak!

Azzal, hogy az első fesztiválon Herbie Hancock abszolút all-star együttese szerepelt, a szervezők egyrészt kiérdemelték „a” Magyar Jazzfesztivál címét, másrészt roppant magasra tették önmagunknak a mércét – ezt nehéz felülmúlni. Nem is próbálkoznak vele. A második egész más lesz, a nálunk ritkán hallható, főleg újabb keletű stílusok sokszínűségével emelkedik ki. A fellépők névsora, ami igen hosszú már magában is (lásd a hírolดาลunkat), ugyancsak tiszteletet parancsoló, már ami a szervezéssel járó rengeteg munkát illeti, és remélhetőleg ugyanannyira érdeklődést is kelthő. Az egyik kézenfekvő példa a kifejezetten mai stílusú együttes, a Jazz Jamaica, a háromnapos fesztiválon szombat este lesznek hallhatóak. Az együttes a jazz és a funky alapú tánczenék összeházasítási kísérleteinek második hullámába sorolható. Vagyis, egyszerűbben, második generációja az acid jazznek. Nem véletlen, hogy az együttes Londonban alakult, első- vagy másodgenerációs jamaicaiakból. Két muzsikos is játszott közülük a Jazz Warriorsban.

Jelenlegi felállásuk, amint azt Gary Crosby bögös, az együttes vezetője lapunknak telefonon elmondta, az egyszélyteremtés jegyében alakult ki körülbelül két évvel ezelőtt: a pólusok egyik oldalán a fiatalos lendület és a zenei tapasztalat, a másik oldalán pedig a jazzkészség és a jamaicai reggae, továbbá a ska és a fuses mento hagyományában való jártasság. Az sem véletlen, hogy a nagybögös fogja össze a kilenctagú zenekart, mert éppen a jamaicai zenekarokban jut – a ritmikai és harmóniai pillér feladatán túl – egy melodikus szerep is ennek a hangszernek.

A teljes, ütőssel és gitárral felálló ritmusszekció mellett, szintén teljes fúvószekció szerepel, alt- és tenorszaxofon, trombita, harsona összeállításban. Dennis Rollins, az új harsonás, és Brian Edwards altzaxofonos is a Jazz Jamaica új vonalát erősíti, amelyet Crosby így foglalt össze:

„A legújabb lemezünkre alakult ki az új hangzás, amely korábbi, a Blue Note-nál megjelent leme-

zeinkhez képest nem a táncritmusokra koncentrált, hanem a jazz mainstream vonala felé történő elmozdulást mutat. Először dolgoztunk producerrel, előző három lemezünkénél még nem hívtunk külső embert a stúdióba. Európában is jól ismert standardeket vettünk fel, bőséges szólókkal, a mainstream besorolást bizonyára kiérdemlő hangszerelésekben. „Arra a kérdésre, hogy mennyiben mutat európai hatásokat zenéjük, Gary Crosby készséggel elismerte, hogy nyilván érződik, hogy a tagok nagyobb része már Londonban nevelkedett, és a beat-meg rockkorszakban volt gyerek, vagy fiatal. De zenéjük azért ízig vérig karibi muzsika, amelynek jellegzetes ritmusról azonnal felismerhetők zenei gyökereik. A trombitás Edward „Tan Tan” Thornton és a tenoros-fuvolás Michael „Bammie” Rose melódiai is ezt a vonalat erősítik. Double Barrel címmel a Rykodiscnél megjelent idei lemezük, különösképpen a kiemelkedően jól sikerült Butterfly című Herbie Hancock-feldolgozás azt mutatja, hogy ők kilencen nagyon is izletes és pezsgő nedűt tudtak erjeszteni ebből a két, egymáshoz képest távoli „hordóból”.

Amit a Gramofon múlt számában Fred Hersch elmondott, hogy Amerikában a crossover, mondjuk a stílusok keresztezésének nevezhető muzsikának van nagy keletje, és nem csak a jazzben, a Hungarian Jazz Festival fellépőinek összeállításában is jól kitapintható. Itt van mindjárt a rock felé nyitott irányból érkező Apocalyptica, négy magas szőke finn csellós, akik Metallica-számokat fognak játszani, vagy a jazzrock korszakban Magyarországon is taroló lengyel basszusgitáros, Kristof Scieranski, nemzetközi triójával.

Rockkorszakukat maguk mögött tudó jazzrajongóknak mégis Bill Brufordra, a Yes együttes dobosára kell leginkább felhívni a figyelmet, aki saját, régóta sikeres jazzkvartettjével érkezik a Petöfi Csarnokba. A rockveterán (King Crimson, Genesis) nyolc évvel ezelőtt alapította az Earthworkst, két, nála jóval fiatalabb muzsikussal, akik a

nyolcvanas években kibontakozó brit jazzmegújulásból akkoriban már alaposan kivették a részüket. Django Bates (billentyűs hangszerek, tenorkürt) azóta már Jazzpar-díjas, saját jogán több formáció élén is világhírű alkotó, Ian Ballamy (szaxofon) Batesszel és más együttesekben is tündöklő, invenciózus szólista. Annak ellenére, hogy Bruford ismertebb, mint rockzenész, a zenekar az európai jazz legkorszerűbb, stíluskorlátoktól mentes muzsikáját játssza, most is fiatal partnerekkel.

A Jazz Jamaica-hoz hasonló felfogású populáris együttes a Jungle Funk, a valóban színes Living Colour formáció utódegyüttese. A Vinx-Doug Wimbish-Will Calhoun felállás, a tavalyi Groove Collective fellépéshez hasonlóan, a legfrissebb divatot, a legújabb „lüktetést” hozza Pestre, ezúttal a „jungle” jegyében.

A mainstream jazznek is méltó hely jut a fesztiválon. A francia-roma Bireli Lagrene fellépése igazi szenzáció, Pastorius egykori társa éppen a legutolsó Gramofonban érdemelt ki öt kis csillagot, Frank Sinatra dalaiból összeállított lemezével. Nehéz lesz bárkinek felülmúlni az énekesként is bemutatkozott gitárost most, a Sinatra halála után várható emlékelemek évadján.

Két régi ismerős, Michal Urbaniak (Lengyelország-Anglia) és Jiri Stivin (Prága) mellett a fesztiválon szereplő magyar muzsikusokról kivétel nélkül elmondhatjuk, hogy mindannyian szerepeltek már ezeken a hasábokon, bemutatásuk különben is felesleges lenne. Azok számára, akik még nem voltak Szakcsi-, Vukán-, Trio Midnight-vagy éppen Dél-alföldi Szaxofonegyüttes-koncerten, egy minapi tévéműsor tanulságát idézzük fel. A Kincsestár (MTVI) című élő (!) műsorban fiatal és tapasztalt magyar muzsikusok léptek fel, többek között Oláh Kálmánék is. A délelőtti időpontnak köszönhetően sokan telefonáltak be azzal, hogy ha ez a jazz, akkor az érdekes, és nekik tetszik. Nos, itt a legjobb alkalom az ismerkedésre. (X)

A hónap művésze

BMC

a -ben

Sárosi László

A Budapest Music Center az 1999-ben megrendezett frankfurti könyvvásár magyar napjaira egy nagyszabású magyar kortárszenei CD-sorozatot létrehozását tűzte ki célul. Ennek a sorozatnak második kiadványa Sárosi László *Locomotive symphony c.* darabja (Az első Eötvös Péter Atlantis című albuma). A kiadvány elkészítésének alkalmából mutatjuk be a hónap művésze rovatunkban Sárosi Lászlót.

Sárosi László Nyugat-Magyarországon született 1940. január 1-jén. A budapesti Zeneakadémián tanult zeneszerzést Szervánszky Endréné, 1966-ban diplomázott. 1970-ben Vidovszky Lászlóval és Jeney Zoltánnal megalapították az Új Zenei Stúdiót, melynek azóta is tagja. A stúdió tevékenységéhez mint zeneszerző és mint előadó is hozzájárult saját és mások műveiben. Mindkét minőségben fellépett számos európai országban.

SÁRÓSI LÁSZLÓ: *Locomotive symphony*

Emlékek és gondolatok a Locomotive symphony című művem elé:

Régi tervem írni egy olyan zeneművet, amelynek ritmusa és hangzása a gőzmozdonyok és környezetük hangjaiból tevődik össze. A lenyűgöző látványt nyújtó hatalmas gépek hangjai gyermekkorom meghatározó hangélményei közé tartozik.

A győr-veszprémi vasútvonal egyik kis állomásán, Győrasszonyfán töltöttem a gyermekkoromat, ahol apám állomásfőnök volt. Ez az időszak az ötvenes, hatvanas évekre esett. Akkor kizárólag gőzmozdonyok közlekedtek ezen a vonalon. Naponta többször is hallottam a vonatok különböző hangjait és ritmusait, amelyekkel iskolába jártam a közeli kisvárosba, Győrbe. Csodálattal figyeltem az álló mozdonyok lassú lihegését, ahogy – szinte emberi lényhez hasonlóan – beszívják, majd kifújják a levegőt. Szerettem a különböző mozdonyok sípjeleit, amelyek messzi távolságból hallatták rendkívül intenzív hangjaikat. Emlékszem a súlyos terheket húzó mozdonyok akadozó, különböző aszimmetrikus ritmusokat előidéző vonulására. A legszebb zenei hangokat és hangzásokat a kanyargó sínpályák mellett lehetett hallani. A vonat kerekerei és a sínek egymásnak feszülő súrlódásai gyönyörű dallamokat és harmóniakat játszottak. Sokszor hallgattam a váltóór sorompójának véletlenszerű harangütéseit, amelyek felhívták a figyelmet a közeledő vonatokra. A győri pályaudvaron – ahol naponta megfordultam – főleg délután, csúcscsúrgalom idején lenyűgöző, szinte szurrealista hangélmény fogadott. A hangosbemondó kiabálásai, amelyekből legtöbbször csak hangfoszlányokat és egyes szavakat lehetett hallani, összekeveredtek a különböző mozdonyok zakatolásaival. Sípjelek, csikorgások, gyors kattogások és az emberi beszéd kisebb-nagyobb mértékben eltorzított hangjai sokrétű és nagy hatású kollázsok álltak össze a fülemben. Nagyon szerettem hallgatni a természet hangjait a nyílt pályán a szabadban, amelyet időközönként kiegészített egy-egy gyorsan áthaladó személy- vagy tehervonat vágatózó hangja. Néha úgy tűnt, hogy ezek a szikrázó, füstös, zakatoló, fekete „szörnyek” egy idő után fölemelkednek a levegőbe, és eltűnnek a semmibe.

Az itt leírt élményeimre támaszkodva, *Locomotive symphony* című művemmel szeretném felidézni gyermekkorom világát és tájait, és emléket állítani egy letűnt kor óriásainak, a gőzmozdonyoknak.

AZ ECM, AUVIDIS, JVC, DREYFUS, VERVE, WARNER, HUNGAROTON CLASSIC, FONÓ, ENJA, BMG A KIADÓK JÁZZVÁLASZTÉKA KAPHATÓ, ILLETVE MEGRENDELHETŐ (POSTAI UTÁNVÉTEL IS) A BMC-BEN!

1972-ben Darmstadtban tett látogatása alkalmával találkozása Christian Wolff zenéjével és elgondolásaival megerősítette elhatározását, hogy olyan zeneszerzési utakat és gyakorlatot kutasson, mely különbözik az Európában hagyományosan elfogadottaktól. Ennek a változásnak az első produktuma a *Hangok* című darab (1972). Azóta írt kompozícióit nagyban befolyásolta az amerikai „minimal” iskola.

Az 1980-as évek eleje óta rendszeresen dolgozik színházaknak, mint zenei tanácsadó és mint zeneszerző.

Nemrégiben elkészült misztériumjátéka, kamaraoperája és kisoperája bizonyítja növekvő érdeklődését a színpadi művek iránt.

Sárosi számos megbízást kapott, legutóbb a *Labyrinth* – vonósnégyesre és két marimbára, melynek premierje Japánban volt 1996 márciusában, a Tokiói Vonósnégyes előadásában. Három hónapig egy projekten vett részt Japánban, ahol japán szerzőkkel a japán és magyar zene kapcsolatát kutatták. Több mint 80 művet írt a kamarazenétől a kamaraoperán át a zenekari művekig.

Munkásságáért több díjat kapott Magyarországon:

- 1979: Kassák-díj
- 1985: Erkel-díj
- 1993: Bartók-Pásztory díj

Budapest Music Center
1093 Budapest, Lónyay u. 41.

Tel./fax: 216-7895,

Tel.: 216-7896

E-mail: musiccenter@bmc.hu

<http://www.bmc.hu>

A BMC szolgáltatásai:

- Hazai és nemzetközi információs központ – szöveg, kép, hangadatok feltele és lekérdezése az Internet-hálózaton
- Kiadói tevékenységek koordinálása – Bouvard & Pécuchet
- Zenei fesztiválközpont – előadások, koncertek, hang- és fénytechnika szervezése, lebonyolítása, stb.
- Zenei kiadványok árusítása
- Hangfelvételek készítése, hanghordozók gyártása, teljes körű szolgáltatásokkal – zenészek, stúdiók, grafikai-nyomdai kivitelezés, stb.
- Rendezvényszervezés

A BMC a GRAMOFONBAN

- A hónap művésze

Sorozatunk középső része egy alig ismert, ázsiai népcsoport zenekultúrájának magyarországi képviselőjét mutatja be. Paizs Miklós énekel, annak egy különleges és itthon még alig ismert technikájával, amit a belső-ázsiai Tuvában (Oroszország egyik déli tagköztársasága) őshonos torok- vagy dorombéneknek nevezhetünk. Pár éve jártak ugyan nálunk egy-egy világzenei fesztivál keretében tuvai zenekarok, a dorombéneket azonban még az etnorajongók körében is nagyon kevesen ismerik. Ennek az is oka lehet, hogy egyedüli itthoni mestere nagyon ritkán látható színpadon, szólólemeze pedig inkább elvont, performance jellegű akusztikai elemekből épül fel. Paizs Miklós tagja a népszerű Korai Öröm zenekarnak és a kecskeméti Úzgin Üvernek is. Beszélgetésünk során sok egyéb mellett igyekeztünk tisztázni a műfajhoz tartozó ingatag magyar terminológiát is.

G ramofon: Te vagy az egyetlen itthoni tuvai stílusú torokénekes. Hogy lehet, hogy nincs klubod mondjuk a Fonóban, hiszen lemezed is a Fonó Records gondozásában jelent meg?

PAIZS MIKLÓS: Nem szeretek kétszer ugyanazzal a produkcióval színpadra lépni, másrészt viszont nem érzem magam annyira termékeny zenésznek, hogy mindig valami újat hozzak ki egy tradicionális, tehát kötöttebb keretek között mozgó műfajból. Egyébként szerencsésebbnek tartom a dorombének elnevezést. A torokének kifejezés nem elég találó, az oroszból vagy angoltól vettük át. Én dorombozok is, és szerintem a kettő között lényegi képzés- és hangzásbeli összefüggések vannak. Másrészt melyik az az énekhang, amelyik nem a torokban képződik?

G: A dorombénekletről itthon meglehetősen gyérek az ismeretek és sokszor korrigálásra is szorulnak. Talán annyi igaz, hogy elsősorban a tibeti szertartásokhoz kapcsolható, ahol az Ómot hasonló módon mondják... vagy éneklük? Hogy kell ezt a gyakorlatot egyáltalán definiálni?

P. M.: Énekről van szó természetesen, hiszen kötött magassága van. A szájjüreg és a nyelv állása

BESZÉLGETÉS PAIZS MIKLÓSSAL

szerint az alaphang fölött különböző felhangok képződnek, így olyan az egész, mintha valaki énekelne és mondjuk füttyölne egyszerre. A hangképzés módja szerint több dorombének-stílus is létezik Tuvában, ahol őshonos a műfaj, és ahonnan valószínűleg elterjedt többek között Tibetbe is. Ezt abból gondolom, hogy a tuvai hangképzés sokkal gazdagabb a többinél. Egyrészt több felhangot lehet kihozni, másrészt pedig többféle játéklehetőség van. Eleve két felhangsor létezik, egy az orrüregben, egy pedig a szájjüregben, a tuvai énekes párhuzamosan tud dolgozni a kettővel, és persze külön-külön is. A tibetieknél az alaphang egy kitartott hang, amely azonban finom hangszíntkülönbségekre is lehetőséget hagy. A beéneklő kicsit mélyebben kezd, és ha belép a többi szerzetes, akkor körülbelül fél hanggal följebb megy a hangmagasság.

G: Nekem erről kapásból a gregorián gyakorlat jut az eszembe, ahol szintén „beéneklő” az egyik rendtag a kezdő sort, és azután veszik át a dallamot a többiek is.

P. M.: Valamilyen szinten hasonlít, de a gregorián kimondott istendicsőítés, itt viszont az értelmet közvetlenül befolyásoló mantrákról van szó, olyan szövegekről, amelyek az ismételtetés útján érik el a maguk hatását.

G: A dorombének minden országban a buddhista lelkigyakorlatok kelléke?

P. M.: Ez nehéz kérdés. Tavaly nyáron voltam Tuvában, ott kifejezetten a népzenebe kell sorolni, tehát nem része a vallási életnek. Tibetben viszont csak vallási jellege van és, ahogy én tudom, csak egyetlen buddhista irányzat gyakorlatainak része, tehát itt meg éppenséggel felülkerekedik a mindennapokon. Tibet, Mongólia és Tuva is buddhista

ország, és mindhárom helyen művelik a dorombéneket, úgyhogy akár lényeginek is tekinthető az összefüggés. Ugyanakkor Tuvában vallási élet már csak nagyon csökevényes szinten létezik. Egyrészt aktív buddhizmus nem észlelhető, a sámánizmus pedig csaknem kihalt a hosszú szovjet uralom alatt.

G: Ezek szerint a dorombének alapvetően világi eredetű, és ebből sarjad a vallási szerepe, amelyről nálunk is inkább ismerni lehet?

P. M.: A dorombének tuvai formája olyan fokú koncentrációt igényel, hogy szerintem alkalmatlan arra, hogy közben például sámánszertartást végezzenek, vagy az énekes egyidejűleg gyógyítson is. Szerintem régebben sem volt köze hozzá. Öncélú művészetről van szó, aminek elsődlegesen gyönyörködtető szerepe van, viszont mélysége miatt később szerepet nyert a tibeti Mahájána-buddhizmusban. Ez az egész persze az én koncepcióm, nem találtam még erről szóló etnológiai, vagy népzenei tanulmányt. A dolog azonban teljesen logikus: Tibetből a határokon kívülre is mentek térítőik, akik így kapcsolatba kerülhettek a tuvai zenével, és haza is vihették egy részét.

G: A te első élményed is olyan volt kint, mint a többi itthoni zenésznek, akik lélegzetelállító lemezfelvételek hatására zárandokolnak az anyaországba, vagy ott kaptad a legelső leckéket?

P. M.: Tíz évvel ezelőtt hallottam egy nagyon nagy tuvai énekes, Orzsák Hunastar-ol lemezét. Egyszerű pástorember volt, de az összes stílus mestere. Amikor meghallgattam, rögtön elkezdtem gyötörni magamat. Kintjártamban már olyannyira nem hatott az újdonság erejével a dolog, hogy az ot-tani mesterek nem is tudtak újat mutatni. Valószí-

„A hírnévért egyetlen mozdulatot sem”

nűleg ezért nem maradnék kint hosszabb ideig tanulni. Másrészt a tuvai énekek több részből állnak (szöveges rész, átvezetés, felhangos rész, lezárás), engem viszont csak a felhangos szakasz érdekel. Városi ember vagyok, és már nem tisztíthatom meg olyan mértékben a gondolkozásomat, hogy népzenet játszassak.

G: Hogyan lehet ezt a hangképzést gyakorolni? Tükör előtt formáld a szádat?

P. M.: Fogalmam sem volt a hangképzésről, inkább rengeteg intuíció kellett hozzá, meg fafejűség: borzalmasan fáj a torkom, de csak ekkor ért el olyan pozícióba, amelynél már valami értékelhető hang keletkezett. Ez aztán rengeteg ideig ment így, legalább nyolc évig, hiszen nem volt, aki mondja, mit csináljak. Sokára jöttem rá például a nyelv szerepére, csak nyitott szájjal tudtam énekelni egy időben, de hát az csak az egyik stílus. Amikor kint jártam Tuvában, megmutattam magam a mestereknek, akik egy helyi fesztiválon több tájékról is összejöttek. Először nem hitték el, hogy ezt egy idegen is tudja. Elsőre egyszerűen nem értékelték, hogy mit csinál, de aztán megtört az ellenállásuk.

G: Van-e hangszeres kísérete az énekeknek?

P. M.: Ma már mindent felhasználnak, ami csak az országban elérhető hangszer, a balalajkától a tangóharmonikáig. Természetesen ezeken is tuvai dalokat játszanak, kísérek.

G: Említetted, hogy nem céloz az autentikus tuvai népzenei gyakorlat bemutatása itthoni közönség számára. Milyen területeken működsz szívesen?

P. M.: Tulajdonképpen két teljesen különböző közönséget érdekel, amit csinál. Az egyik a performance-ok intuitívabb befogadója. Elsősorban ilyen jellegű produkciókkal tudunk külföldön is be-

mutatkozni zenésztársammal, Tóth Szabolccsal. A műsorban mindenféle extrém hangszerek is szerepelnek, például két különböző hangolási szlovák fujara, amelyeket összekötünk egy csővel, így két hangszerral egy hangot képzünk, és az interferencia miatt egészen érdekes hangzás jön létre. Szűk körű, de hálás közönségre lehet számítani Nyugaton, elsősorban a „free” zenét kedvelők köréből. Ők mindenre fel vannak készülve, szeretik, ha valami újjal lepik meg őket, semmi ellen nem tiltakoznak. Idehaza, ha egyedül voltam, akkor is free-fesztiválon szerepeltem, de itthon ennek gyérebb a közönsége. Van azért egy emberbarátibb műsorom is. Ez már a televízióban is lement Sebő Ferenc népzenei műsorában. De mivel megcsináltam, onnantól már nem foglalkoztat.

G: A Korai Öröm zenéjét elég könnyű behatárolni, a stílusuk kialakításában pedig neked is erőteljes szereped van. Az előbbi mondataidból viszont gyanítható, hogy előbb-utóbb innen is távozol.

P. M.: Elsősorban rajtuk múlik, hogy meddig maradok. A külföldi népszerűség, az ottani új közönség mindenkit inspirál, de az épp ellenkezőleg hat rám, hogy sokszor nem tudok hozzászólni az új számokhoz. Alapvetően jól érzem magam a Korai Örömben, ráadásul az én felelősségem nagyon kicsi ebben a zenekarban. Elég sokan vagyunk, úgyhogy számomra nem reális az a veszély, hogy személy szerint engem unnak meg a zenekarból, ha menni kell, mindenki megy. Ha egyedül állok a színpadon, nem viselem el, ha az emberek koncert közben vonulnak ki sörözni, ezért sem játszom kétszer ugyanazt a produkciót, míg ha az Örömről mennek ki, azt nem tekintem személyes kudarcnak.

G: Azt mondd, nem tartod magad annyira innovatív művésznek, hogy folyton új formában add át a mondanivalódat. Szerintem viszont akár egyetlen hangban is, ami kijön a szádon éneklés közben, van valami kortalan erő, aminek nincs szüksége megújulásra. Milyen zenei jövő vár rád, ha ennyire szigorú vagy önmagadhoz?

P. M.: A Korai Öröm szerintem annyira spontán alapon nyugszik, hogy itt senki sem táplál a túl nagy karrierhez fűzött reményeket. Az Úzginna sincs ambícióm, egyikünk sem agilis a zenekarban, nehézkes a koncertszervezés, amit menedzselés híján nekünk kellene intéznünk. Vagy maguktól alakulnak a dolgok, vagy sehogy sem. Én most úgy megyek ki Nyugatra, hogy egy lépést nem tettem a dolgért, egy Christoph Linder nevű ember szervezte meg, amikor kapcsolatba lépett a Fonó Recordsszal egy marseille-i vásáron. Tehát a lustaságom ellenére történt valami, és most ugyanez van az Úzginna. Megyünk egy ausztriai nemzetközi fesztiválra, aztán vagy hívnak Japánba, vagy nem.

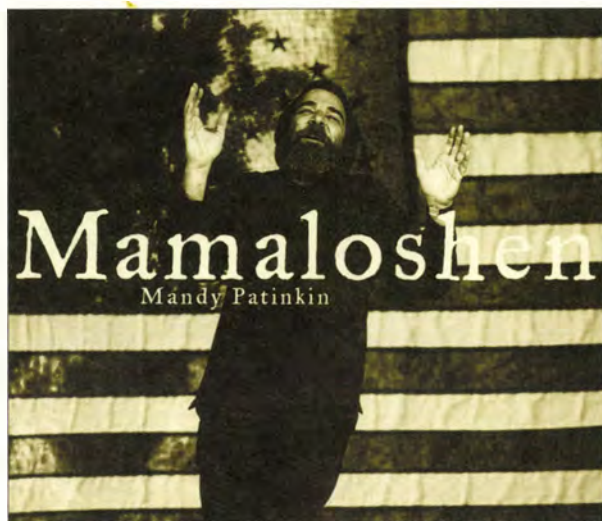
G: Más profi zenész fél életét adná szerződésért. Honnan táplálkozik ez a nyugalmaid?

P. M.: Más útjaim is vannak, iparművész is lehetek, régen azt is csináltam. A zenei általános után nyitott kapukkal várt a konzervatórium, én mégis erdészeti szakközépiskolába mentem, és ezzel úgy tűnt, hogy nem is zenélek többet. Akkor alakult máshogy, amikor Pestre jöttem. Ha egyszer mégis vége lesz, újra elkezdem a kézművészetet. Esetleg írni fogok. Ahogy jólesik majd. Egy biztos csak, hogy a hírnévnek nincs komoly jelentősége, ilyesmirt egyetlen mozdulatot sem vagyok hajlandó tenni.

H. Magyar Kornél

MANDY PATINKIN

Mandy Patinkin:
Mamaloshen
Nonesuch/Warner

A szinte kiismerhetetlenül bonyolult, változatos, differenciált és szerteágazó zsidó zene újabb rétegeivel ismerteti meg hallgatószámát Mamaloshen című CD-jén a világszerte elismert énekes, Mandy Patinkin, aki ezzel a lemezzel visszatért zsidó gyökereihez. A művész néhány éve még – saját be-

vallása szerint – mindössze hatnyolc jiddis szót ismert, bár mindig szeretettel emlékezett arra a nyelvre, amelyet apja, nagyanja és dédszülei anyanyelvi szinten beszéltek. A zsidó zene jeles kutatóinak és interpretátorainak (Henry Sapoznik, Moishe Rosenfeld) hatására több hónapon át tanulmányozta a jiddis

nyelvű dalrepertoárt, amely – néhány közismert „örökzölddel”, a XX. századi zeneirodalom remekműveivel kiegészítve – a Mamaloshen gerincét alkotja.

Vallásos zenéről szó sincs: a tizenhat kompozíció nagyon is világi; mindennapi történeteket mesél el, és zenei eszközeiben is távol áll az egyházzene kötött szabályrendszerétől. Patinkin inkább arra a folyamatra kívánt rávilágítani, amelynek során a zsidó kultúra fokozatosan beépült az amerikai elit és tömegkultúrába; részben asszimilálódott, de részben megőrizte jellegzetességeit. A Mamaloshen néhány tétele azt is bizonyítja, hogy a zsidó származású amerikai alkotók – Gershwin-től Bernsteinig, Stephen Sondheim-től Paul Simonig – sohasem tagadták meg gyökereiket: latensen, búvópatak-szerűen időről időre felbukkannak műveikben a zsidósághoz köthető motívumok, szimbólumok. Az album nagy értéke az emberközelség: a szép és békés kisváros felidézése (Belz...); a pásztor kesergése (Hey, Tsigelekh); a rabbi vidámsága és életigenlése (Rabbi Elimelekh), amelyet dramailag ellenpontoz a holocausta emlékező dal (Under Your White Stars), vagy a meggyilkolt zsidó munkást gyászoló Motl The Operator. Patinkin hangulatos lemezt készített; szép tónusú hangjához remekül illeszkednek Paul Ford színes, expresszív hangszerezései.

Retkes Attila

KASZÁS ATTILA

A színészlemeznek szép hagyománya van Magyarországon: a háború előtti filmek és (zenés) színpadok sztárjaival számtalan nagyszerű felvétel készült; míg Ruttkai Éva, Darvas Iván és mások lemezei – amelyeket elsősorban a hatvanas-hetvenes években rögzítettek – ma már klasszikus értéket képviselnek. Napjaink magyar színészei is szívesen énekelnek – változó igényességgel, technikai tudással és színvonalon. Vannak, akik öntudatosan és büszkén vállalják, hogy ők bizony nem hivatásos muzsikuskok, s ezért zenei minőség helyett inkább valami mást – érzelmi töltést, szenvedélyt, színészi játékot – kell keresni lemezeiket hallgatva. Mások viszont – így a BMG-nél legutóbb Csönka András, s most Kaszás Attila – zeneileg is versenyképes produkcióra törekzenek, többkevesebb sikerrel.

Kaszás Attila hosszadalmas előkészületek után napvilágot látott albumával az a fő probléma, hogy egyetlen eredeti hangja, egyetlen igazán

eredeti gondolata sincs. A Korál együttes egykori basszusgitárosa, Fekete „Samu” Tibor – azóta keresett stúdiózenész – irányításával készült CD korrekten kidolgozott, szépen hangszerelt utánérzések gyűjteménye: néha kicsit „presseres” és „dusános” (a szerzőpáros Még egy, illetve Szavak nélkül címmel írt is két dalt Kaszásnak); máskor inkább Gerendás Péterre emlékeztet, vagy Kentaur szólólemezére. Vagy Ákos újabb dalaira. De még véletlenül sem arra az autonóm mű-

Kaszás Attila:
Tomboló Hold
BMG

vészgyéniségre, amilyenek Kaszás Attilát a színpadon megismertük. A Tomboló Hold ezért nem hat a reveláció erejével; még akkor sem, ha többek között Presser, Sipéki Zoltán, Madarász Gábor, Solti János és Dorozsmai Péter játsszik rajta. A dalok többségének zeneszerzője, Skuta Miklós viszont igazi tehetség. Ha megtalálja a saját, minden külső befolyástól mentes hangját, nagy jövő állhat előtte.

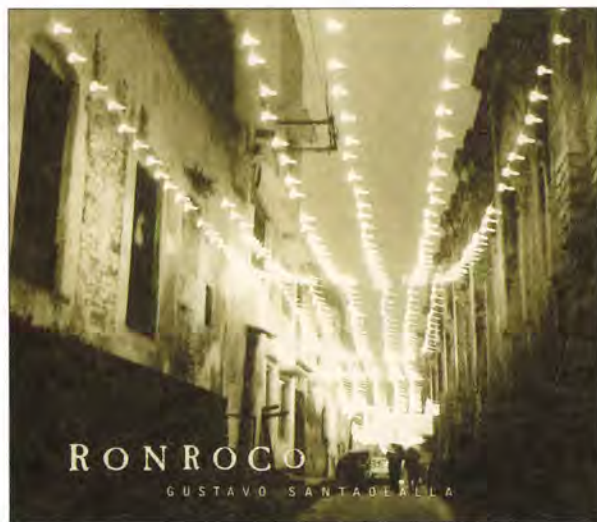
Zombori Tamás

GUSTAVO SANTAOLALLA

Akilencvenes években újra egyre népszerűbb a dél-amerikai dallam-, ritmus- és harmóniavilág. Mindez elsősorban a world music térhódításának köszönhető, és annak a jelenségnek, hogy mind több muzikus ismerte fel: Dél-Amerika nemcsak a jazznek, hanem a popzene különböző irányzatainak, sőt a kortárs klasszikus zenének is elsődleges jelentőségű ihlető forrása. A dél-amerikai kompozíciók elterjedését a társművészetek néhány kedvező tendenciája is segítette: az Evita című film hatására például sorra jelentek meg nagy, tekintélyes, multinacionális kiadók gondozásában tangólemezek. Daniel Barenboim és Gidon Kremer zenei és technikai szempontból egyaránt elsőrangú, a „magas művészetet” reprezentáló felvételei éppúgy, mint lényegesen kommerszebb produkciók. Gustavo Santaolalla zenei stílusát is a dél-amerikai – mindenekelőtt argentin – melódiák és ritmusképletek hatják át; ez a zene azonban távol áll a latin táncoktól, még nyomokban sem emlékeztet a tangóra, a sambára vagy a bossa novára. Leginkább talán meditatív népzeneinek nevezhetnénk; differenciált játékmódokkal, érzékeny szólamszöveggel és legfőképpen pasztellszínekkel. A jó néhány hangszeren (charango, ronroco, mau-

★★★★
Gustavo Santaolalla:
Ronroco
 Nonesuch/Warner

lincho, sípok, gitárok, harmonika) játszó Santaolallától távol áll minden harsányság és exhibicionizmus: Anibal Kerpel vibráfonos és az egyetlen kompozícióban közreműködő, charangón játszó Jaime Torres segítségével meghitt, bensőséges atmoszférájú, de, valljuk be, kifejezetten unalmas lemezt készített. Hiába a felvételeknek otthont adó Los Angeles-i stúdiók pompás akusztiká-

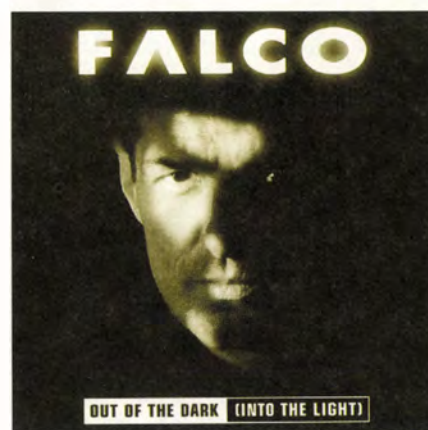
ja, a CD igényesen tervezett designja és a zenészek vitathatatlan és megkérdőjelezhetetlen elkötelezettsége, igényessége és technikai tudása, a Ronroco című album nem képes egy órán keresztül lekötöni a hallgató figyelmét. Háttérzenének, relaxációhoz talán jó, de emlékezetes élményről, katarziszról szó sincs.

Zombori Tamás

FALCO

Abrutalitás és a kifinomult zenei érzék egy személyiségben belüli, együttes jelenléte ritkán eredményez olyan vitathatatlan művészi teljesítményt, mint az osztrákok egyetlen világsztárja, Falco esetében. Az 1957-ben, Bécsben született és ez év elején, tragikus körülmények között elhunyt Johannes Hölzl élete több volt, mint különcködő polgárpukkasztás. Falco maga volt a született agresszivitás, aki – a társadalmi és emberi normákat folyamatosan áthágó sztárként – mulatságos kölcsönhatásban élt a nyolcvanas évek osztrák nyárspolgári álszentségével. Ausztria hivatalosságai több dalát be is tiltották. Először a nyolcvanas évek elején, a Haluzination Company tagjaként, a Drahdwaberl című rockkabarében énekelt el a „Ganz Wien ist heute auf Heroin” (Manapság egész Bécs heroinon él) című dalt, amely híressé tette. Később a Der Komissar, az

Einzelhaft (Magánzárka) és a Junge Römer (Fiatal rómaiak) című lemezekkel a nemzetközi könnyűzene egyik állócsillagává vált. Az 1985-ös Rock Me Amadeus című nótával az amerikai sikerlisták élére került – elsőként a német nyelven éneklő zenészek közül. Majd több mint fél évtizedes zenei és magánéleti mélyrepülés után – stílszerűen – halála előtt nem sokkal készült el életművének szintézisével, az Out of The Dark című, angol-német nyelvű zenei anyaggal. Az új dalokat és régebbi nóták átdolgozásait is tartalmazó album egészen különös nyelvi és zenei élményeket rejt. Egyszerre romantikusabb, technosabb és aktuálisabb, mint a konkurencia. A művészi értékről persze lehet vitatkozni, de az mindenesetre bizonyos, hogy az Out of The Dark megjelenésével az angol és az olasz után immáron osztrák-német nyelven is jelen van a világpiacon néhány vitán felül áll-

★★★★★
Falco:
Out Of The Dark
 EMI

ló sláger. Gyorshajtások, prostituáltak és kábítószerek ide vagy oda, Ausztria mégis büszke lehet a halott Falcóra.

Bóday Pál Péter

Juhász Zoltán és a közreműködő gyermekszereplők

Ének-zenei hangkazetták a Nemzeti Tankönyvkiadó gondozásában

A Nemzeti Tankönyvkiadó 1997 őszén ének-zenei hangkazettákat jelentetett meg az általános iskolák alsó tagozatának, Süss fel, nap! sorozattal. Fehér liliumszál az 1. osztályosoknak, Aranyalma a 2. osztályosoknak, Zöld ágacska, zöld levelecske a 3. osztályosoknak és Rózsaszálam, kis violám a 4. osztályosoknak szóló kazetta címe. A hangkazetták forgatókönyvét dr. Szabó Helga ismert zenepedagógus írta, a hangfelvételek készítésére neves szakembergárda állt össze. Az elkészült munkáról Erkel Tibor zenei rendező, a Zeneakadémia docense és dr. Erdélyi Gábor Balázs Béla-díjas hangmérnök foglalta össze véleményét.

A munkafolyamatokat mint zenei rendező, egy erre a feladatra alakult team tagjaként elejétől a végéig nyomon követhettem, a munkálatokat jórészt vezettem. Ebbeli minőségemben is, a Zeneakadémia tanáráként is úgy vélem, hogy a hangzóanyag tökéletesen tükrözi Szabó Helga elképzeléseit. A ma is egyszerűen használható könyvek értelmezéséhez ad kitűnő segítséget a négy hangkazetta, ugyanakkor évről évre logikus párhuzamban maradvá, önálló meghallgatásuk is remek szellemi-zenei élményt nyújt. Kiemelem mindenekelőtt azt a tényt, hogy a foglalkozásokat vezető Szabó Helga olyan kezdő, első osztályos csoportot választott, amelyben a szereplő kicsinyekhez hasonlóak bármely általános iskolában fellelhetők. A természetesen jelentkező hibáikat javítgatva érzelhetővé vált, hogy az órák eredménye és a

A Nemzeti Tankönyvkiadó gondozásában 1994-ben újra megjelenhetett Kodály Zoltán-Ádám Jenő Énekes könyveinek sora. A közoktatás első nyolc évére tervezett, didaktikai szempontból az 1948-as első kiadást követően mindmáig felülmúlhatatlan művekkel a hagyományos értékeket – például az anyanyelvként felismert magyar népdalkincset – a legmodernebb eszközökkel juttatják el a szerzők a gyerekekhez. 1997-ben a Nemzeti Tankönyvkiadó – Szabó Helga tanárnő koncepcióját elfogadva – az első négy kötet hangzó mellékletének munkálatait megkezdte. Az e célra készült felvételeket a Magyar Rádió Hangtárának legértékesebb dokumentumaival ötvözve a négy kazetta 1997 őszére elkészült.

SÜSS FEL, NAP!

Kobzos Kiss Tamás

mindenk által hallható, felszabadult derűje nemcsak elit, hanem a hétköznapi körülmények között is elérhető. Ugyanakkor a megszólaltatott zeneművek előadói a maguk területén kivétel nélkül világklasszisok, akik természetes könnyedséggel nyújtanak követendő példát a legnehezebb feladatok megoldásában is.

A magyar előadók felbecsülhetetlen értéke, hogy anyanyelvi szinten és nagy meggyőző erővel „beszélnek” a magyar zene nyelvét. A még Bartók és Kodály személyes egyetértésével megszólaltatott művek, nem is szólva például Bartók zongorajátékának felidézéséről, elvezettek Kodály Zoltán előadásáig; Rácz Aladártól Fábian Mártáig, Török Erzi és Palló Imre utánozhatatlan profizmusától az Andor Ilona vezette kórusok életörömtől sugárzó amatőrizmusaig.

Olyan minták jelennek meg tehát, amelyek stílus- és ízlésformáló hatása ma, az agresszív könnyűzenék üzleti érdekektől vezetett diktatórájának korában választási lehetőséget ad, és az ehhez szükséges készséget fejleszti.

A négy kazettán megszólaló négyórányi anyag még számos lehetőséget teremtene, hogy örömmel idézzem föl tanári és muzsikusi élményeimet. Hitelesen továbbadni ezeket az élményeket nincs módom, így szíves figyelmébe és jó indulatába ajánlom meghallgatásra e kazettákat mindenkinek, akiknek a Nemzeti

Tankönyvkiadó szánta: tanároknak, diákoknak, az általános iskola alsó évfolyamaiban az ének-zene tanításhoz-tanuláshoz.

Erkel Tibor zenei rendező,
a Zeneakadémia docense

A hangzóanyag készítésének legfőbb szempontja az volt, hogy az eredeti, 1948-as Kodály-Ádám-féle könyvkiadás szelleméhez hűen találjuk meg a lehető legtisztább ősforrásból a

hangzó anyagokat, és azt ötvözzük a hozzá hasonlóan eredeti forrásnak tekinthető, Szabó Helga pedagógiai módszereit bemutató tanítással. A hangkazetta anyagába így kerültek bele a rádió- és hanglemez-archívumok mélyéről azok az eredeti, ma már feledésbe merült felvételek, amelyek méltóan reprezentálták az akkori Kodály-Ádám-módszert. Tettük mindezt azért, hogy a tanulók képet kapjanak a relatív szolmizáció alapuló énekzés, a tiszta kórushangzás és zenélés örömei hangzásvilágából. A korszerű CD-felvételek hangminősége talán elegánsabb eredményt adott volna a kortárs előadásokban, és a válogatásban a bőség zavara állott volna elő, de mi mégis a ma már nem élők – Bartók Béla, Kodály Zoltán, Andor Ilona, Török Erzsébet, Dudás Juli és a többiek – előadása mellett döntöttünk, a teljesség igénye és lehetősége nélkül. Épp ezért nem kerülhetett bele mindenki e színes csokorba a Kodály-módszer szerint tanított, vagy az azt művelők köréből, legjobb eredményeik mellett sem. Hiszen nagyon sokan vannak és mindannyian nemzeti kultúránk részét képezik a határainkon innen és túl.

A hangfelvételeket a legkorszerűbb digitális technikával fűztük egybe, kifejezetten a kicsinyek számára.

Dr. Erdélyi Gábor

Balázs Béla-díjas hangmérnök
(X)

A Süss fel, nap! ének-zenei hangkazetta anyagának felvételei közben

Az ismertetett hanganyag a Nemzeti Tankönyvkiadó könyvesboltjaiban megvásárolható vagy megrendelhető.

Pedagógus Könyvesbolt,
1053 Budapest,
Múzeum körút 3.
Telefon: 117 3506

Pedellus Tankönyvbolt,
1143 Budapest,
Szobránc utca 6-8.
Telefon: 221 9841

Peregrinus Könyvesbolt,
1027 Budapest,
Bem rakpart 54-55.
Telefon: 212 4462

Pontus Könyvesbolt és Csomagküldő Szolgálat,
1095 Budapest,
Gát utca 25.
Telefon: 215 4351

Forrás estek

Zenei Klub

1998. április 12-én indítottuk útjára új kezdeményezésünket, a Forrás-estek Zenei Klubot. Az érdeklődés, mely klubunk megalakulását kísérte, minden várakozásunkat felülmúlta. A zenei klub tagságának száma már az első hónap eltelte után meghaladta az 1000 főt.

A Forrás-estek Zenei Klubbal szeretnénk modellt állítani, szeretnénk kísérletet tenni arra, hogy bebizonyítsuk, egy-egy kulturális esemény, akár egy hangversenysorozat anyagi háttérét saját kö-

zönsége is képes lehet biztosítani. Mindezt úgy, hogy a klubba való belépés, illetve az abban való részvétel semmilyen anyagi megterhelést nem jelent az önök számára. Ugyanakkor a klub tagjai már rövid időn belül is jelentős kedvezménnyel vásárolhatják meg a Forrás-estek jegyeit, bérleteit. Nem kérünk önöktől többet, mint havonta néhányszor félpercnyi odafigyelést hangversenyeinkre, bár lehet, hogy ez a legtöbb, ami rohanó világunkban elvárható önöktől. Sok szeretettel várjuk leendő klubtagjainkat.

Megalakul a Forrás-estek Zenei Klub, melynek tagjai a Forrás-estek közönségéből, a komolyzenét szerető hangverseny-látogatók táborából, a Forrás-estek vendégművészeiből, előadóművészekből, szimpatizáns szponzorokból tevődik össze, valamint olyan cégek alkotják, akik örömmel veszik igénybe 6000 főt meghaladó közönségünk, vendégművészeink és szponzoraink vásárlóerejét.

A Forrás-estek Zenei Klub tagjai közvetlenül támogatják a hangversenyeinket, és jelentős kedvezménnyel vásárolhatják meg a Forrás-estek jegyeit, bérleteit.

Mindezt anélkül, hogy a klub tagjainak

egyetlen forint többletkiadása lenne,

hogy egyetlen forint belépési díjat kellene fizetnie.

Kérjük, a belépéshez szükséges adatokat (név, levelezési cím és telefonszám) küldjék el a Jakobi Koncert Kft. Címére: 1032 Budapest, Gyenes u. 33. Fax: 335-0378.

Érdeklődni lehet a Zeneakadémia jegypénztárában 10.00–21.00 óráig, ahol a szükséges adatokat telefonon keresztül is elmondhatják. Tel.: 342-0179.

Őszi bérlet - 1998

A bérlet

1998. október 16. – Mandel Quartet

Válogatás az együttes legnépszerűbb műsorszámáiból

1998. november 13.

Gulyás Dénes (ének) és Vigh Andrea (hárfa)

Népszerű dalok és áriák (Giordani, Mozart, Wolf, Bellini, Donizetti, Rossini, Massenet, Debussy)

1998. december 19. – Karácsonyi hangverseny
Horgas Eszter (fuvola) és a Budapesti Vonósok

B bérlet

1998. október 17. – Várjon Dénes (zongora)

Beethoven: d-moll szonáta op. 31/2, Bartók: II. hegedű-zongora szonáta (km.: Takács-Nagy Gábor), Debussy: Kis szvit 4 kézre (km.: Simon Izabella), Schumann: C-dúr fantázia

1998. december 11. – Amadinda Ütőegyüttes

1998. december 18. – Karácsonyi hangverseny
Angelica Leánykar

Közreműködik: Horgas Eszter, Vigh Andrea

A koncertek egységesen este fél 8 órakor kezdődnek. Bérletárak: 1000, 1500, 2300, 3800, 5000, 7500 Ft

Jakobi
Koncert Kft.

Közeledik a nyár, a szabadságok és a pihenés ideje. A szimfonikus zenekarok számára a nyár ugyanakkor a nagy fesztiválok, szabadtéri fellépések időszaka. Nyári terveikről kérdeztük a Budapesti Fesztiválzenekar igazgatóját, Körner Tamást.

Hosszú évek óta hagyomány, hogy a budapesti hangversenyszezont június utolsó vasárnapján nagy szabadtéri koncerttel zárjuk a Budapesti Búcsú keretében. Sokat gondolkodtunk azon, milyen műsorral lepjük meg idén a főváros közönségét. Végül úgy döntöttünk, hogy a népszerű amerikai zeneszerző, George Gershwin műveiből játszunk néhányat. A Vörösmarty téren megrendezésre kerülő koncert műsorában elhangzik az Egy amerikai Párizsban, a Porgy és Bess szvit és a Kék rapszódia. A koncert karmestere és a Kék rapszódia szólóját Kovács László lesz.

Július végén a Salzburgi Ünnepi Játékokon lépünk fel. Nagy megtiszteltetés, hogy a fesztivált a mi koncertünk nyitja meg július 23-án a salzburgi dómban, ahol Mozart-Biber-darabokat adunk elő, csupa olyan művet, amely eredetileg is a dóm számára készült. Két nap múlva a Lovasiskolában (Felsenreitschule) hangversenyezünk, a műsor első részében a Trisztán és Izolda előjátéka és Izolda szerelmi halála hangzik el, ez utóbbi szólóját a világhírű drámai szoprán, Hildegard Behrens. A koncert második részében Liszt Faust-szimfóniájának eredeti, zenekari változata szólal meg.

A salzburgi koncertek után két-három hét szabadságot kapnak zenészeink, de augusztus közepén már újra dolgozunk, hiszen a hónap végén, immár második alkalommal Los Angelesben a világ legnagyobb szabadtéri színpadán, a legendás Hollywood Bowlban adunk hat koncertet öt műsorral. Csupán ízelítőül a sokszínű és gazdag programból: Beethoven-műsorunk szólóját Frankl Péter lesz; Ravel Tzigane-jában Lendvai Józseffel muzsikálunk, Strauss- és Lehár-estünk szólóját Rost Andrea lesz, Mozart Requiemjét kiváló nemzetközi szólóistákkal szólaltatjuk meg. A koncert karmestere természetesen Fischer Iván. Hollywoodból szinte egyenesen Helsinkibe utazunk, ahová a Helsinki Fesztivál hívott meg minket két hangversenyre, de ez már hivatalosan a 98/99-es szezon része.

BFZ

Nyári hangversenyek Budapesttől Hollywoodig

Totális vérbosszú

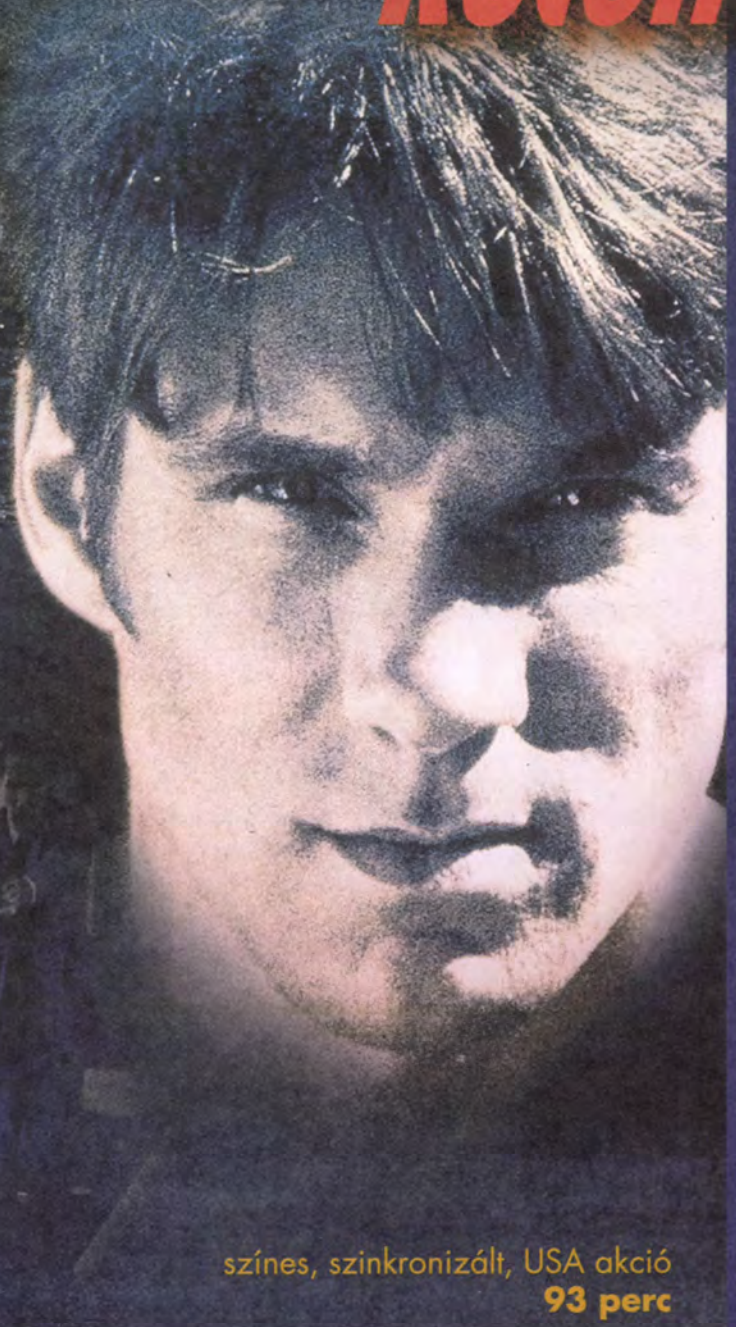
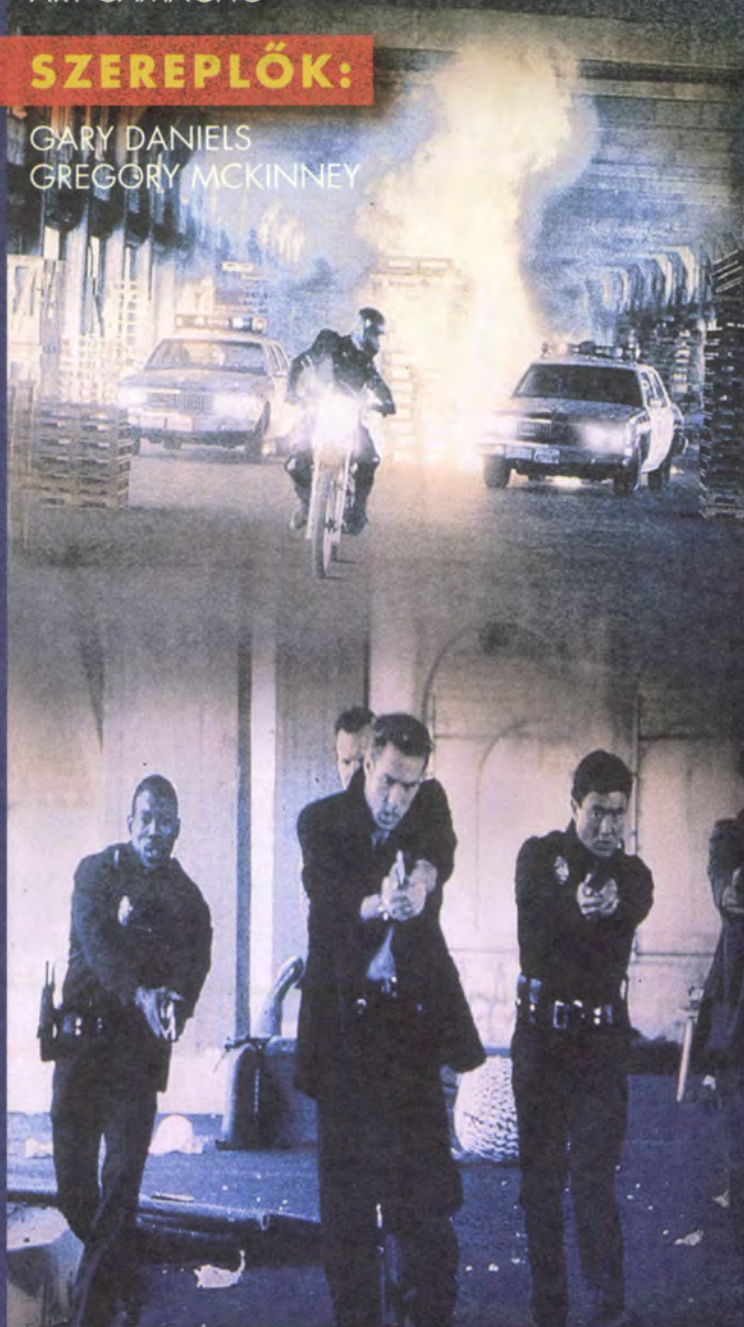
RENDEZTE:

ART CAMACHO

SZEREPLŐK:

GARY DANIELS
GREGORY MCKINNEY

Recoil

színes, szinkronizált, USA akció
93 perc

Egy megzavart bankrablás rettenetes vérfürdőbe torkollik, aminek végén Vincent Sloan maffiavezér fiát öt rendőr lövi le. Ray Morgan nyomozó és négy rendőrtársa Sloan elemi erejű dühének céltáblájává válik. Ray társait egymás után lelövik, majd családját is lemészárolják. Miután semmije nem marad, amit elveszíthetne, Ray ráébred, a vak bosszú az egyetlen módja az életben maradásnak. Egyszemélyes hadsereggént háborút indít a maffia ellen.

JOGOK: HOME • JOGTULAJDONOS: PM • FORGALMAZÓ: MOKÉP RT. VIDEOKIADÓ

Megjelenés: 1998. június

KLASSZIKUS ZENEI HÍREK

A **Teldec kiadó Das Alte Werk sorozata** ebben az évben ünnepli fennállásának negyvenedik évfordulóját. A negyven év alatt a sorozatban a régizene-mozgalmak sok méltán híres felvéte jelent meg, melyek közül leginkább a Nikolaus Harnoncourt vezényelte Bach-kantáta-sorozatot kell megemlégsük.

A **Warner csoport**hoz tartozó **Erato kiadó** Ton Koopman vezényletével jelenteti meg az összes Bach-kantátát tartalmazó

gyűjteményét. A sorozat jelenleg a 14. CD-nél tart.

Szeptemberben harminc új címmel folytatódik az EMI által forgalmazott Red Line-sorozat. Az ősszel megjelenő felvételeken olyan világsztárok muzsikálnak majd, mint Itzhak Perlman, Sir Simon Rattle, vagy Anne-Sophie Mutter.

Otto Klemperer zenei hagyatéka. Otto Klemperer a budapesti Operaház vezető kar-

mestereként a magyar zenei élet második világháborút követő újjáélesztésében elvülhetetlen érdemeket szerzett. Munkássága évtizedekre kiható, felbecsülhetetlen értékű hatást gyakorolt hangversenyéletünkre és operajátszásunkra. Mértékadó Beethoven-, Brahms- és Mahler-tolmácsolásairól – már korszerű technikával készült – felvételeit az EMI archívuma őrzi. A most induló sorozatban, melyet szintén az EMI kiadásában találhatunk meg, helyet kapnak a müncheni Klemperer-hangversenyekről a Bajor Rádió által készített felvételek is.

Murray Perahia

évfordulós albuma (4 CD!) a Sony Classical kiadásában jelent meg, melyet a lemezcég a zongoraművész 50. születésnapja és a céggel kötött szerződésének 25. évfordulója alkalmából jelentett meg. A kiváló felvételekről következő számunkban olvashatnak.

Megjelent

a Magyar Állami Operaház jövő évre szóló műsor-kelemláriuma, melyben az összes jövő szezonra szóló előadás időpontja megtalálható. Az Operában többek között olyan művek bemutatóját tartják majd, mint Kodály Zoltán Hány Jánosa, vagy Verdi Álarcosbálja. A kelemlárium tájékoztat arról is, hogy a jövőben az Operaház társulata milyen előadásokat tervez a gyönyörűen felújított Thália színházban.

MAGYAR ÁLLAMI OPERAHÁZ

• UNGARISCHE STAATSOOPER •

• HUNGARIAN STATE OPERA HOUSE •

MŰSORKELEMLÁRIUM

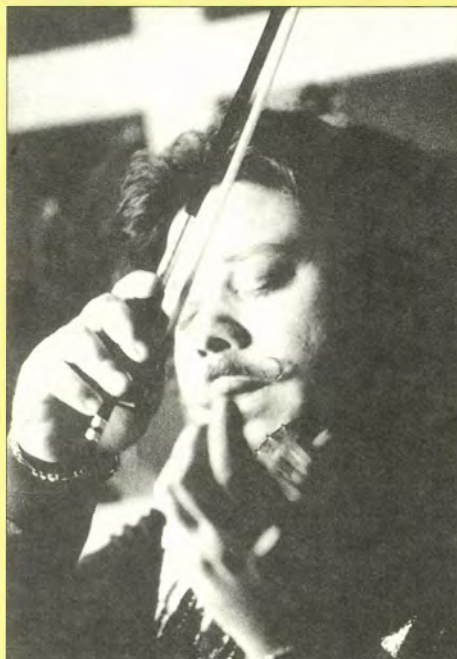
PROGRAM KALEMLER • PROGRAM CALEMLAR

1998/99

Roby és Tony

Lapzártánk után, június 7-én került sor a Zeneakadémia nagytermében Tony Lakatosnak és öccsének, Robynak régen várt magyarországi jazzkoncertjére, amelyről már tavaly óta szó volt. A világhírű saxofonos 33 éves testvéröccse, aki Budapesten végezte hegedűtanulmányait, Brüsszelben él. Ő az első olyan művész, aki a Deutsche Gramophon lemeztársaságnál nem komolyzenei szólólemezrel mutatkozhatott be. A nemes egyszerűséggel Lakatos címmel frissen megjelent lemezen Brahms-, Kodály-, Hacsaturján- és más feldolgozások szerepelnek, Roby Lakatos saját cigányzenekarának előadásában. A zeneakadémiai koncerten viszont jazzműsorral szerepelt, bátyja mellett Szakcsi Lakatos Béla (zongora) Marc Abrams (bőgő) és Bolázs Elemér (dob) kíséretében.

Hot Jazz Band

Újabb első helyezést ért el a magyar Hot Jazz Band egy összeurópai versenyen. A franciaországi Saint-Adressben májusban rendezett Louis Armstrong Nemzetközi Jazzversenyen előbb döntőbe jutott a magyar oldtimer zenekar, majd a két francia, egyegy belga, lengyel és német együttest a döntőben is megelőzve első helyezést ért el. Ezzel megismételték 1994-es, nagyszerű teljesítményüket, amikor Le-Havre-ben is első lettek. A szintén májusban megjelent második Hot Jazz Band CD-re, melyet a Sony Columbia adott ki, következő számunkban részletesen kitérünk.

Harsonások gálája

A Zeneakadémia Harsona Tanszaka fennállásának 100. évfordulójára alkalmából a Magyar Harsona és Tuba Szövetség, a Zeneakadémia és Nemzetközi Harsonaszövetség gálakoncertet rendezett május 20-án, az akadémia nagytermében. A hangversenyen a tanszak tanárai, volt és jelenlegi növendékei mellett az Akadémia Jazztanszéke harsonatanáráinak, Gőz Lászlónak Hungarian Jazz Trombone Company nevű zenekara is méltó szerepet kapott, Carl Fontana, a világhírű Las Vegas-i jazzveterán kíséretében. A hetvenéves Fontana, aki Woody Herman, Lionel Hampton és Stan Kenton nagyzenekarait is játszott, már a próbák után nagy elismeréssel nyilatkozott Szalóky Béláról, a jazztanszéken nemrég végzett fiatal trombonosról.

A Hungarian Jazz Festival programja

Helyszín: Petőfi Csarnok, Bp., kezdés: mindhárom este 7 óra

Június 12, péntek **Vukán** György szóló, **Dresch Quartet** (képünkön Dresch Mihály), **Music Painters** (Krzysztof Scieranski – basszusgitár, Bernard Maseli – vibrafon, Jose Torres – percussion), Bireli **Lagrene** egy. (Pege Aladár – bőgő, Michal Urbaniak – hegedű, saxofon)

június 13, szombat **Trio Midnight**, Jiri **Štívin** and his Company, Bill **Bruford** Earthworks (Patrick Clahar sax., Steve Hamilton bill., Tim Harris bőgő), **Szakcsi** Workshop Band (Szakcsi Lakatos Béla – zongora, Dész László – saxofon, Babos Gyula – gitár, Vinx – percussion, Gerard Veasley – basszusgitár, Will Calhoun – dob), **Jazz Jamaica**

június 14 vasárnap **Dél-alföldi Szaxofonegyüttes**, **Apocalyptic**, **Jungle Funk** (f.: Vinx – percussion, Doug Wimbish – basszusgitár, Will Calhoun – dob)

Bori Jazz

Június 20-án lesz az idei Bori Jazz, most is a ceglédi Öregszőlőkben. Fellépnek: Aquarell, Trio Twilight, feat.: Fekete Kovács Kornél, Szalay Gábor trió, Egon Bondy, Silent Way, Birta trió, Cotton Club Singers, valamint egy Burkina Fasóból érkező ütős trió.

MEGREDELŐLAP

Megrendelem a **Gramofon – The Hungarian CD Review** című folyóiratot, az igényes zenerajongó lapját ..... példányban.

- egy évre: a bolti árnál 252 forinttal olcsóbban, **3300** forintért.
- fél évre: a bolti árnál 76 forinttal olcsóbban, **1700** forintért.

Megrendelő neve: .....

Címe: .....(város, község, kerület).....(utca, tér, ltp.)
.....(házszám).....(emelet, ajtó) .....(irányítószám)

Az előfizetési díjat

- a részemre küldendő átutalási postautalványon
- számla ellenében, átutalással egyenlítem ki.

A megrendelőlapot az alábbi címre kérjük feladni:

AMFISZ Kft. 1025 Budapest, Mandula u. 31. Fax: 212-4782

GRAMOFON

Az E C O N O V U M

„Iványi prof. és Társai” Gazdasági Tanácsadó és Szolgáltató Kft.
az alábbi szolgáltatásokat ajánlja:

- Stratégiai diagnosztika és akciótervezés
SWOT és portfólió-elemzéssel.
- Szervezetefejlesztés, reengineering
és a javadalmazási rendszer korszerűsítése.
- Átfogó költséggazdálkodás
(Total Cost Management) kiépítése
és költségcsökkentő értékelemzés végigvitele.
- A kaliforniai Newport University magyarországi
képviselőjeként – rugalmas távoktatási formában
– magyar vagy angol nyelven amerikai közgazdász
és doktori fokozat megszerzésének lehetővé tétele.

Információ: (06-30) 404-342

tények

Mostantól minden egy gombnyomásra!

Tények: Reggeli hírműsor, esti híradás már 7 órakor, háttérműsorok, hírmagazinok.

Szórakoztató: Szerencsekerék, sorozatok, krimik, fantasztikus filmek, játékfilmek.

Mesés: mesefilmek, rajzfilmsorozatok.

új

Képben vagyunk.

Az új TV2-t érintő bármilyen kérdésével díjmentesen hívhatja a következő telefonszámot: 06/80-20-22-20